

การทดลองการถ่ายเทความร้อนทางรังสีอินฟราเรด
แก่ ก้อนอิฐในจังหวัดนครราชสีมา

ปริญญาโท
ของ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของงานศึกษาระดับปริญญาโท
ปริญญาการศึกษามานุษยวิทยา
พ.ศ. 2524
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คณะกรรมการที่ปรึกษาประจำตัวนิสิตและกรรมการสอบ ใ้พิจารณา
ปริญญาโทฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
การศึกษามหาบัณฑิต ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ใ้

คณะกรรมการควบคุมปริญญาโท

คณะกรรมการสอบ

Dr. S. S.

ประธาน

Dr. S. S.

ประธาน

Dr. S. S.

กรรมการ

Dr. S. S.

กรรมการ

Dr. S. S.

กรรมการ

ประกาศคุณูปการ

การทำปฏิญาณพันธบัตรนี้ เป็นส่วนหนึ่งในโครงการวิจัยของภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตกลางประสานมิตร ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมไทย โดยทำการทดลองศึกษาทุกภาคทั่วประเทศ การวิจัยฉบับนี้มุ่งศึกษาเฉพาะจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคกลาง ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สวณา พรพัฒน์กุล ประธานโครงการไว้ ณ ที่นี้ ซึ่งกรุณาอนุญาตให้ดำเนินการวิจัยตามโครงการนี้ได้ อีกทั้งช่วยกรุณาแก้ไขข้อบกพร่อง และช่วยชี้แนะแนวทางให้การวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี โครงการวิจัยนี้คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติได้เล็งเห็นความสำคัญ จึงให้ความอนุเคราะห์ทุนอุดหนุนส่วนหนึ่ง ซึ่งผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ ที่นี้ด้วย พร้อมกันนี้ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดวงเดือน ศาสตร์ภักดิ์ และ อาจารย์ประพนธ์ เก้าฉิม ที่กรุณาเป็นประธานกรรมการ กรรมการควบคุมปฏิญาณพันธบัตร และให้ความช่วยเหลือแนะนำ เป็นอย่างดียิ่ง

ขอขอบพระคุณ อาจารย์สุเทพ ชูมาลัยวงศ์ อาจารย์อมรา กล้าเจริญ และ คณะนักศึกษาวิทยาลัยครูพระนครศรีอยุธยา อาจารย์ภิรมย์ จินะเจริญ และนักโบราณคดี อาจารย์หวัด สุมาลัย อาจารย์อรุณ สุครรภา อาจารย์ ม.ร.ว.จรรุณสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์ ที่กรุณาสละเวลาเพื่อเป็นวิทยากรให้ความรู้และช่วยเหลือในด้านการจัดหาสถานที่ เพื่อให้ นักเรียนได้เข้าชมการทำงานในสาขาช่างฝีมือ

ขอขอบพระคุณผู้อำนวยการ อาจารย์ และนักเรียนโรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย ทุกคน ที่กรุณาให้ความร่วมมือและช่วยเหลือในการทดลองอย่างเต็มที่ โดยเฉพาะอาจารย์ กนกขำ คิวงษา ที่กรุณาสละเวลาช่วยเหลือผู้วิจัยทำการทดลองมาโดยตลอด

ขอขอบคุณเพื่อน ๆ สาขาจิตวิทยาพัฒนาการรุ่น 5 รวมรุ่นทั้ง 7 คน และ คุณวุฒิชัย วิษุฒิเกียรติ และ คุณชงยุทธ อภัยจิรรัตน์ ที่มีส่วนช่วยเหลือและให้กำลังใจ ในการทำปฏิญาณพันธบัตรนี้จนสำเร็จลุล่วงด้วยดี

ท้ายที่สุดนี้ขอกราบขอบพระคุณ พ่อ และแม่ เป็นอย่างสูงที่ได้ให้กำลังใจ และ
กำลังใจพร้อมเป็นทุนอุดหนุนในการเขียน และการทำงานวิทยานิพนธ์เสมอมา

จ.โร วังสิกรรพม

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้า	4
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	5
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	5
คำนิยามศัพท์เฉพาะ	7
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	10
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม	10
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม	16
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับวิธีสอน	18
วิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม	18
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม	20
วิธีสอนในห้องเรียน	22
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติและการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ	24
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ	27
สมมติฐานในการศึกษาค้นคว้า	29
3 วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	30
กลุ่มตัวอย่าง	30
เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล	30
วิธีดำเนินการทดลอง	34
ลำดับขั้นของการวิเคราะห์ข้อมูล	34

บัญชีตาราง

ตาราง

หน้า

1	คำสถิติพื้นฐานของคะแนนความรู้ในมรคททางวัฒนธรรมท้องถิ่น ของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม ก่อนดำเนินการทดลอง และ หลังดำเนินการทดลอง	40
2	คำสถิติพื้นฐานของคะแนนทัศนคติต่อมรคททางวัฒนธรรมท้องถิ่น ของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม ก่อนดำเนินการทดลอง และ หลังดำเนินการทดลอง	41
3	ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนรวมของคะแนนความรู้ใน มรคททางวัฒนธรรมท้องถิ่นของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม	42
4	คำสถิติพื้นฐานและการทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ย ที่ปรับแล้วของความรู้ในมรคททางวัฒนธรรมท้องถิ่น ระหว่างกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม เป็นรายคู่	43
5	ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนรวมของคะแนนทัศนคติ ต่อมรคททางวัฒนธรรมท้องถิ่นของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม	45
6	คำสถิติพื้นฐานและการทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ย ที่ปรับแล้วของทัศนคติต่อมรคททางวัฒนธรรมท้องถิ่น ระหว่างกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม เป็นรายคู่	46

ภูมิหลัง

วัฒนธรรมมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงอยู่ของชาติ เปรียบเสมือนกระจกเงา
ส่องความเป็นมาของชาตินั้น ๆ วัฒนธรรมของชาติใด ๆ จะมีการถ่ายทอดสืบทอดจาก
บรรพบุรุษของคน ซึ่งอาจจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงให้เหมาะสมตามกาลสมัย ซึ่ง
อาจเรียกได้ว่าเป็น "มรดกทางสังคม" วัฒนธรรมจะเป็นมรดกทางสังคมที่แสดงให้เห็น
ถึงความเจริญก้าวหน้าของสังคมนั้น ๆ เพราะฉะนั้นทุกชาติทุกภาษาก็มีนโยบายในการ
รักษาและเชิดชูวัฒนธรรมของตนเองไว้โดยทุกวิถีทาง เพื่อเป็นเครื่องแสดงให้สังคมอื่น ๆ
ได้รู้ และตระหนักถึงความ เป็นชาติที่มีวัฒนธรรมอันดี ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งซึ่งมี
วัฒนธรรมเป็นของตนเองที่ได้รับการถ่ายทอดสืบเนื่องกันมาช้านาน ถึงแม้จะมีวัฒนธรรม
จากสังคมอื่นเข้ามาผสมกลมกลืนก็ตาม แต่ลักษณะที่เด่นชัดโดยเฉพาะของวัฒนธรรมนั้นก็
ยังคงอยู่ ชาติไทยจึงมีเอกลักษณ์ ทางวัฒนธรรมแตกต่างออกไปจากสังคมอื่นดัง อานนท์
อากาภิรม (อานนท์ อากาภิรม 2514 : 132 - 133) ได้แบ่งเอกลักษณ์ของ
วัฒนธรรมไทยไว้ 4 ประการ ประการแรก เกี่ยวกับการทำบุญและประกอบกรกุศล
คนไทยเชื่อในกฎแห่งกรรมและสังสารวัฏ จึงนิยมทำบุญ เพื่อไถ่ความทุกข์ทางใจ และสะสม
กรรมดี เพื่อประโยชน์ในกาลข้างหน้า ประการที่สอง เกี่ยวกับความ เป็นไท ความเป็น
ชาติเอกราช หรือความเป็นไทยเป็นรากฐานมั่นคงของวัฒนธรรมไทย คนไทยมีเสรีภาพ
กว้างขวางในการเลือกทาง การดำเนินชีวิตอันเป็นวิถีชีวิตแบบไทย ๆ ประการที่สามได้แก่
ความสนุกสนานอันเกี่ยวเนื่องกับความ เป็นไท คือไม่ขึ้นแก่ใคร ทำให้การดำเนินชีวิต
เป็นไปอย่างเสรี คนไทยจึงอยู่ด้วยความเบิกบานใจ ประกอบกับความสมบูรณ์ของประเทศ
ทำให้คนไทยไม่ต้องเคียดแค้นในการประกอบอาชีพ ประการสุดท้าย พิธีกรรมงานพิธีแสดง
ถึงการมีหน้ามีตา เช่น งานวันเกิด งานศพ เป็นต้น

โดยเหตุที่วัฒนธรรมแสดงออกถึงการเป็นเอกลักษณ์ของชาติดังกล่าวแล้ว ทุกชาติจึงหาทางดำรงรักษา หรืออนุรักษ์วัฒนธรรมของตนไว้เพื่อถ่ายทอดให้ชนรุ่นหลังได้รับรู้ และเพื่อก่อให้เกิดความภาคภูมิใจของคนในชาติ รัฐบาลไทยได้เล็งเห็นความสำคัญนี้ จึงกำหนดเป็นนโยบายของรัฐบาลซึ่งนายกรัฐมนตรี แถลงต่อสภาที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2519 เกี่ยวกับการปฏิรูปวัฒนธรรม คือ (อ้างจาก เดิมศักดิ์ สุวรรณประกาศ 2521 : 56) "รัฐบาลกำหนดนโยบายเร่งเร้าพิเศษให้ลิสต์ นักศึกษา และประชาชนทั่วไปตระหนัก และเห็นคุณค่าของระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ เป็นประมุขและให้มีความรัก ความเคารพเทิดทูนในสถาบันหลักทั้ง 3 ของประเทศ คือ ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ให้มีความภูมิใจในวัฒนธรรมไทย เน้นเรื่องวัฒนธรรมไทย เป็นกรณีพิเศษให้รู้จักใช้สิทธิเสรีภาพในกรอบแห่งกฎหมายให้ตระหนักถึงหน้าที่ และความรับผิดชอบของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย ปรับปรุงและส่งเสริมกระบวนการการศึกษาทุกระดับทุกประเภททั้งในและนอกระบบโรงเรียน เพื่อให้การศึกษา เป็นเครื่องมืออันสำคัญในการพัฒนาความสามารถ พหุเทศ ศักยภาพ และคุณธรรมของบุคคลเพื่อให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ และประสิทธิภาพ ตามความต้องการอันจำเป็นของสังคมไทย เน้นให้มีการเรียนการสอน ให้ประชาชนได้ใช้ภาษาให้ถูกต้อง เพราะการใช้ภาษาที่ถูกต้องนั้น เป็นการสร้างความ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และช่วยสร้างเสถียรภาพทางการเมืองด้วย นักเรียน นิสิต นักศึกษา ควรเริ่มตั้งใจเรียนอย่างจริงจัง ครูอาจารย์จะต้องเอาใจใส่กับการเรียนการสอนอย่างเต็มที่ สามารถเป็นวิทยากร การเคารพครู อาจารย์ ครูควรเป็นผู้ริเริ่มทำตามระบบอาวุโส เป็นตัวอย่างก่อน แล้วจึงให้นักศึกษานักเรียนปฏิบัติตามต่อไป ในระดับอุดมศึกษาให้บริการทางวิชาการแก่สังคม และสร้างไว้ถ่ายทอดคตินามรดกทางศิลปวัฒนธรรมของชาติ นโยบายของรัฐคือเห็นว่า ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ จะดำรงอยู่ด้วยความมั่นคงถาวร ภูมิลักษณ์แห่งความเป็นไทย

ปัจจุบันสภาพของสังคมและวัฒนธรรมไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมในหลาย ๆ ด้าน ทั้งนี้อาจเป็นผลเนื่องมาจากมีการติดต่อกับประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะ

ทางประเทศแถบตะวันตก จึงมีการรับเอาอารยธรรมตะวันตกเข้ามา เป็นแบบแผน ทั้ง
 ทางด้านการเมืองการปกครอง ระบบการศึกษาและระบบเศรษฐกิจ ก็จะพบได้จาก
 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 1 ที่เริ่มในปี พ.ศ. 2504 ซึ่งมีนโยบาย และจุด
 มุ่งหมายส่วนใหญ่ที่จะเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจให้ เป็นไปตามแบบชาติที่เจริญแล้วทางตะวันตก
 ควบคู่สาเหตุเหล่านี้จึงทำให้อารยธรรมตะวันตกหลัง โหลเข้ามาในสังคมไทยอย่างรวดเร็ว
 และมากขึ้น เป็นลำดับ ซึ่ง เป็นผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและเกิดปัญหาขึ้นกับสังคมไทย
 ในหลาย ๆ ด้าน ทั้ง มุ่งพันธุ์ มลทิน (มุ่งพันธุ์ มลทิน 2516 : 97) ได้
 แสดงความคิดเห็นไว้ว่า "อย่างไรก็ตาม ประเพณีและวัฒนธรรมอันดีอยู่คงที่ ต้องมีการ
 เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ การเปลี่ยนแปลงนี้เองที่ทำให้วัฒนธรรมในสังคมนั้นยังคงมีอยู่ได้
 แต่การเปลี่ยนแปลงที่นำไปโดยรวดเร็วก็จะเปลี่ยนบุคลิกลักษณะของวัฒนธรรมนั้น ๆ
 ให้หมกมุ่นอยู่กับตัวเอง ความสำคัญของสัญลักษณ์ของคนและของส่วนรวมจะเคลื่อน
 ไปมาก จนในที่สุดก็จะมีสิ่งใดเหลือแสดงลักษณะของวัฒนธรรมเดิมของตนเองต่อไป"
 อาจกล่าวได้ว่า การยอมรับวัฒนธรรมแปลก ๆ ใหม่ ๆ เข้ามา โดยขาดการพิจารณา
 กลับกรองให้ถี่ถี่ก่อน จะเป็นเหตุให้วัฒนธรรมต่าง ๆ อัน เป็นสมบัติล้ำค่าของชาติมีแนว
 โนนเสื่อมถาลลงทุกขณะ และมีผลกระทบกระเทือนต่อความเป็นเอกราชทางวัฒนธรรมและ
 ความมั่นคงของชาติได้

ด้วยเหตุต่าง ๆ ดังกล่าวมานี้จึงมีความจำเป็นอย่างหนึ่งที่จะต้องร่วมมือกัน เพื่อ
 ดำรงรักษาและส่งเสริมวัฒนธรรมไทยเอาไว้ เพื่อแก่สภาวะเสื่อมโทรมทางวัฒนธรรม
 ให้กลับคืนที่ยิ่งขึ้น ตลอดจนเป็นการฟื้นฟูวัฒนธรรมที่เหมาะสม กับสภาพของสังคมที่เปลี่ยนแปลง
 ไปอยู่ตลอดเวลา และยังเป็นการทำให้วัฒนธรรมไทยมีเสถียรภาพในสังคม ซึ่งผู้วิจัยคิดว่า
 การส่งเสริมโดยการเผยแพร่และปลูกฝังวัฒนธรรมไทยให้กับประชาชนของชาติ โดยเฉพาะ
 วัฒนธรรมที่ปลูกประ โยชน์อย่างมาก เพราะเป็นชาติที่เหมาะสมในการปลูกฝังความกตัญญู ๆ
 เนื่องจากเด็กเริ่มพัฒนาความคิดเห็นของตนเอง ผู้วิจัยคิดว่าความคิดและเหตุผลที่เด็กมีกว่า
 ขวางขึ้นมากกว่าในระยะใด (ชัยนาท นาคบุญพา 2515 : 72) การวิจัยครั้งนี้

ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เนื่องจากว่าเป็นจังหวัดที่เคยมีวัฒนธรรมรุ่งเรืองในอดีตมาแล้ว และยังมีแหล่งศิลปหัตถกรรมมาจนถึงปัจจุบันหลายอย่าง อีกทั้งยังเป็นจังหวัดที่เคยเป็นเมืองหลวงของประเทศมาก่อน ซึ่งมีประวัติความเป็นมาที่น่าสนใจ เช่น ประติมากรรมของจังหวัดตั้งแต่เริ่มก่อตั้ง จนกระทั่งถึงสมัยรุ่งเรืองจนเข้าสู่ยุคเสื่อมและเสียดังให้แก่ม้าในที่สุด สถาปัตยกรรมสถาน โบราณวัตถุ และศิลปกรรมท้องถิ่น สำหรับวิธีการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมนั้นผู้วิจัยใช้วิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม เพื่อทดลองสอนแก่กลุ่มตัวอย่าง โดยเปรียบเทียบกับวิธีสอนในห้องเรียน และวิธีสอนแบบทวาทุม โดยผู้วิจัยคาดหมายว่าการสอนทั้ง 3 วิธีดังกล่าวนี้ จะให้ผลที่แตกต่างกัน ทั้งนี้เพราะการสอนโดยอยู่ค่ายพักแรมนั้น ผู้เรียนมีโอกาสใช้ชีวิตร่วมกัน ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างใกล้ชิด มีโอกาสสัมผัสของจริง นอกจากนั้นการศึกษาภายนอกห้องเรียนยังทำให้ผู้เรียนมีโอกาสเปลี่ยนแปลงบรรยากาศในห้องเรียน จึงอาจทำให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านความรู้ และทัศนคติแตกต่างไปจากวิธีสอนในห้องเรียน และวิธีสอนแบบทวาทุมได้ ซึ่งวิธีสอนในห้องเรียนนั้น ผู้เรียนมีโอกาสเพียงฟังคำบรรยายจากผู้สอน ประกอบกับอุปกรณ์การสอนบางอย่าง เช่น รูปภาพ แดบบันทึกเสียง และวิธีสอนแบบทวาทุมนั้น ผู้เรียนจะไม่ได้รับความรู้จากผู้สอนเลย ผู้เรียนจะเกิดความรู้ด้วยตนเอง หรือเกิดจากประสบการณ์เดิมของตนเอง ซึ่งผลการทดลองนี้จะนำประโยชน์ที่ได้แนวทางในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาต่อไป

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

เพื่อเปรียบเทียบผลของการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของกลุ่มทดลอง ซึ่งถ่ายทอดโดยวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม วิธีสอนในห้องเรียน และวิธีสอนแบบทวาทุมที่มีต่อความรู้ และทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของศึกษารุ่น ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1. ทำให้ทราบการถ่ายทอดคุณธรรมทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของกลุ่มทดลอง ซึ่งถ่ายทอดโดยวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม วิธีสอนในห้องเรียน และวิธีสอนแบบคาบคุณ ว่าวิธีใดจะทำให้เกิดวัยรุ่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความรู้และทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นได้ดีกว่ากัน

2. เพื่อเป็นแนวทางในการเสนอแนะแก่ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กวัยรุ่น ตลอดจนคนสดาบันที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมไทย ให้นำข้อมูลเหล่านี้ไปใช้เพื่อประกอบการวางแผน และส่งเสริมให้เด็กวัยรุ่นมีความรู้และทัศนคติที่ดีในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นสืบต่อไป

3. ทำให้ได้โครงการสอนสำหรับการถ่ายทอดคุณธรรมทางวัฒนธรรมท้องถิ่นแก่เด็กวัยรุ่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

4. ทำให้ได้แบบทดสอบวัดความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น และแบบสอบถามวัดทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น แก่เด็กวัยรุ่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

1. กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนรัฐบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ปี พ.ศ. 2523 จำนวน 60 คน โดยแบ่งเป็นกลุ่มสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม 20 คน กลุ่มสอนในห้องเรียน 20 คน และกลุ่มสอนแบบคาบคุณ 20 คน

2. ตัวแปรที่จะศึกษา

2.1 ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) คือวิธีถ่ายทอดซึ่งแบ่งออกเป็น 2 วิธี

ก. วิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม

ข. วิธีสอนในห้องเรียน

ค. วิธีสอนแบบคาบคุณ

2.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ

- ก. ความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น
- ข. ทักษะคิดคอมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น

3. เนื้อหาที่จะใช้ในการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีหัวข้อต่อไปนี้

3.1 สาขาศิลปะ (The Arts) ศึกษา

3.1.1 สถาปัตยกรรม ไคแก้ว พระปรางค์วัดมหาธาตุ พระปรางค์วัดราชบูรณะ เจดีย์ที่วัดพระศรีสรรเพชญ์ เจดีย์วัดใหญ่ชัยมงคล เจดีย์ศรีสุริโยทัย เจดีย์ภูเขาทอง

3.1.2 ประติมากรรม ไคแก้ว หลวงพ่อโตวัดพนัญเชิง พระมงคลมถิตร์ พระพุทธรูปทรงเครื่องแบบราชธานีราชภายในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติเจ้าสามพระยา

3.1.3 จิตรกรรม ไคแก้ว ภาพเขียนสีภายในผนังพระปรางค์องค์ใหญ่ในวัดราชบูรณะ ภาพเขียนสีภายในคู่มุขพระปรางค์มหาธาตุ

3.1.4 ประณีตศิลป์ ไคแก้ว เครื่องไม้จำหลัก เครื่องถ้วยชามลายรดน้ำ ภายในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติเจ้าสามพระยา

3.2 สาขามนุษยศาสตร์ (The Humanities) ศึกษา

3.2.1 สถาปัตยกรรมศาสตร์ของจังหวัด

3.2.2 ประวัติศาสตร์ไคแก้ว ตำนานเมือง

3.2.3 ขนบธรรมเนียมประเพณี ไคแก้ว งานไหว้พระเปิดทอง ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการทำนา ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา ประเพณีลอยกระทง ประเพณีสงกรานต์

3.2.4 โบราณสถาน โบราณวัตถุ ไคแก้ว พระราชวังโบราณ วัดพระศรีสรรเพชญ์ วัดมหาธาตุ วัดราชบูรณะ วัดใหญ่ชัยมงคล วัดพนัญเชิงวรวิหาร วัดภูเขาทอง วัดสุวรรณการาราม หลวงพ่อโตวัดพนัญเชิง หลวงพ่อมงคลมถิตร์ คู่มุขหน้าพระที่นั่ง เหนือ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติเจ้าสามพระยา

3.3 สาขากีฬาและนันทนาการ (The Sports and Recreation)

ศึกษา

3.3.1 การละเล่นพื้นเมือง โต้แค้ เพลงเรือ เพลงเถี่ยวซำ
เพลงฉ่อย ลีเก้ คำลี้

3.3.2 เพลงกล่อมเด็ก

3.3.3 นิทานชาวบ้าน โต้แค้ ขุนแผนปราบกระหัง วัทหนัญเซิง

3.4 สาขาช่างฝีมือ (The Practical Crafts) ศึกษา

3.4.1 การทำมีดอรัญญิก

3.4.2 การสานปลาตะเพียน

3.4.3 การสานงอบ

3.4.4 เครื่องปั้นดินเผา

3.4.5 การทำหัตถ์ชนนค

3.4.6 การทำหัวโขน

นิยามศัพท์เฉพาะ

มรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น หมายถึง วิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมของกลุ่มหนึ่ง หรือสังคมใดสังคมหนึ่ง ที่มนุษย์ได้ก่อสร้างระเบียบกฎเกณฑ์ขึ้นในการปฏิบัติ การจัดระเบียบ ตลอดจนระบบความเชื่อ ความนิยม ความรู้และเทคโนโลยีต่าง ๆ ในการควบคุม และใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ ในการศึกษารังนี้ ได้แบ่งหัวข้อโดยใช้เกณฑ์ในการแบ่งตาม แนวของคณะกรรมการฝ่ายวัฒนธรรม ในคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ กระทรวงศึกษาธิการ ดังนี้

1. สาขาศิลปะ (The Arts)

2. สาขามนุษยศาสตร์ (The Humanities)

3. สาขากีฬาและนันทนาการ (The Sports and Recreation)

4. สาขาช่างฝีมือ (The Practical Crafts)

5. สาขานหกรรมศิลป์ (Domestic Arts)

การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น หมายถึง วิธีการสอนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ และมีทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยวิธีการสอน วิธี คือ วิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม วิธีสอนในห้องเรียน และวิธีสอนแบบควบคุม ซึ่งจะวัดใ้ค้ควยแบบทดสอบวัดความรู้ และแบบสอบถามทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น

วิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม หมายถึง การจัดกิจกรรมระหว่างผู้สอนและผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้และมีทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในทางที่จะอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นเหล่านั้นให้คงอยู่ โดยจัดกิจกรรมเหล่านี้ ได้แก่ การบรรยาย การอภิปราย การสาธิต การดูแผนภาพ แผนภูมิ การฟังตัวอย่างจากแถบบันทึกเสียงในระยะเวลาที่กำหนด โดยมีกิจกรรมตามโครงการสอนที่ใ้จัดไว้ โดยผู้สอนและผู้เรียนได้ใช้ชีวิตร่วมกัน เป็นกลุ่ม และกิจกรรมทุกอย่างจัดขึ้นใ้ค้ทั้งภายในห้องเรียนและภายนอกห้องเรียน

วิธีสอนในห้องเรียน หมายถึง การจัดกิจกรรมระหว่างผู้สอนและผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้ และมีทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในทางที่จะอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นเหล่านั้นให้คงอยู่ โดยจัดกิจกรรมเหล่านี้ ได้แก่ การบรรยาย การอภิปราย การสาธิต การดูแผนภาพ แผนภูมิ การฟังตัวอย่างจากแถบบันทึกเสียงในระยะเวลาที่กำหนด โดยมีกิจกรรมตามโครงการสอนที่ใ้จัดไว้ โดยกิจกรรมทุกอย่างต้องจัดขึ้นภายในห้องเรียน ในโรงเรียนเท่านั้น

วิธีสอนแบบควบคุม หมายถึง วิธีสอนใ้ค้ให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยผู้เรียนไม่ใ้ค้รับการสอนจากทั้ง 2 วิธี คือ ทั้งวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม และวิธีสอนในห้องเรียน

กลุ่มสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม หมายถึง กลุ่มใ้ค้ได้รับการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม

กลุ่มสอนในห้องเรียน หมายถึง กลุ่มที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ทางวัฒนธรรม
ท้องถิ่นโดยวิธีสอนในห้องเรียน

กลุ่มสอนแบบควบคุม หมายถึง กลุ่มที่ไม่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ทางวัฒนธรรม
ท้องถิ่นทั้ง 2 วิธี คือทั้งวิธีสอนโดยอยู่ท่ามกลางแฟม และวิธีสอนในห้องเรียน

ความรู้ หมายถึง ความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
ซึ่งวัดได้จากแบบทดสอบวัดความรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

ทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น หมายถึง ท่าที ความรู้สึก ความนึกเห็น
เฉพาะตัวของเด็กวัยรุ่นที่มีต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งเด็กวัยรุ่นสามารถแสดง
ออกมาได้ 2 ลักษณะ คือ เห็นด้วย ซึ่งมีลักษณะนิมาน (Positive) จะอยู่ในรูปแสดง
ความสนใจ พอใจ สนับสนุน ปฏิบัติตามด้วยความสมัครใจ หรือลักษณะนิเสธ (Negative)
คือไม่เห็นด้วย จะแสดงความเบื่อบ่นไม่พอใจ ขัดแย้ง ไม่ปฏิบัติตาม ซึ่งวัดได้จาก
แบบสอบถามวัดทัศนคติที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

เด็กวัยรุ่น หมายถึง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนรัฐบาลใน
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งมีช่วงอายุ 13 - 19 ปี

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารที่เกี่ยวข้องวัฒนธรรม

คำว่า "วัฒนธรรม" ถอดศัพท์มาจาก "Culture" ของภาษาอังกฤษ ซึ่งมีรากศัพท์มาจาก "Cultura" ในภาษาละติน โดยมีความหมายว่า การเพาะปลูกหรือการปลูกฝัง อาจอธิบายได้ว่ามนุษย์เป็นผู้ปลูกฝังอบรมมนุษย์ให้เกิดความเจริญงอกงาม คำว่าวัฒนธรรมนี้ มีผู้ให้ความหมายไว้มากมายแบ่งแยกไปตามสาขาที่ตนได้เรียนรู้มา ดังสุพัตรา สุภาพ (สุพัตรา สุภาพ 2518 : 118) ได้รวบรวมไว้ดังนี้ เทเลอร์ (Taylor) กล่าวว่า วัฒนธรรมเป็นส่วนทั้งหมดที่วิวัฒนาการประกอบด้วยความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ ศีลธรรม กฎหมาย ประเพณีและความสามารถอื่น ๆ ที่มนุษย์ได้มาในฐานะเป็นสมาชิกของสังคม บรูม (Broom) และ เซลซนิก (Zelznick) อธิบายว่า วัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคม ที่ประกอบด้วยความรู้ ความเชื่อ ประเพณี และความชำนาญชำนาญที่คนเราได้มาในฐานะเป็นสมาชิกของสังคม ไบเออร์สเตดท์ (Bierstedt) มีฮาน (Meehan) และ แซมูเอลสัน (Samuelson) กล่าวว่า วัฒนธรรมคือส่วนทั้งหมดที่วิวัฒนาการประกอบทุกสิ่งทุกอย่างที่เขาคิดและทำในฐานะเป็นสมาชิกของสังคม ส่วน ครอปเปอร์ (Krober) (อ้างจาก อรรถีย์ สันนิษฐาน 2519 : 26) ให้ความหมายของวัฒนธรรมไว้ว่า เป็นความรู้ ความเชื่อ ศิลปกรรม ศีลธรรมจรรยา กฎหมาย ขนบธรรมเนียม และนิสัยความสามารถอื่น ๆ ที่เกิดจากมนุษย์ ซึ่งเป็นสมาชิกของสังคมหนึ่ง ผงจจิตต์ อธิกมนันท์ (ผงจจิตต์ อธิกมนันท์ 2519 : 4) ได้รวบรวมสรุปแนวคิดของนักมนุษยวิทยาส่วนใหญ่ที่ให้ความหมายของวัฒนธรรมไว้ดังนี้ วัฒนธรรม คือ กระบวนการหรือรูปแบบของความประพฤติทั้งหมดที่ได้มา อันได้แก่ แนวความคิด ค่านิยมหรือคุณธรรม และสิ่งทั้งหลายซึ่งเป็นมรดกทางสังคมที่บรรพบุรุษของเราได้สะสมไว้ และตกทอดมาถึงคนรุ่นต่อมาได้โดยการเรียนรู้จากสัญลักษณ์อื่น ๆ วัฒนธรรมหมายรวมถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นผลงานของกลุ่มคน เช่น ภาษา การทำเครื่องมืออุตสาหกรรม ศิลปะ

วิทยาศาสตร์ กฎหมาย รัฐศาสตร์ ศาสนา เป็นต้น วัฒนธรรมหมายถึงทุกสิ่ง
ทุกอย่างที่เกิดจากการเรียนรู้และการสื่อสารต่อกัน ชนเผ่าชนเหมือน ชาวไทย และสถาบัน
ต่าง ๆ จึงกล่าวได้ว่า วัฒนธรรมเป็นที่รวมของบรรทัดฐาน (Norm) ค่านิยม (Value)
ความเชื่อ (Belief)

ในประเทศไทยนั้น คำว่า "วัฒนธรรม" เป็นคำที่ พลตรีพระเจ้าวรวงศ์เธอ
กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ทรงบัญญัติขึ้น โดยทรงแปลมาจากภาษาอังกฤษจากคำว่า
"Culture" วัฒนธรรมเป็นคำไทยที่มาจากภาษาบาลีและสันสกฤต แยกให้เห็นได้
ดังนี้ คำว่า "วัฒนธรรม" มาจากคำบาลีว่า "ว" หมายถึง "วัฒนธรรม" ซึ่งมีความหมายทั่วไปว่า เจริญงอกงาม
รุ่งเรือง คำว่า "ธรรม" มาจากสันสกฤตว่า "ธรม" ซึ่งหมายถึง กฎ ระเบียบ หรือ
ปฏิบัติ นำ 2 คำมาผสมกัน ดังนั้นความหมายของคำว่าวัฒนธรรมในภาษาไทยนั้น
อาจให้ความหมายได้กว้าง ๆ ว่า หมายถึงความเจริญงอกงามที่มนุษย์ทำให้เกิดขึ้น
และกระทำสืบต่อกันมาเป็นมรดกตกทอดไปสู่ชนรุ่นหลัง และ พระยาอนุมานราชธน
(อนุมานราชธน 2514 : 87) ก็อธิบายว่า "วัฒนธรรม คือ สิ่งที่มนุษย์เปลี่ยนแปลง
ปรับปรุงหรือผลิตขึ้น เพื่อความเจริญงอกงามในวิถีชีวิตของมนุษย์ในส่วนรวมที่ถ่ายทอด
กันได้ เลียนกันได้ เอาอย่างกันได้ วัฒนธรรม คือ สิ่งอันเป็นผลผลิตของส่วนรวมที่มนุษย์
ได้เรียนรู้มาจากคนแต่ก่อนสืบต่อเป็นประเทศกันมา วัฒนธรรมคือ ความคิดเห็น ความ
รู้สึก ความประพฤติและกิริยาอาการ หรือการกระทำใด ๆ ของมนุษย์ในส่วนรวม ลงรูป
เป็นพิมพ์เดียวกัน และสำแดงออกมาให้ปรากฏเป็นภาษา ศิลปะ ความเชื่อถือ ระเบียบ
ประเพณี เป็นต้น วัฒนธรรมคือมรดกแห่งสังคม ซึ่งสังคมรับและรักษาไว้ให้เจริญ
งอกงาม"

ตามพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2485 (อ้างจาก เฉลิม
จีนปฐมพงศ์ และคณะ 2520 : 465) ในความหมายคำว่า วัฒนธรรม คือ ลักษณะที่
แสดงถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียวก้าวหน้าของ
ชาติ และศีลธรรมอันดีของประชาชน

1. ลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม คือ

ก. ความเจริญทางวัตถุ หมายถึง การกินที่อยู่ดี มีเครื่องใช้ดี มียารักษา

โรคดี

ข. ความเจริญงอกงามทางจิตใจ หมายถึง ความมีศีลศรัทธา ความ
มีเมตตากรุณา ความไม่เห็นแก่ตัว และไม่เบียดเบียนผู้อื่น

2. ลักษณะที่แสดงถึงความประมาทประมาท

ก. การแต่งกาย กิริยามารยาทเรียบร้อย

ข. การปฏิบัติตน เช่น การปฏิบัติตนต่อครอบครัว การปรับปรุงบ้านเรือน
ของตนให้สะอาดเรียบร้อย

ค. การประพฤติตนในการบำเพ็ญกุศลมาสู่ประเทศชาติบ้านเมือง

3. ลักษณะที่แสดงถึงความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติ คือ

ก. ความสามัคคีกลมเกลียวของหมู่คณะ

ข. ความเจริญก้าวหน้าทางวัฒนธรรม และศิลปกรรม

ค. ความนิยมไทยอันเป็นชาติบ้านเมืองของตน

4. ลักษณะที่แสดงถึงศีลธรรมอันดีของประชาชน คือ

ก. การทำคนให้เป็นคนมีศาสนา

ข. การปฏิบัติตนตามหลักของศาสนา

ค. การรักษาระเบียบประเพณีทางศาสนา

สรุปแล้ววัฒนธรรมหมายถึง ลักษณะที่แสดงถึงการเจริญงอกงาม ทั้งกายและ
จิตใจของคนในสังคม ที่มีการถ่ายทอดสืบต่อกันมาช้านาน อันจะเป็นแนวทางในการ
ดำเนินชีวิตของกลุ่มชนภายในสังคมนั้น ให้อยู่ร่วมกันต่อไปอย่างสันติสุข

การแบ่งประเภทหรือเนื้อหาของวัฒนธรรมโคมีดาร์แบ่งออกได้หลายแบบ สุดแต่
แต่เหตุผลของผู้แบ่งแต่ละคน ดังที่ ออกเบริน (Ogburn) (อ้างจาก สุทธิตรา สุภาพ
2518 : 119 - 120) ได้แบ่งวัฒนธรรมออกเป็น 2 ส่วน คือ

1. วัฒนธรรมวัตถุ (Material Culture) ซึ่งได้แก่สิ่งประดิษฐ์ และเทคโนโลยีต่าง ๆ เช่น ภูเขื่อน หมอหุงข้าว แก้วน้ำ เป็นต้น

2. วัฒนธรรมไม่เกี่ยวกับวัตถุ (Non-material Culture) หมายถึง อุดมการณ์ ค่านิยม ประเพณีในการปฏิบัติต่อกันมา และเป็นที่ยอมรับกันในชนกลุ่มของคน ว่าเป็นที่งาม เหมาะสม เช่น ศาสนา ความเชื่อ ความสนใจ หัตถศิลป์

ซึ่งสอดคล้องกับการแบ่งประเภทของวัฒนธรรมไทย (อ้างจาก จรัญ พรหมอยู่ 2523 : 43 - 44) คือ

1. วัฒนธรรมทางวัตถุ หมายถึง สิ่งที่ทำให้ปัญญาและจิตใจมีความเจริญงอกงาม ได้แก่ ศาสนา ศิลปะ จรรยา ระเบียบประเพณี ซึ่งแบ่งย่อยออกได้เป็น

2.1 ค่านกคิธรรม

2.2 ค่านสหธรรม

2.3 ค่านเนติธรรม

แต่ในการวิจัยครั้งนี้มีวิจัยได้คือคือ การแบ่งตามคณะกรรมการฝ่ายวัฒนธรรม ในคณะกรรมการแห่งชาติ ว่าด้วยการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ กระทรวงศึกษาธิการ (แนวนโยบายวัฒนธรรมแห่งชาติ 2521 : 42 - 43) ดังนี้

1. สาขาศิลปะ (The Arts) ได้แก่ ภาษา วรรณคดี คณิตรี ฟ้อนรำ วิจารณ์ศิลป์ สถาปัตยกรรม ดนตรี ประติมากรรม ฯลฯ

2. สาขามนุษยศาสตร์ (The Humanities) ได้แก่ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศาสนา ปรัชญา ประวัติศาสตร์ มานุษยวิทยาในสังคม ฯลฯ

3. สาขากีฬาและนันทนาการ (The Sports and Recreation) ได้แก่ การละเล่น มวยไทย หัตถศิลป์สองมือ กระบี่กระบอง ฯลฯ

4. สาขางานหัตถ์ (The Practical Crafts) ได้แก่ การเย็บปักถักร้อย การแกะสลัก การทอผ้า การจักสาน การทำเครื่องเงิน ฯลฯ

5. สาขานกกรรมศิลป์ (Domestic Arts) ได้แก่ ความรู้เรื่องอาหาร

ความรู้เรื่องเสื้อผ้า การแต่งกาย ความรู้เรื่องบ้าน การดูแลบ้านที่อยู่ ความรู้เรื่องยา การรู้จักใช้ยา ความรู้ในการคอยดูแลเด็ก ฯลฯ

วัฒนธรรมมีลักษณะดังนี้ คือ (สุหัตตรา สุภาพ 2518 : 122 - 123)

1. เป็นสิ่งที่ได้มาโดยการเรียนรู้ วัฒนธรรมมีลักษณะที่มีการเรียนรู้กันได้ มิใช่เกิดขึ้นเองโดยปราศจากการเรียนรู้มาก่อน ลักษณะอันนี้เองทำให้มนุษย์แตกต่างจากสัตว์ กล่าวคือ พฤติกรรมส่วนใหญ่ของสัตว์ปราศจากการเรียนรู้มาก่อน แต่เกิดจากการเร้าของสัญชาตญาณ (Instinct) ส่วนมนุษย์มีสมองอันทรงคุณภาพ จึงสามารถรู้จักคิด ถ้ายทอด และเรียนรู้ ขบวนการทั้งกล่าวเกิดขึ้นจากการที่บุคคลมีการติดต่อกับบุคคลอื่นในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม เพราะฉะนั้นการเรียนรู้จึงเป็นลักษณะที่สำคัญยิ่งของวัฒนธรรม

2. เป็นมรดกทางสังคม วัฒนธรรมเป็นผลของการถ่ายทอดและการเรียนรู้กันได้ กล่าวมาแล้ว เครื่องมือที่ใช้ในขบวนการดังกล่าวคือ การสื่อสารโดยใช้สัญลักษณ์ ได้แก่ การที่มนุษย์มีภาษาใช้ที่แน่นอน ซึ่งมีส่วนช่วยให้เกิดการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากรุ่นก่อนมาจากรุ่นหลัง ๆ คำเป็นต่อกันมาในวิชาสายเพราะฉะนั้นวัฒนธรรมจึงมีลักษณะเป็น "มรดกแห่งสังคม"

3. เป็นวิถีชีวิตหรือแบบของการดำรงชีวิต วัฒนธรรมแต่ละกลุ่มแต่ละสังคมจะแตกต่างกันไป เป็นวัฒนธรรมเฉพาะอย่างของคน เพราะบุคคลเกิดในสังคมใดก็เรียนรู้วัฒนธรรมของสังคมนั้น และปฏิบัติตามสังคมนั้นจนเป็นวิถีชีวิตของตน โดยนัยนี้วัฒนธรรมไม่จำเป็นต้องเหมือนกันทุกชาติหรือทุกยุคทุกสมัย

4. เป็นสิ่งไม่คงที่ เพราะมนุษย์มีการคิดค้นสิ่งใหม่ ๆ หรือปรับปรุงของเดิมให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป จึงทำให้วัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ และสังคมวิวัฒนาการ (อ้างจาก อานนท์ ธาดาภิรม ม.ป.ป. : 49) การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมนี้มีสาเหตุดังต่อไปนี้

1. การเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ อันได้แก่ สภาพของดินฟ้าอากาศ ซึ่ง

เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ การเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติทั้งกล่าวกระตุ้นให้มนุษย์ประดิษฐ์
สิ่งใหม่ ๆ เพื่อควบคุมการผันแปรเปลี่ยนแปลงดังกล่าว อันทำให้วิถีชีวิตหรือวัฒนธรรม
ของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไป

2. การเปลี่ยนแปลงในความต้องการของมนุษย์ โดยเหตุที่มนุษย์มีเชาวน์
ปัญญาสูง ความนึกคิดของมนุษย์จึงเป็นไปอย่างกว้างขวาง ความนึกคิดนี้ได้นำไปสู่การ
เปลี่ยนแปลงในความต้องการของมนุษย์ ฉะนั้นมนุษย์จำต้องแสวงหาสิ่งตอบสนองความ
ต้องการของตนที่เพิ่มขึ้นโดยลำดับ อันเป็นผลให้วัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไป

3. การเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมทางสังคม สังคมมนุษย์ย่อมไม่อยู่คงที่
จะมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอยู่ตลอดเวลา ตลอดจนการขัดแย้งระหว่างชนชั้นเพิ่ม
มากขึ้นอันเป็นปัญหาทางสังคม มนุษย์จึงต้องหาวิธีการและสร้างระเบียบปฏิบัติเพื่อแก้ไข
ปัญหาข้อข้องยากดังกล่าว ทั้งนี้วัฒนธรรมของมนุษย์ย่อมเปลี่ยนแปลงไปด้วย

4. การแตก เปลี่ยนหรือขี้นวัฒนธรรม มนุษย์ในสังคมต่าง ๆ ใ้มีการติดต่อ
สื่อสารอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันนี้การคมนาคมติดต่อกระทำไ้โดย
สะดวกรวดเร็ว การเปลี่ยนแปลงหรือขี้นวัฒนธรรมจึงเป็นไปอย่างกว้างขวาง และมักจะ
ปรากฏว่ามนุษย์ในสังคมที่กำลังพัฒนานิยมหรือขี้นวัฒนธรรมของสังคมที่เจริญแล้วคือสังคม
ตะวันตก การหรือขี้นมีทั้งทางวิชาการ ภาษา การแต่งกาย ศิลปกรรม การกีฬาและ
การปฏิบัติตนในสังคม

ทั้งนี้กล่าวมาแล้วว่า วัฒนธรรมย่อมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ แต่ถ้การ
เปลี่ยนแปลงนั้นทำไปโดยรวดเร็ว ก็จะเป็นบุคลิกลักษณะของวัฒนธรรมนั้น ๆ ให้หมด
เอกลักษณ์ของตนเอง ความสำคัญของสัญลักษณ์ของคนและของส่วนรวมจะเคลื่อนไ้ไปมาก
จนในที่สุดก็จะมีสิ่งใดเหลือแสดงลักษณะของวัฒนธรรมเดิมของคนเองต่อไป ฉะนั้น
การที่วัฒนธรรมจะมีความเจริญงอกงามได้ก็คงมีหลักในการเปลี่ยนแปลง คือต้องมีการ
เคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลงอยู่เรื่อยอย่างสม่ำเสมอ แต่ในคราวที่ชาติหนึ่งมีเสถียรภาพ
อยู่ด้วย (มองหัทธู มหิรัตน์ 2516 : 95) แต่สังคมไทยในปัจจุบันอยู่ในสภาพที่รับเอา

วัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาอย่างเต็มที่ มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างเห็นได้ชัดเจน ทั้งในทางวัตถุและทางจิตใจ โดยเหตุนี้วัฒนธรรมไทยจึงมีเสถียรภาพในลักษณะไม่มั่นคง จึงควรได้มีการถ่ายทอดปลูกฝังวัฒนธรรมไทยให้แก่คนในประเทศ เพื่อให้เกิดความเข้าใจและหวงแหนในวัฒนธรรมของตนมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ระงับ วัณนะสิงห์ (ระงับ วัณนะสิงห์ 2521 : 18 - 19) ที่ว่า ควรให้นักเรียน ประชาชน มีส่วนร่วมในวัฒนธรรมโดยทั่วถึง การเผยแพร่วัฒนธรรมมีการใช้เทคนิคต่าง ๆ ของสโตนศึกษา เนื้อหาของวัฒนธรรมควรบรรจุไว้ในหลักสูตรทั้งระบบในโรงเรียนและนอกโรงเรียน อีกทั้ง ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช (คึกฤทธิ์ ปราโมช 2521 : 12 - 13) กล่าวว่า หลักในการสืบทอดและเสริมสร้างวัฒนธรรมควรทำดังนี้

- ประการแรก ให้เด็กเห็นว่าศิลปหรือวัฒนธรรมมีความสำคัญต่อชีวิตและชาติอย่างใด
- ประการสอง ชี้แจงให้เด็กรู้ว่า จะสืบทอดและเสริมสร้างวัฒนธรรมไปทำไม
- ประการสุดท้าย มีวิธีการสืบทอดและเสริมสร้างวัฒนธรรมอย่างไร การสืบทอดและเสริมสร้างวัฒนธรรมนั้นทำเฉพาะในโรงเรียนไม่พอ จะต้องมีส่วนแวดล้อมต่าง ๆ ด้วย ให้มีประสบการณ์ด้วยตนเองอย่างเพียงพอ ซึ่งจะทำให้เด็กเข้าใจซาบซึ้งในสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ดีขึ้น อีกทั้งการเรียนควรมีการเสริมสร้างทัศนคติ ความสนใจให้แก่เด็กด้วย

งานวิจัยที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม

ในปี พ.ศ. 2522 วิมล คำศรี (วิมล คำศรี 2522 : 4 - 9) ได้ทำวิจัยเกี่ยวกับการถ่ายทอดวัฒนธรรมขึ้นเรื่องหนึ่งชื่อว่า "การสอนคติชนวิทยาในวิทยาลัยครูภาคใต้" ผลการวิจัยพบว่า ครูอาจารย์ส่วนใหญ่มีประสบการณ์และมองเห็นคุณค่าหรือ

ความสำคัญของคณิศนวิทยา นักศึกษาส่วนใหญ่เลือกเรียนวิชานี้ด้วยความสมัครใจ ครู
 อาจารย์ให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องภาษาดั้น ปรัชญา เพลงกล่อมเด็ก ฯลฯ มากแต่ให้
 ความรู้เรื่องสถาปัตยกรรมชาวบ้าน ละครชาวบ้าน ระบายชาวบ้านน้อย สาระสำคัญที่
 ครูอาจารย์เน้นมากเป็นอันดับแรก ๆ คือ ความรู้ความเข้าใจในรูปแบบและเนื้อหาของ
 ของข้อมูลประเภทต่าง ๆ วิธีการเก็บรวบรวมและประโยชน์ของข้อมูลประเภทต่าง ๆ
 ทางคณิศนวิทยา ทั้งครูอาจารย์ และนักศึกษาต่างเห็นว่า หลักสูตรและเนื้อหาวิชาคณิศน
 วิทยาน่าสนใจ น่าศึกษา เพราะก่อให้เกิดคุณค่าในด้านต่าง ๆ เป็นอย่างมาก คือช่วยให้
 นักศึกษาเกิดความรักความภาคภูมิใจในท้องถิ่น ช่วยให้นักศึกษาเข้าใจรูปแบบของ
 วัฒนธรรม และพฤติกรรมสร้างสรรค์ของกลุ่มชนในท้องถิ่น ช่วยให้นักศึกษาเป็นคนใจกว้าง
 สามารถปรับตัวให้เข้ากับท้องถิ่นและเสริมสร้างความเข้าใจอันดีต่อกันในกลุ่มชน และ
 ช่วยให้นักศึกษาใค้อนุรักษ์และพัฒนาตลอดจนเผยแพร่วัฒนธรรมให้กว้างขวางออกไป
 เป็นต้น แต่ควรปรับปรุงเนื้อหาวิชาให้ใกล้เคียงเหมาะสมกับเวลาเรียน คำวิธีสอน
 และกิจกรรม ครูอาจารย์และนักศึกษาต่างเห็นว่า การเรียนการสอนคณิศนวิทยา จะมี
 ประสิทธิภาพสูงหากใช้วิธีสอนแบบฝึกปฏิบัติจริง แบบศูนย์การเรียน แบบสาธิต แบบอภิปราย
 รายงาน และมีกิจกรรมหลายอย่าง แต่ในทางปฏิบัติครูอาจารย์ยังใช้การบรรยายและบอก
 จดอยู่มาก ไม่ค่อยมีกิจกรรมอื่น ด้านเอกสารและวัสดุอุปกรณ์ ครูอาจารย์และนักศึกษาต่าง
 เห็นความสำคัญและคุณค่าของเอกสารและวัสดุอุปกรณ์ แต่มีเอกสารและวัสดุอุปกรณ์น้อย
 แหล่งวิชาการในท้องถิ่น ผลงานของนักศึกษา ศูนย์วัฒนธรรมของวิทยาลัย เป็นแหล่ง
 เอกสารและวัสดุอุปกรณ์ที่มีคุณค่าต่อการเรียนการสอนคณิศนวิทยามากที่สุด แต่ครูอาจารย์
 ไม่ได้นำมาใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ เพราะมีปัญหาหลายประการ

เอกสารที่เกี่ยวข้อง

วิธีสอนโดยอาศัยค่ายพักแรม

จากความหมายเดิมของค่ายพักแรม (Camps) ตามคำจำกัดความของหนังสือสารานุกรมบริแทนนิกา (Encyclopaedia Britannica) นั้น (อ้างจาก จรินทร์ ธานีรัตน์ ม.ป.ป. : 38) คำว่า "Camp" เป็นคำมาจากภาษาละตินว่า "Campus" ซึ่งแปลว่า "Field" หรือหมายถึงทุ่งนา หรือโล่งแจ้ง หรือบริเวณแต่โบราณมา "Camp" ใช้เฉพาะในทางทหารเท่านั้น ต่อมาพลเรือนสามัญก็นำมาใช้ ซึ่งหมายถึง "การที่บุคคลออกนอกบ้านไปค้างแรมหรือใช้ชีวิตในป่า หรือในบริเวณที่โล่งแจ้งชั่วคราวระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งไม่เหมือนกับการอยู่บ้าน" การออกจากร้านไปค้างแรมในป่านั้น อาจจะทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจก็ได้ การออกไปค้างแรมนั้นโดยการจัดเตรียมอุปกรณ์เกี่ยวกับที่พัก เครื่องใช้และอาหารการกินไปค้างแรม นอนกลางดินกินกลางทรายจริง ๆ แต่ในความหมายของค่ายพักแรมในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปจากความหมายเดิม กล่าวคือ ค่ายพักแรมในปัจจุบันได้มีการจัดระบบและกระบวนการวิธีดำเนินงานสลับซับซ้อนเพิ่มขึ้นจากเดิม ฉะนั้นค่ายพักแรมในปัจจุบันจึงเป็นค่ายพักแรมที่มีการจัดการอย่างมีระเบียบ เบนสัน (Benson) และ โกลเบิร์ก (Goldberg) (อ้างจาก จรินทร์ ธานีรัตน์ ม.ป.ป. : 39) ได้ให้ความหมายของคำว่า "ค่ายพักแรมที่จัดระเบียบ" (Organized Camps) ไว้ว่า "การอยู่ค่ายพักแรมที่จัดระเบียบหมายถึง การผจญภัยเกี่ยวกับการศึกษาอย่างหนึ่ง ซึ่งเปิดโอกาสให้สมาชิกผู้เข้าร่วม (ชาวค่าย) ได้ทำงาน ได้พักผ่อนหย่อนใจทางสันตนาการ และได้ดำเนินชีวิตทางสังคม เป็นหมู่คณะในสิ่งแวดล้อมนอกเมือง" ในความหมายของค่ายพักแรมข้างต้นนี้มีลักษณะที่เด่นชัดสามประการ กล่าวคือ ค่ายพักแรมนั้นจำเป็นต้องเป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ หรือประสบการณ์ในทางเกี่ยวกับการศึกษา การทำงาน การสันตนาการ และการใช้ชีวิตร่วมกัน เป็นกลุ่มเป็นคณะมิใช่รายบุคคล ทั้งนี้เพื่อจุดมุ่งหมาย

ร่วมกัน และต้องเป็นสถานที่นอกเมือง เป็นหลักสำคัญในการอยู่อาศัยพักผ่อน

ในปัจจุบันโดยเฉพะอย่างยิ่งในเมืองที่มีผู้คนหนาแน่นต้องแข่งขัน ต้องทำงาน แข่งกับเวลาไม่มีเวลาพักผ่อนหย่อนใจ การอยู่อาศัยพักผ่อนมีส่วนช่วยในการดำเนินชีวิตและการปรับตัว เข้ากับสภาพความเป็นอยู่ในปัจจุบันได้ดียิ่งขึ้น เขาชวนในยุคนี้ปฏิบัติไม่ถอย สอดคล้องเข้ากับสังคมอนาคต ซึ่งอาจเนื่องมาจากการขาดความรู้ในเรื่องกิจกรรมใช้เวลาว่างก็เป็นได้ กิจกรรมอาศัยพักผ่อนเป็นกิจกรรมเวลาว่าง หรือสันทนาการ

(Recreation) ที่เหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับเขาชวน เพราะอาศัยพักผ่อนจะช่วยสร้าง อุนนิสัยใจคอ และพฤติกรรมของเขาชวนให้เป็นที่สังคมปรารถนาได้เป็นอย่างดี อีกประการหนึ่ง คือ อาศัยพักผ่อนยังใช้เป็น "วิธีการ" ให้การศึกษาได้วิธีหนึ่ง การให้การศึกษาแก่เขาชวนนั้น ให้โดยหลายวิธีหาใช่เฉพาะการเรียนการสอนในห้องเรียนเท่านั้นไม่ และเป็นที่ยอมรับกันในหมู่นักการศึกษาว่า การเรียนเฉพาะในห้องเรียนนั้น นักเรียนไม่ได้รับความรู้และประสบการณ์ตรงเท่าใดนัก การอยู่อาศัยพักผ่อนเป็นการเรียนการสอนหรือวิธีการ (Method) ให้การศึกษาอย่างหนึ่งซึ่งการเรียนโดยอยู่อาศัยพักผ่อนจะสอนให้ รู้จักใช้ธรรมชาติต่าง ๆ เป็นเสมือนห้องเรียน โดยให้นักเรียนได้เรียนรู้ในการปฏิบัติจริง ๆ เกี่ยวกับเรื่องธรรมชาติศึกษา กีฬา เกษตาศาสตร์ ศิลปะหัตถศึกษา เป็นต้น ซึ่งทำให้การศึกษามีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยทำให้นักเรียนได้รับประสบการณ์โดยตรง และเป็นฐานที่จะเรียนสิ่งจำเป็นให้ได้รับผลสำเร็จ อันจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงเพื่อการปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้อย่างแท้จริง อีกทั้ง (สมบัติ กาญจนกิจ และ คำรัส ทาราศักดิ์ 2520 : 149) การอยู่อาศัยพักผ่อนยังได้รวมการฝึกทักษะ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้รับความพอใจอย่างสูง ฉะนั้นการอยู่อาศัยพักผ่อนจึงมีความสำคัญ ในด้านวิธีการให้การศึกษาอีกด้านหนึ่งด้วย

งานวิจัยที่ เกี่ยวกับการสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม

สำหรับงานวิจัยที่ เกี่ยวกับการสอนโดยอยู่ค่ายพักแรมนั้น จากการศึกษาพบว่า ได้มีผู้เฝ้าทำการวิจัยเรื่องนี้ไว้ โดยตรงในประเทศไทย ผู้วิจัยจึงได้ค้นคว้าเรื่องที่เกี่ยวกับ โดยผู้วิจัยได้เน้นถึงส่วนสำคัญของการสอนโดยอยู่ค่ายพักแรมวิธีหนึ่งคือ ผู้เรียนได้เรียน โดยมีโอกาสออกไปสัมผัสกับของจริง เพื่อให้ได้ประสบการณ์ตรงในมากที่สุด อันจะเป็นการก่อให้เกิดความรู้ โดยตรงและสร้างสมทัศนคติใหม่ด้วย ซึ่งการเรียนโดยวิธีนี้แบบหนึ่งคือการได้ออกไปศึกษานอกสถานที่นั่นเอง จากการศึกษาค้นคว้าพบว่า มีงานวิจัยของ สิริมา วรยิ่งยง (สิริมา วรยิ่งยง 2499 : 58) ได้วิจัยเรื่อง "โครงการจัดและดำเนินการสอนวิชาภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์แนวใหม่" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะปรับปรุงวิธีการสอนวิชาภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ในชั้นมัธยมให้ทันสมัยยิ่งขึ้น การวิจัยใช้วิธีศึกษาค้นคว้าจากหนังสือทั้งภาษาไทยและต่างประเทศ ตลอดจนประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยได้รับ ทดสรุปไว้ว่า แนวการสอนแนวใหม่นี้ จะช่วยให้การเรียนวิชาภูมิศาสตร์ และประวัติศาสตร์สนุกกว่าที่จะสอนโดยให้นักเรียน เป็นฝ่ายรับฟังครูอธิบายแต่ผู้เดียว ผู้วิจัยได้เน้นความสำคัญของกิจกรรมเสริมหลักสูตร โดยเสนอแนะว่า ครูควรเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ให้มีโอกาสดูแลความตึกเห็นและซักถามบ้าง ควรจัดให้มีการศึกษานอกสถานที่ เพื่อช่วยให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ อาวีรัตน์ สุภเมธี (อาวีรัตน์ สุภเมธี 2505 : 52) ในเรื่อง "การศึกษาภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์นอกสถานที่ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น" พบว่าการศึกษานอกสถานที่ เป็นการช่วยสอนวิธีหนึ่ง แต่ยังมีการจัดกิจกรรมศึกษานอกสถานที่ที่น้อยมาก และขณะไปศึกษานอกสถานที่ เป็นไปอย่างรีบเร่ง นักเรียนไม่มีโอกาสทำการศึกษาย่างทั่วถึง และอุปสรรคอย่างหนึ่งคือพาหนะเกินทางไม่สะดวก แต่นักเรียน 80% ต้องการให้มีการจัดการศึกษานอกสถานที่เพิ่มขึ้น นอกจากนี้ บุทธวีวัฒน์ วณิชจินดา (บุทธวีวัฒน์ วณิชจินดา : 2513 : 3 - 4) วิจัยเรื่อง "การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา และหาความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมเสริมหลักสูตรสังคมศึกษา กับผลการเรียนวิชา

สังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในกรุงเทพมหานคร ผลพบว่า กิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาที่ครูนิยมจัดกันมากที่สุดแก่ การให้นักเรียนติดตามความเคลื่อนไหวประจำวันจากหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ การเชิญวิทยากรบรรยาย การพานักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ ส่วนค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรมกับผลการเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนแสดงว่า การเข้าร่วมกิจกรรมมีผลต่อการเรียนวิชานี้มาก ซึ่งการวิจัยนี้ไม่สอดคล้องกับการวิจัยของ กิรินันท์ ศรีอุทอง (กิรินันท์ ศรีอุทอง 2518 : 36 - 37) โดยทำกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายพบว่า การเข้าร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตรกับสัมฤทธิ์ผลในการเรียนวิชาสังคมศึกษา ไม่มีความสัมพันธ์กัน และในปี พ.ศ. 2514 สุรชัย ประเสริฐสรวาย (สุรชัย ประเสริฐสรวาย 2514 : 46 - 47) ได้วิจัยเรื่อง "ประสิทธิภาพของการศึกษานอกสถานที่ ประกอบการสอนวิชาสังคมศึกษาในระดับประถมศึกษาตอนปลาย" เพื่อศึกษาว่า การใช้การศึกษานอกสถานที่ เป็นกิจกรรมเสริมบทเรียนนั้น ย่อมทำให้การเรียนการสอนได้ผลดีกว่าการสอนในชั้นตามปกติ รวมทั้งศึกษาปัญหาและอุปสรรค ตลอดจนวิธีการต่าง ๆ ของการสอน แบบการพานักเรียนไปศึกษานอก สถานที่ เป็นกิจกรรมประกอบการสอน การวิจัยทำโดยการทดลองแบ่งนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 120 คนกลุ่มหนึ่งเรียนในชั้นเรียนอย่างเดียว อีกกลุ่มหนึ่งหาไปศึกษานอกสถานที่ภายหลังจากการเรียนในชั้นเรียนแล้ว ในบทเรียนเดียวกัน ผลพบว่า การใช้การศึกษานอกสถานที่ เป็นกิจกรรมเสริมบทเรียนนั้นมีประสิทธิภาพดีกว่าการสอนในชั้นเรียนแต่เพียงอย่างเดียว และไม่ว่าจะเป็นเวลานานเท่าใด การใช้การศึกษานอกสถานที่ประกอบการเรียนการสอนย่อมทำให้นักเรียนเรียนรู้ได้มากและจดจำได้นานกว่า ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของต่างประเทศ โดย เบรานิส (Beranis. 1974 : 1892 - A) ได้ศึกษาผลของการจัดกิจกรรมระหว่างปิดภาคเรียนว่า ทำให้ทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อชีวิตและธรรมชาติเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ผลของการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมพิเศษระหว่างปิดภาคเรียนมีความต้องการที่จะไปอยู่ค่ายพักแรม หรือ เดินทางท่องเที่ยว โดยให้ครอบครัวเข้าร่วม

กิจกรรมภายใน นอกจากนี้ยังพบว่านักเรียนเหล่านั้นมีทัศนคติต่อฤดูกาลดีขึ้นมาก และนักเรียนเองก็เชื่อว่าเขาสามารถจำและเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ที่เขาเรียนรู้อยู่ในโรงเรียน และในห้องเรียนที่อื่นด้วย แต่ทัศนคติเหล่านี้จะไม่ปรากฏกับนักเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมพิเศษที่โรงเรียนจัดขึ้นในระหว่างปีภาคนี้เลย

วิธีสอนในห้องเรียน

เป็นกิจกรรมที่สอนและนักเรียนจัดขึ้นภายในห้องเรียน ผู้ที่จะมีบทบาทมากที่สุดคือครู ซึ่งหน้าที่ของครูในห้องเรียนส่วนใหญ่ก็คือพูด เพราะครูถือว่าสิ่งที่พูดไปนั้นเป็นสิ่งสำคัญที่นักเรียนจำได้ นักเรียนจึงมีหน้าที่เพียงฟังและจดจำในสิ่งที่ครูพูด ต้องทบทวนความรู้อีกครั้งใหญ่เสมอ เพื่อนำสิ่งที่ครูพูดนั้นไปใช้ในการสอบไล่ ดังนั้นวิธีสอนของครูในห้องเรียนจึงมีลักษณะบรรยาย ทวี ท่อแก้ว และ วาริช เขาว่าดี (ทวี ท่อแก้ว และ วาริช เขาว่าดี 2515 : 22) กล่าวว่า "การบรรยายหมายถึงการสอนโดยการที่ครูพูดหรืออธิบายเกี่ยวกับสิ่งที่เรียนให้เด็กฟัง" ซึ่งแต่เดิมนั้นการสอนในห้องเรียนของครูเคยขึ้นกับการใช้วิธีสอนแบบบรรยายมากกว่าวิธีอื่น ๆ โดยเฉพาะครูที่ใช้หลักสูตรเก่า เพราะวิธีสอนแบบบรรยายเป็นวิธีที่ครูใช้โดยสะดวก มักไม่มีการเตรียมตัวก่อนสอน หรือไม่มีการเตรียมการสอน ครูอาศัยความรู้ที่เคยเรียนมาแต่อย่างเดียว (ประกอบ รัชกิจ 2519 : 67) การสอนแบบบรรยายนี้จึงถือว่าเป็นการสอนที่ผู้เรียนไม่มีส่วนร่วมในการเรียนการสอนอย่างแท้จริง (ชาญชัย อินทรประวัตติ 2522 : 79) เพราะครูมุ่งที่จะสอนเนื้อหาวิชาให้แก่ผู้เรียนเพียงฝ่ายเดียว ถ้าครูมีความสามารถและเทคนิคการสอนดีพอ หรือมีความรู้ในเนื้อหาบทเรียนมีการเตรียมตัวมาอย่างดีพอ ก็อาจจะสามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เรียนได้ หรือก่อให้เกิดความพึงพอใจ เกิดผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมาย แต่ถ้าครูไม่มีทักษะในการพูด หรือเตรียมตัวมาไม่ดีพอจะทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่าย เพราะจะต้องฟังติดต่อกันไปตลอด ดังนั้นนักเรียนจากความสนใจก็จะทำให้ไม่เข้าใจเนื้อหาที่บรรยาย เนื่องจากเป็นฝ่ายฟังเท่านั้น (สุธีร นิมิตกุล 2522 : 28)

และการสอนแบบบรรยายซึ่งอาจเป็นวิธีสอนที่ไม่สามารถชักชวนให้นักเรียนเกิดความสนใจ กระทั่งวิธีสอนที่นักเรียนในบทเรียนนั้นจะไปทำด้วย กัง เนลสัน เอก บอสลิง (Nelson L. Bossing) (อ้างจาก อัจฉรา ประไพตระกูล ม.ป.ป. : 36) มีความเห็นว่าวิธีสอนแบบบรรยายนี้จะไม่สามารถชักชวนความสนใจของนักเรียนได้ โดยมีสาเหตุมาจาก

1. ครูไม่เข้าใจเทคนิคที่ถูกต้องของการบรรยาย
2. ครูใช้วิธีสอนแบบบรรยายมากเกินไป และวิธีสอนแบบนี้จะไม่บังเกิดผล

เลยถ้า

2.1 นักเรียนไม่รู้จักวิธีจดบันทึก

2.2 นักเรียนยังไม่แยกไม่ออกว่าเนื้อหาที่ครูบรรยายนั้นอะไรสำคัญ อะไร

ไม่สำคัญ

2.3 นักเรียนยังไม่รู้จักวิเคราะห์และสรุป

อีกทั้งการสอนแบบบรรยายนี้ นักเรียนยังไม่มีโอกาสแสดงความคิดเห็นใต้งานของนักเรียนจะได้รับความคิดเห็นในวงแคบ ไม่ส่งเสริมความสามารถในการคิดให้แก่เด็กนักเรียน (ชาตชัย อินทรประวัต 2522 : 79) เพราะเป็นฝ่ายฟังความคิดเห็นจากครูเท่านั้น โอกาสที่เด็กจะพัฒนาความคิดมีน้อย เนื่องจากกิจกรรมและประสบการณ์ตรงแก่เด็กมีน้อย ซึ่งขัดกับแนวความคิดของ จอห์น ดีวี ที่ว่า "Learning by doing" อย่างยิ่ง ทั้งนี้การที่ครูจะใช้วิธีสอนแบบบรรยายให้ได้ผลดีนั้น นับได้ว่าเป็นศิลปะแบบหนึ่ง กล่าวคือ การบรรยายต้องมี (อัจฉรา ประไพตระกูล ม.ป.ป. : 34) โครงเรื่อง เพื่อช่วยให้ผู้บรรยายอธิบายได้ชัดเจนแจ่มแจ้งทุกหัวข้อ นอกจากนี้ควรจะได้ลำดับความยากง่ายของเนื้อหาวิชาให้เหมาะสมกับความสามารถของนักเรียนในชั้น ครูควรมีการใช้วัสดุอุปกรณ์บางประเภทขณะที่นำวิธีสอนนี้ไปใช้ เช่น การใช้ภาพ แผนภูมิ หรือแผนผังประกอบการบรรยาย เพื่อเราให้นักเรียนเกิดความสนใจ (สุสิทธิ์ นิมิตรกุล 2522 : 31) เพราะการฟังการบรรยายและการอ่านประกอบการบรรยายช่วยให้ผู้เรียน

เกิดความรู้อและเข้าใจในหัวข้อที่ผู้สอนได้บรรยาย อีกทั้งวิธีสอนในห้องเรียนถ้าจะใช้
การบรรยายการใช้ร่วมกับวิธีอื่น ๆ เช่น ใช้รวมกับการสาธิต การอภิปราย และวงถาม
แบบบทบาทสมมติ แบบสืบสวนสอบสวน เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม
การสอนมากขึ้น (วินิจ เกตุขำ และ ชาตชัย ศรีไสยเพชร 2522 : 140) ซึ่ง
สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศรีวิบูลย์ จปานนท์ (ศรีวิบูลย์ จปานนท์ 2516 : 49)
ที่ศึกษาในเรื่อง "การทดลองสอนวิชาการเบื้องต้นวิธีสอนทั่วไป" ผลพบว่าถ้าผู้สอนใช้
กิจกรรมหลายประเภทซึ่งผู้เรียนจะทำความคุ้นเคยแล้ว ผู้เรียนจะเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้นกว่าเดิม
และ ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ (ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ 2520 : 81 - 86) กล่าวว่า
การบรรยายนั้นควรจะต้องมีองค์ประกอบอย่างน้อย 4 ประการ คือ

1. มีการค้นคว้าศึกษาโดยกว้างขวางและมีผลงานวิจัยที่ทันสมัย
2. พิจารณา กลั่นกรองวิจัยจัดให้แตกถึงแก่นสาระ และสัจจะของสิ่งนั้น ๆ
3. สรุปเป็นแนวคิด และมองเห็นถึงบทบาทความสำคัญ และความสัมพันธ์ของ
สิ่งนั้น ๆ กับชีวิตสังคมและสิ่งแวดล้อม
4. บรรยายให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ มองเห็นตามหรือเห็นแย้ง และมีความ
พยายามที่จะศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมต่อไป

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติและการเปลี่ยนทัศนคติ

ความหมายของทัศนคตินั้นมีผู้ให้ความหมายต่าง ๆ ไว้มากมาย ดังเช่น
คาร์เทอร์ วี กูด (Carter V. Good. 1959 : 48) กล่าวว่า ทัศนคติคือ
ความพร้อมที่จะแสดงออกในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง ที่จะเป็นการสนับสนุน หรือต่อต้าน
สถานการณ์บางอย่าง บุคคล หรือสิ่งใด ๆ

เออร์เนสต์ อาร์ ฮิลการ์ด (Ernest R. Hilgard. 1962 : 214) กล่าวว่า
ทัศนคติคือพฤติกรรม หรือความรู้สึกที่เกิดขึ้นครั้งแรกต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ความนึก หรือสถาน
การณ์ใดในทางเข้าหาหรือออกห่าง และเป็นความพร้อมที่จะตอบสนองในครั้งต่อ ๆ ไปใน
แนวที่เอนเอียงไปในลักษณะเดิมเมื่อพบกับสิ่งนั้นอีก

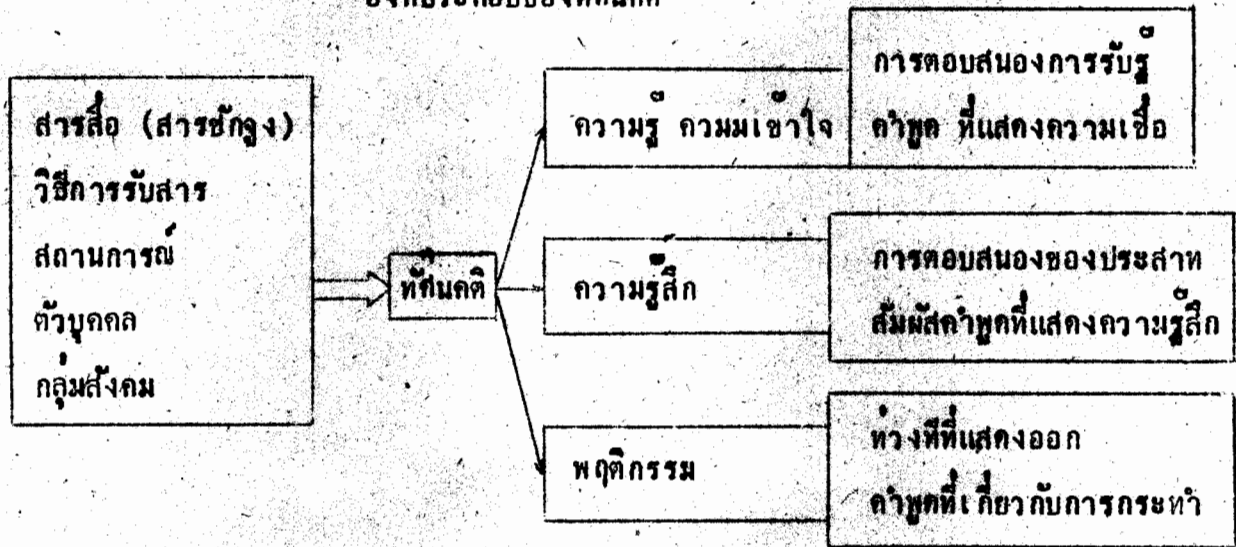
โฮเวอร์ค เอช เคนเลอร์ (Howard H. Kendler. 1963 : 572) กล่าวว่า หัตถ์คติคือภาวะความพร้อมของแต่ละบุคคลที่จะแสดงพฤติกรรมตอบสนองต่อสิ่งเร้าในสังคมที่ล้อมรอบตัวอยู่ หรือคือแนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรมในทางสนับสนุนหรือต่อต้านสถานการณ์บางอย่าง บุคคล สถาบัน แนวความคิด ซึ่งให้ความหมายเหมือนกับ รามอน เจ โรน (Robert L. Thorndike and Elizabeth Hagen. 1957 : 23 citing Ramon J. Rhine) ที่ว่า หัตถ์คติคือภาวะความพร้อมทางจิตใจ ซึ่งจะทำนายว่าแต่ละคนจะมีปฏิกิริยาในลักษณะใดลักษณะหนึ่งต่อสิ่งต่าง ๆ และสภาพการณ์ต่าง ๆ ที่บุคคลนั้นเกี่ยวข้องกับ

ทวงเกือน พันธุมนาวิน (ทวงเกือน พันธุมนาวิน 2518 : 3) กล่าวว่า หัตถ์คติคือความรู้สึกที่แสดงออกอย่างมั่นคงต่อบุคคลหรือสถานการณ์ใด ๆ ซึ่งอาจเป็นไปในทางที่ดี (Positive) ชัดแย้ง (Negative) หรือเป็นกลาง (Neutral) ก็ได้ ซึ่งเป็นผลของการรับรู้เกี่ยวกับลักษณะที่ดีหรือเลวของบุคคลหรือสถานการณ์นั้น

เชิศจักดิ์ โสภาสินธุ์ (เชิศจักดิ์ โสภาสินธุ์ 2520 : 38) กล่าวสรุปไว้อย่างครอบคลุมว่า หัตถ์คติคือความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ อันเป็นผลเนื่องมาจากการเรียนรู้ ประสบการณ์และเป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมหรือแนวโน้มที่จะตอบสนองต่อสิ่งเรานั้น ๆ ไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง อาจเป็นไปในทางสนับสนุนหรือคัดค้านก็ได้ ขึ้นอยู่กับขบวนการอบรมให้เรียนรู้ระเบียบวิธีของสังคม (Socialization) ซึ่งหัตถ์คตินี้จะแสดงออกหรือปรากฏให้เห็นได้ชัดในกรณีที่สิ่งเรานั้นเป็นสิ่งเร้าทางสังคม

จากนิยามข้างบนนี้ อาจแบ่งองค์ประกอบของหัตถ์คติได้เป็น 3 ประการ คือ ความรู้ ความเข้าใจ (Cognition) ความรู้สึก (Affect) และพฤติกรรมที่แสดงออกมา (Behavior) ดังนั้นการวัดหัตถ์คติจึงสามารถวัดได้จากองค์ประกอบ 3 อย่างนี้ เพื่อให้เห็นอย่างเด่นชัด จะแสดงในรูปของแผนภูมิต่อไปนี้

องค์ประกอบของทัศนคติ

ดัดแปลงจาก Triandis (อ้างจาก มังอร ชินกุลกิจนิวัฒน์

2520 : 4)

ทัศนคติ เป็นสิ่งที่ เกิดจากการเรียนรู้ ดังนั้นทัศนคติจึงสามารถก่อตั้งและเปลี่ยนแปลงได้ ทั้งนี้เพราะสภาพแวดล้อมทางสังคมประสบการณ์ส่วนตัวมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ การเปลี่ยนทัศนคติอาจเป็นผลมาจากประสบการณ์ทางตรงและประสบการณ์ทางอ้อม (Triandis. 1971 : 142) ซึ่งแผนกจิตวิทยา คณะครูศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (แผนกจิตวิทยา คณะครูศาสตร์ 2513 : 169 - 171) เสนอวิธีการอันอาจจะทำให้ทัศนคติเปลี่ยนแปลงได้ดังนี้ คือ

1. โดยการจัดประสบการณ์ให้ใหม่ คนที่มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อคนอื่นอื่น คือ ถิ่นว่าเป็นคนขี้เกียจนอกจากทำมาแล้วก็ไม่ทำอะไรเลย จึงทำให้ยากจนตกอับไป เลยสมน้ำหน้าที่ไม่กระตือรือร้นที่จะช่วยตนเอง ถ้าคน ๆ นั้นไปบอกกล่ากับคนอื่นอื่นไปพบสภาพการณ์ที่แท้จริง เช่น ไม่มีน้ำใช้ แม้แต่จะดื่มก็ไม่ค่อยจะมี ทำการเพาะปลูกต้นไม้ใดเฉพาะในฤดูฝนเท่านั้น ต้องช่วยตนเองทุกอย่างแม้แต่เสื้อผ้า และอาหารการกินก็ควรจัดหามาเอง

ทั้งสิ้น หัตถ์คติของคน ๆ นั้นคือชาวอีสานอาจเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี มีความเข้าใจ และเห็นใจชาวอีสานมากขึ้น

2. โดยให้ข้อเท็จจริงที่ถูกต้อง เด็กที่มีหัตถ์คติที่ไม่ดีคือการเรียนเพราะว่าไม่เห็นประโยชน์ เพราะตนเองต้องถูกครูหรือผู้ปกครองคอยจับจ้องให้เรียน ให้อ่านหนังสือ จึงเกิดความเบื่อหน่าย แต่หัตถ์คติของเด็กอาจเปลี่ยนไปได้ถ้าเขาเข้าใจถึงประโยชน์ของการเรียนที่ครู ผู้ปกครองชี้แจง

3. โดยการเร้าให้เกิดอารมณ์กลัว ถ้าต้องการไม่ให้เกิดรับประทานห่อฟี่ ให้หาอุปมาอุปไมยที่ถูกต้อง หรือหันเหมาให้เกิดกุ หรือนำเด็กไปดูจริง ๆ ที่ร้านหมอ เด็กจะเกิดความกลัว เราควรบอกเด็กว่านั่นเป็นผลของการรับประทานห่อฟี่ เด็กอาจจะไม่อยากรับประทานห่อฟี่อีก นั่นคือเด็กเปลี่ยนหัตถ์คติไปจากเดิมแล้ว

งานวิจัยเกี่ยวกับ การเปลี่ยนแปลงหัตถ์คติ

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวกับ การเปลี่ยนแปลงหัตถ์คติ โดยใช้วิธีการสอนนั้นพบว่า ในปี พ.ศ. 2520 พิทักษ์ สร้อยชูหว่า (พิทักษ์ สร้อยชูหว่า 2521 : 49) ได้ทำวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบการสอนแบบเกม กับ การสอนแบบสอบสวนสืบสวนที่ส่งผลต่อหัตถ์คติแบบธรรมาธิปไตย โดยมีจุดมุ่งหมายว่า เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงหัตถ์คติแบบธรรมาธิปไตย ของนักศึกษากายหลังจากได้รับการสอนแบบเกมและแบบสอบสวนสืบสวน พบว่า นักศึกษาที่ได้รับการสอนแบบเกมและนักศึกษที่ได้รับการสอนแบบสอบสวนสืบสวน มีหัตถ์คติแบบธรรมาธิปไตยไม่แตกต่างกัน ซึ่งผู้วิจัยสรุปผลของงานวิจัยครั้งนี้ว่า อาจเป็นเพราะ การเรียนเพียงบทเรียนเดียวยังไม่เพียงพอที่จะส่งผลกระทบต่อ กับ สุเมธิตา ลิ้มอารีย์ (สุเมธิตา ลิ้มอารีย์ 2521 : 64) ซึ่งทำวิจัยเรื่อง "การเปรียบเทียบผลการเรียนวิชาสังคมศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยการใช้อุปกรณ์โมเดลกับการสอนปกติ" โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา และเปรียบเทียบหัตถ์คติต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของนักเรียนชั้นประถม

ศึกษาปีที่ 5 ที่เขียนโดยใช้บทเรียนใหม่คู่กับการสอนปกติ พบว่าทัศนคติต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของนักเรียนกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญ แต่นักเรียนกลุ่มทดลองมีแนวโน้มสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุม ซึ่งไม่สอดคล้องกับ อีตันีย์ ศรีสุข (อีตันีย์ ศรีสุข 2521 : 30) ซึ่งวิจัยเรื่อง การศึกษาทัศนคติในการอนุรักษ์ธรรมชาติ และผลสัมฤทธิ์ในการเรียนเรื่องสิ่งแวดล้อมด้วยบทเรียนสำเร็จรูป ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาทัศนคติในการอนุรักษ์ธรรมชาติและผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักเรียนที่เรียนเรื่องสิ่งแวดล้อม และหนังสือเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง และศึกษาความสัมพันธ์ของทัศนคติในการอนุรักษ์ธรรมชาติ กับผลสัมฤทธิ์ในการเรียนเรื่องสิ่งแวดล้อม พบว่า ทัศนคติในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง สูงขึ้นกว่าเมื่อยังไม่ได้เรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยที่ทัศนคติของกลุ่มควบคุมสูงกว่ากลุ่มทดลองและทัศนคติมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ในการเรียนเรื่องสิ่งแวดล้อมในทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และสอดคล้องกับ วิเชียร คำจันทร์ (วิเชียร คำจันทร์ 2522 : 54) ซึ่งทำวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบผลการเรียนวิชาสังคมศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาปีที่หนึ่ง (ม.1) โดยใช้การสอนแบบศูนย์การเรียน กับการสอนแบบปกติ พบว่าเจตคติต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากงานวิจัยสรุปได้ว่า การเรียนการสอนโดยให้ความรู้สามารถเปลี่ยนแปลงทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างได้

จากผลของเอกสารและงานวิจัยที่ได้อ่านมาแล้วนี้ นำไปใช้ในการตั้งสมมติฐานในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้ดังนี้ คือ

สมมติฐานในการศึกษากันคว่า

1. การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยวิธีสอนโดยอยู่กายพักแรม
วิธีสอนในห้องเรียน และวิธีสอนแบบควบคุม มีผลทำให้เด็กวัยรุ่นในจังหวัดพระนคร
ศรีอยุธยา มีความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น แตกต่าง กันดังนี้

1.1 การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยวิธีสอนโดยอยู่กายพักแรม
มีความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นมากกว่าวิธีสอนในห้องเรียน

1.2 การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยวิธีสอนโดยอยู่กายพักแรม
มีความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นมากกว่าวิธีสอนแบบควบคุม

1.3 การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยวิธีสอนในห้องเรียนมี
ความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นมากกว่าวิธีสอนแบบควบคุม

2. การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยวิธีสอนโดยอยู่กายพักแรม
วิธีสอนในห้องเรียน และวิธีสอนแบบควบคุม มีผลทำให้เด็กวัยรุ่นในจังหวัดพระนคร
ศรีอยุธยา มีทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น แตกต่าง กันดังนี้

2.1 การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยวิธีสอนโดยอยู่กายพักแรม
มีทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นสูงกว่าวิธีสอนในห้องเรียน

2.2 การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยวิธีสอนโดยอยู่กายพักแรม
มีทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นสูงกว่าวิธีสอนแบบควบคุม

2.3 การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยวิธีสอนในห้องเรียนมี
ทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นสูงกว่าวิธีสอนแบบควบคุม

วิธีดำเนินการศึกษากันควา

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษากันควาครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนรัฐบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ปีการศึกษา 2523 จำนวน 60 คน ทำการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มแบบ Simple Random Sampling ดังนี้

1. สุ่มโรงเรียนที่จะเป็นตัวแทนของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 1 โรงเรียน
2. เมื่อได้โรงเรียนที่จะเป็นตัวแทนของจังหวัดแล้ว จึงทำการสุ่มนักเรียนจากโรงเรียนนั้นมา 3 ห้อง เป็นจำนวนห้องละ 20 คน เนื่องจากโรงเรียนไม่ได้แบ่งชั้นเรียนโดยใช้ผลการเรียนเป็นเกณฑ์ กล่าวคือนักเรียนในแต่ละห้องในชั้นเดียวกันมีความสามารถทางการเรียนที่หักเหต่างกัน แล้วแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 3 กลุ่ม ๆ ละ 1 ห้องเรียน เป็นกลุ่มสอนโดยอยู่ท้ายพักแรม 20 คน กลุ่มสอนโดยวิธีสอนในห้องเรียน 20 คน และกลุ่มไม่รับการสอนจากทั้ง 2 วิธี ซึ่งถือเป็นกลุ่มสอนแบบควบคุมอีก 20 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

แบบทดสอบวัดความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง ได้ดำเนินการเป็นขั้น ๆ ดังนี้

1. ศึกษาหาความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยมีเนื้อหาตามขอบเขตของการศึกษากันควา
2. สร้างตารางกำหนดน้ำหนักของเนื้อหาความรู้ในแต่ละเรื่อง แล้วสร้างข้อสอบให้สอดคล้องกับตารางกำหนดน้ำหนักนั้น เป็นข้อสอบชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 85 ข้อ
3. นำแบบทดสอบไปให้ผู้เชี่ยวชาญซึ่งเป็นศึกษานิเทศก์ วิทยากรหรืออาจารย์ที่สอนในวิทยาลัย 3 คน เพื่อพิจารณาว่าครอบคลุมเนื้อหาหรือไม่

4. การทดลองเครื่องมือนี้ทำโดยนำแบบทดสอบที่สร้างขึ้นแล้วนี้ไปทดสอบกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 100 คน โดยให้นักเรียนอ่านข้อความในแบบทดสอบทีละข้อ แล้วพิจารณาว่าข้อใดถูก ให้กาเครื่องหมาย X ลงบนตัวเลือกว่าข้อความที่นักเรียนเห็นว่าถูกต้องที่สุด ดังตัวอย่าง

(อ) ดอกไม้ประจำจังหวัดคือ

- X ดอกโสน
- ข. ดอกบานบุรี
- ค. ดอกชัยพฤกษ์
- ง. ดอกหมัน

แต่นำมาตรวจให้คะแนนสำหรับข้อที่ถูกต้องให้คะแนนข้อละ 1 คะแนน ข้อผิดให้ 0 คะแนน คำนวณคะแนนทั้งหมดจากผลการทดสอบหาวิเคราะห์ผลดังนี้

4.1 วิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกของแบบทดสอบ

นำคะแนนของนักเรียนแต่ละคนมาเรียงจากสูงที่สุดไปจนถึงต่ำสุด แล้วแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม โดยใช้เทคนิค 27% แบ่งกลุ่ม ให้ 27% ของผู้ใดคะแนนสูง เป็นกลุ่มสูง และ 27% ของผู้ใดคะแนนต่ำ เป็นกลุ่มต่ำ ส่วนผู้ใดคะแนนในช่วงกลางที่ไม่อยู่ในกลุ่มสูงและกลุ่มต่ำไม่นำมาคิด แล้วทำการวิเคราะห์เป็นรายข้อ โดยเปิดตารางวิเคราะห์ของ Chung Teh Fan คัดเลือกข้อสอบที่มีค่าความยากง่าย (P) อยู่ระหว่าง .2 ถึง .8 และมีค่าอำนาจจำแนก (r) ไม่น้อยกว่า .2 ได้แบบทดสอบฉบับนี้ทั้งหมด 58 ข้อ (ดูภาคผนวก ข)

4.2 หาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ

หลังจากได้เลือกข้อทดสอบตามเกณฑ์ดังกล่าวแล้ว นำมาหาค่าความเชื่อมั่นโดยวิธี KR-20 ของ Kuder Richardson (วิเชียร เกตุสิงห์ 2522 : 138) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .8012 แบบสอบถามวัดทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง ได้ดำเนินการเป็นขั้น ๆ ดังนี้

1. ศึกษาหาความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยมีเนื้อหาตามขอบเขตของการศึกษาก่อนแล้วสร้างตารางกำหนดน้ำหนักของเนื้อหาความรู้ในแต่ละเรื่อง แล้วสร้างข้อสอบให้สอดคล้องกับตารางกำหนดน้ำหนักนั้น โดยแบบสอบถามที่สร้างขึ้น ใช้มาตราส่วนทัศนคติของลิเคอร์ต (Likert) เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ช่อง (Scale) ซึ่ง 5 หมายถึง เห็นด้วยอย่างยิ่ง 4 หมายถึง เห็นด้วย 3 หมายถึง ไม่แน่ใจ 2 หมายถึง ไม่เห็นด้วย 1 หมายถึง ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง จำนวน 112 ข้อ

2. นำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน เพื่อพิจารณาว่าครอบคลุมเนื้อหาหรือไม่

3. การทดลองเครื่องมือเช่นนี้ทำโดยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นแล้วนี้ไปทดสอบกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 100 คน โดยให้นักเรียนอ่านข้อความแต่ละข้อ พิจารณาว่ามีความเห็นตรงกับข้อความในแต่ละข้ออย่างไร แล้วให้ทำเครื่องหมาย X ลงบนตัวเลขตัวใดตัวหนึ่งให้ตรงกับข้อความแต่ละข้อนั้น ดังตัวอย่าง

(๑) โบราณสถาน เช่นวัด พระราชวังเก่าในจังหวัด X 4 3 2 1
พระนครศรีอยุธยา เป็นสิ่งที่ควรเอาใจใส่ดูแล
ให้คงสภาพเดิมไว้

หลังจากนั้นนำมาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ คัดสินว่ามีพฤติกรรมตรงกับข้อความนั้นมากน้อยเพียงใด แบ่งเป็น 2 กรณี (ประกาศเชิญ สุวรรณ 2520 : 28) ดังนี้

ข้อความที่เป็นพฤติกรรมทางบวก

เห็นด้วยอย่างยิ่ง	โห	5	คะแนน
เห็นด้วย	โห	4	คะแนน
ไม่แน่ใจ	โห	3	คะแนน
ไม่เห็นด้วย	โห	2	คะแนน
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	โห	1	คะแนน

ข้อความที่เป็นพฤติกรรมทางลบ

เห็นควายอย่างชัด	ให้	1	คะแนน
เห็นควาย	ให้	2	คะแนน
ไม่เห็นใจ	ให้	3	คะแนน
ไม่เห็นควาย	ให้	4	คะแนน
ไม่เห็นควายอย่างชัด	ให้	5	คะแนน

ต่อจากนั้นนำคะแนนทั้งหมดมาวิเคราะห์ผลดังนี้

3.1 วิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถาม

นำคะแนนของนักเรียนแต่ละคนมาเรียงจากสูงสุดไปจนถึงต่ำสุด แล้วแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม โดยใช้เทคนิค 25% แบ่งกลุ่ม ให้ 25% ของผู้ให้คะแนนสูงเป็นกลุ่มสูง และ 25% ของผู้ให้คะแนนต่ำเป็นกลุ่มต่ำ ส่วนผู้ให้คะแนนในช่วงกลางที่ไม่อยู่ในกลุ่มสูงและกลุ่มต่ำไม่นับมาคิด แล้วทำการวิเคราะห์เป็นรายข้อโดยใช้สถิติ t-test (วิเชียร เกตุสิงห์ 2522 : 130) เพื่อคัดเลือกข้อสอบที่มีค่าอำนาจจำแนกสูง ซึ่งในที่นี้เลือกข้อที่มีค่า t. ตั้งแต่ 1.75 ขึ้นไป ได้แบบสอบถามฉบับนี้ทั้งหมด 60 ข้อ (ดูภาคผนวก ข)

3.2 หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

หลังจากได้เลือกข้อสอบตามเกณฑ์ดังกล่าวแล้ว นำมาหาค่าความเชื่อมั่น โดยใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวน จากสูตร (วิเชียร เกตุสิงห์ 2522 : 141) ได้ค่า

$$r_{tt} = 1 - \frac{MS_{error}}{MS_{ind}}$$

ความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.8257

วิธีดำเนินการทดลอง

ทำตามลำดับขั้นดังนี้

1. นำแบบทดสอบวัดความรู้ในมรคททางวัฒนธรรมท้องถิ่น และแบบสอบถามวัดทัศนคติต่อมรคททางวัฒนธรรมท้องถิ่นไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม ก่อนการทดลองถ่ายเทอมรคททางวัฒนธรรมท้องถิ่น

2. ทำการทดลองถ่ายเทอมรคททางวัฒนธรรมท้องถิ่น ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ทดลองถ่ายเทอมรคททางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม เป็นเวลา 4 วัน 3 คืน คิดเป็นจำนวนชั่วโมงได้ 19 ชั่วโมง ตามโครงการสอนที่ปรากฏอยู่ในภาคผนวก ก

กลุ่มที่ 2 ทดลองถ่ายเทอมรคททางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยวิธีสอนในห้องเรียนสอนในวันจันทร์ พุธ และเสาร์ เป็นเวลา 2 สัปดาห์ คิดเป็นจำนวนชั่วโมงได้ 19 ชั่วโมง ตามโครงการสอนที่ปรากฏอยู่ในภาคผนวก ก

กลุ่มที่ 3 ไม่ได้รับการถ่ายเทอมรคททางวัฒนธรรมท้องถิ่นทั้ง 2 วิธี ถือเป็นกลุ่มสอนแบบควบคุม

3. นำแบบทดสอบวัดความรู้ในมรคททางวัฒนธรรมท้องถิ่น และแบบสอบถามวัดทัศนคติต่อมรคททางวัฒนธรรมท้องถิ่นชุดเดิมไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่มอีกครั้งหลังจากทดลองถ่ายเทอมรคททางวัฒนธรรมท้องถิ่นตามที่กำหนดแล้ว

4. นำผลที่ได้จากแบบทดสอบวัดความรู้ และแบบสอบถามวัดทัศนคติต่อมรคททางวัฒนธรรมท้องถิ่นมาวิเคราะห์ เพื่อทดสอบสมมติฐานต่อไป

ลำดับขั้นของการวิเคราะห์ข้อมูล

1. หากสถิติพื้นฐานของคะแนนจากการสอบครั้งแรก และจากการสอบครั้งหลังทั้งแบบทดสอบวัดความรู้ และแบบสอบถามวัดทัศนคติต่อมรคททางวัฒนธรรมท้องถิ่น

2. เปรียบเทียบความรู้ในมรคทางวัฒนธรรมท้องถิ่น จากการถ่ายทอดมรคกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นทั้ง 3 วิธี ตามสมมติฐาน โดยการทดสอบนัยสำคัญด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนรวม

3. เปรียบเทียบทัศนคติต่อมรคทางวัฒนธรรมท้องถิ่นจากการถ่ายทอดมรคกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นทั้ง 3 วิธี ตามสมมติฐาน โดยการทดสอบนัยสำคัญทางสถิติ ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนรวม

เมื่อค่าวิเคราะห์ความแปรปรวนรวมมีนัยสำคัญ จึงเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยที่ปรับแล้วของกลุ่มตัวอย่างเป็นรายคู่ด้วย t-test

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. หากคะแนนเฉลี่ยใช้สูตร (สมสรร วงษ์อุณอย 2521 : 26)

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ $\bar{X}$ แทน คะแนนเฉลี่ย

$\sum X$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมด

N แทน จำนวนนักเรียนในกลุ่ม

2. หากความแปรปรวน (สมสรร วงษ์อุณอย 2521 : 35)

$$S^2 = \frac{N \sum X^2 - (\sum X)^2}{N(N-1)}$$

เมื่อ S^2 แทน ความแปรปรวนของกลุ่มตัวอย่าง

$\sum X^2$ แทน ผลรวมของคะแนนแต่ละตัวยกกำลังสอง

$(\sum X)^2$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมดยกกำลังสอง

N แทน จำนวนนักเรียนในกลุ่ม

3. หากความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวัดความรู้ในมรรคทางวัฒนธรรมท้องถิ่น
ใช้วิธีของ Kuder Richardson โดยใช้สูตร K-R-20 (วิเชียร เกตุสิงห์
2522 : 138)

$$r_{tt} = \frac{n}{n-1} \left[1 - \frac{\sum Pq}{S_t^2} \right]$$

- เมื่อ
- n แทน จำนวนข้อของ แบบทดสอบ
  - S_t^2 แทน ความแปรปรวนของคะแนนทั้งฉบับ
  - r_{tt} แทน ค่าความเชื่อมั่น
  - P แทน สัดส่วนของคนที่ถูกในแต่ละข้อ
  - q แทน $1 - p$ คือ สัดส่วนของคนที่ตอบผิดในแต่ละข้อ

4. หากอำนาจจำแนกของแบบสอบถามวัดทัศนคติต่อมรรคทางวัฒนธรรมท้องถิ่น
โดยวิเคราะห์รายข้อ โดยใช้ t-test (วิเชียร เกตุสิงห์ 2522 : 130)

$$t = \frac{\bar{X}_{สูง} - \bar{X}_{ต่ำ}}{\sqrt{\frac{S_{สูง}^2 + S_{ต่ำ}^2}{n}}}$$

- เมื่อ
- t แทน ค่าสถิติที่พิจารณาใน t - distribution
  - $\bar{X}_{สูง}$ แทน ค่าคะแนนเฉลี่ยของแต่ละข้อของ คนในกลุ่มสูง
  - $\bar{X}_{ต่ำ}$ แทน ค่าคะแนนเฉลี่ยของแต่ละข้อของ คนในกลุ่มต่ำ
  - n แทน จำนวนคนที่ได้จาก 25% ของคนทั้งหมด
  - $S_{สูง}^2$ แทน ค่าความแปรปรวนของกลุ่มที่ได้คะแนนสูง
  - $S_{ต่ำ}^2$ แทน ค่าความแปรปรวนของกลุ่มที่ได้คะแนนต่ำ

5. หากความเชื่อมั่นของแบบสอบถามวัดทัศนคติต่อมรรคทางวัฒนธรรมท้องถิ่น
โดยวิเคราะห์ความแปรปรวน โดยใช้ (วิเชียร เกตุสิงห์ 2522 : 141)

$$r_{tt} = 1 - \frac{MS_{error}}{MS_{ind}}$$

เมื่อ	r_{tt}	แทน	ค่าความเชื่อมั่น
	MS_{error}	แทน	ค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อน
	MS_{ind}	แทน	ค่าเฉลี่ยกำลังสองของแบบสอบถามแต่ละข้อ

6. ทดสอบความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยของผลการถ่ายทอดความรู้ทางวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วม (Analysis of Covariance) โดยใช้คะแนนจากการทดสอบก่อนเป็นตัวแปรร่วม เพื่อทดสอบสมมติฐาน ข้อ 1, 2 (Lindquist, 1953 : 323)

$$\text{สูตร } F = \frac{MS_A}{MS_W}$$

เมื่อ	F	แทน	ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาใน F - distribution
	MS_A	แทน	Mean Square ของคะแนนที่ปรับแล้วของตัวแปรระหว่างกลุ่ม
	MS_W	แทน	Mean Square ของคะแนนที่ปรับแล้วของตัวแปรภายในกลุ่ม

7. ทดสอบความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยที่ปรับแล้วที่ละคู่ โดยใช้ t-test (Lindquist, 1953 : 327)

$$t = \frac{\bar{x}'_1 - \bar{x}'_2}{\sqrt{s^2(\bar{x}'_1 - \bar{x}'_2)}}$$

เมื่อ	t	แทน	ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาใน t-distribution
	$\bar{x}'$	แทน	ค่าคะแนนเฉลี่ยของคะแนนที่ปรับแล้ว
	$s^2(\bar{x}'_1 - \bar{x}'_2)$	แทน	ค่าความแปรปรวนของคะแนนที่ปรับแล้ว

ผลการศึกษาค้นคว้า

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อความสะดวกในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ได้กำหนดสัญลักษณ์ซึ่งใช้

ดังนี้

N	แทน	จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง
$\bar{X}$	แทน	คะแนนเฉลี่ย
$\bar{X}'$	แทน	คะแนนเฉลี่ยที่ปรับแล้ว
S.D.	แทน	ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
SS_X	แทน	Sum Square ของคะแนนก่อนการทดลอง
SS_Y	แทน	Sum Square ของคะแนนหลังการทดลอง
SP	แทน	Sum Product ของคะแนนก่อนการทดลอง และหลังการทดลอง
SS'	แทน	Sum Square ของคะแนนที่ปรับแล้ว
MS	แทน	Mean Square ของคะแนนที่ปรับแล้ว
F	แทน	ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาใน F-distribution
t	แทน	ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาใน t-distribution
*	แทน	ความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
กลุ่มทดลอง 1	แทน	กลุ่มที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยวิธีสอนโดยอยู่ภายใต้พักรวม
กลุ่มทดลอง 2	แทน	กลุ่มที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยวิธีสอนในห้องเรียน
กลุ่มควบคุม	แทน	กลุ่มที่ไม่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ทางวัฒนธรรมท้องถิ่นทั้ง 2 วิธี

การวิเคราะห์ข้อมูล

การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลค่า เน้นความสำคัญขั้นดังนี้

ตอนที่ 1 หากค่าสถิติพื้นฐานของคะแนนจากการสอบครั้งแรก และจากการสอบครั้งที่ 2 ทั้งแบบทดสอบวัดความรู้ และ แบบสอบถามวัดทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น

ตอนที่ 2 เปรียบเทียบความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นจากการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นทั้ง 3 วิธี ตามสมมติฐาน โดยการทดสอบนัยสำคัญด้วยวิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนรวม

ตอนที่ 3 เปรียบเทียบทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น จากการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นทั้ง 3 วิธี ตามสมมติฐาน โดยการทดสอบนัยสำคัญด้วยวิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนรวม

เมื่อทำการวิเคราะห์ความแปรปรวนรวมมีนัยสำคัญ จึงเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยที่ปรับแล้วของกลุ่มตัวอย่าง เป็นรายคู่ด้วย t-test

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 หากค่าสถิติพื้นฐานของคะแนนจากการสอบครั้งแรก และจากการสอบครั้งที่ 2 ทั้งแบบทดสอบวัดความรู้ และ แบบสอบถามวัดทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น

จากการนำข้อสอบไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม ก่อนดำเนินการทดลอง และหลังการทดลอง แล้วนำมาหาค่าสถิติพื้นฐานของคะแนนจากการสอบทั้ง 2 ครั้ง ทั้งแสดงในตาราง 1 และตาราง 2

ตาราง 1 ค่าสถิติพื้นฐานของคะแนนความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม ก่อนดำเนินการทดลอง และหลังดำเนินการทดลอง

การทดลอง	ค่าสถิติ	กลุ่มทดลอง 1	กลุ่มทดลอง 2	กลุ่มควบคุม
ก่อนดำเนินการทดลอง	N	20	20	20
	$\bar{X}$	37.45	34.35	28.65
	S.D.	5.11	3.73	5.27
หลังดำเนินการทดลอง	N	20	20	20
	$\bar{X}$	42.70	39.80	30.60
	S.D.	2.41	2.76	4.55

จากตาราง 1 แสดงว่า ภายหลังจากดำเนินการทดลองถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ทำให้กลุ่มทดลอง 1 กลุ่มทดลอง 2 และกลุ่มควบคุม มีคะแนนเฉลี่ยของความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นเพิ่มขึ้นก่อนดำเนินการทดลอง โดยที่คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มทดลอง 1 และกลุ่มทดลอง 2 เพิ่มขึ้นใกล้เคียงกัน แต่กลุ่มควบคุมเพิ่มคะแนนเฉลี่ยเพียงเล็กน้อย

ตาราง 2 ค่าสถิติพื้นฐานของคะแนนทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม ก่อนดำเนินการทดลอง และหลังดำเนินการทดลอง

การทดลอง	ค่าสถิติ	กลุ่มทดลอง 1	กลุ่มทดลอง 2	กลุ่มควบคุม
ก่อนดำเนินการทดลอง	N	20	20	20
	$\bar{X}$	209.90	201.60	198.25
	S.D.	19.00	14.28	11.20
หลังดำเนินการทดลอง	N	20	20	20
	$\bar{X}$	261.65	235.00	210.95
	S.D.	19.88	13.20	17.00

จากตาราง 2 แสดงว่า ก่อนดำเนินการทดลองคะแนนเฉลี่ยของทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ของกลุ่มทดลอง 1 กลุ่มทดลอง 2 และกลุ่มควบคุม มีความแตกต่างกันเล็กน้อย ภายหลังจากดำเนินการทดลองพบว่า คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม มีความแตกต่างกันมาก โดยที่กลุ่มทดลอง 1 และกลุ่มทดลอง 2 มีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นมาก แต่กลุ่มควบคุมเพิ่มคะแนนเฉลี่ยเพียงเล็กน้อย

ตอนที่ 2 เปรียบเทียบความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นจากการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นทั้ง 3 วิธี โดยการทดสอบนัยสำคัญด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วม ดังตาราง 3

เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อ 1 การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม วิธีสอนในห้องเรียน และวิธีสอนแบบควบคุม มีผลทำให้เกิดความรู้ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นแตกต่างกันดังนี้

1.1 การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม
มีความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นมากกว่าวิธีสอนในห้องเรียน

1.2 การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม
มีความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นมากกว่าวิธีสอนแบบควบคุม

1.3 การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยวิธีสอนในห้องเรียน
มีความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นมากกว่าวิธีสอนแบบควบคุม

ทั้งนี้ ที่ระดับนัยสำคัญ .05

ตาราง 3 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วมของคะแนนความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรม
ท้องถิ่นของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม

	Source of Variation			F
	between	within	total	
SS _X	796.93	1507.05	2303.98	
SS _Y	1596.40	648.20	2244.60	
SP	1119.40	673.30	1792.60	
SS'	502.33	347.39	849.72	
df	2	56	58	
MS'	251.33	6.20		40.5*

$$F_{.05} = 3.166 \quad df \ 2, \ 56$$

จากตาราง 3 แสดงว่า การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นทั้ง 3 วิธี
ทำให้ความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม มีค่าแตกต่างกัน
อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 1 และเพื่อที่ว่า
กลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม ภู่ไ้มีความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นมากกว่ากัน จึงกำหนด

หากำหนดเฉลี่ยที่ปรับแล้วของความรู้ในมรคทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของกลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่ม แล้วนำไปทดสอบด้วย t -test ปรากฏผลเปรียบเทียบในตาราง 4

ตาราง 4 ค่าสถิติพื้นฐานและการทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยที่ปรับแล้วของความรู้ในมรคทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ระหว่างกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่มเป็นรายคู่

กลุ่มตัวอย่าง	$\bar{X}$	$\bar{X}'$	$S_{\bar{X}'_1 - \bar{X}'_2}^2$	t
กลุ่มทดลอง 1	42.70	40.93	0.65	1.87*
กลุ่มทดลอง 2	39.80	39.41		
กลุ่มทดลอง 1	42.70	40.93	0.93	8.51*
กลุ่มควบคุม	30.60	32.75		
กลุ่มทดลอง 2	39.80	39.41	0.75	7.74*
กลุ่มควบคุม	30.60	32.75		

$$t_{.05} = 1.68 \quad df = n - 1 - 1 = 38$$

จากตาราง 4 แสดงว่า

1. การถ่ายทอดมรคทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม มีความรู้ในมรคทางวัฒนธรรมท้องถิ่นมากกว่าวิธีสอนในห้องเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 1.1

2. การถ่ายทอดมรคทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม มีความรู้ในมรคทางวัฒนธรรมท้องถิ่นมากกว่าวิธีสอนแบบควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 1.2

3. การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยวิธีสอนในห้องเรียน มีความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นมากกว่าวิธีสอนแบบควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 1.3

ตอนที่ 3 เปรียบเทียบทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นจากการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นทั้ง 3 วิธี โดยการทดสอบนัยสำคัญด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนรวม คังตาราง 5

เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อ 2 การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม วิธีสอนในห้องเรียน และวิธีสอนแบบควบคุม มีผลทำให้เด็กวัยรุ่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่มีทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นแตกต่างกันดังนี้

2.1 การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม มีทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นสูงกว่าวิธีสอนในห้องเรียน

2.2 การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม มีทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นสูงกว่าวิธีสอนแบบควบคุม

2.3 การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยวิธีสอนในห้องเรียน มีทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นสูงกว่าวิธีสอนแบบควบคุม

ทั้งนี้ ที่ระดับนัยสำคัญ .05

ตาราง 5 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนรวมของคะแนนทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรม
ท้องถิ่นของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม

	Source of Variation			F
	between	within	total	
SS _X	1323.70	13121.15	14444.85	
SS _Y	25727.43	16315.50	42042.93	
SP	5650.45	11633.15	17283.60	
SS'	15361.09	6001.60	21362.69	
df	2	56	58	
MS	7680.54	107.17		71.66*

$$F_{.05} = 3.16 \quad df \ 2, \ 56$$

จากตาราง 5 แสดงว่า การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นทั้ง 3 วิธี ทำให้ทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม มีค่าแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 2 และเพื่อรู้ว่า กลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม ใ้ใดมีทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นสูงกว่ากัน จึงคำนวณ หาค่าคะแนนเฉลี่ยที่ปรับแล้วของทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของกลุ่มตัวอย่าง แต่ละกลุ่ม แล้วนำไปทดสอบด้วย t-test ปรากฏผลเปรียบเทียบในตาราง 6

ตาราง 6. ค่าสถิติพื้นฐานและการทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยที่ปรับแล้ว
ของทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ระหว่างกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม เป็นรายคู่

กลุ่มตัวอย่าง	$\bar{x}$	$\bar{x}'$	$S^2_{\bar{x}' - \bar{x}}$	t
กลุ่มทดลอง 1	261.65	255.93		
กลุ่มทดลอง 2	235.00	236.63	11.27	5.76*
กลุ่มทดลอง 1	261.65	255.93		
กลุ่มควบคุม	210.95	215.02	11.71	11.96*
กลุ่มทดลอง 2	235.00	236.639		
กลุ่มควบคุม	210.95	215.02	10.77	6.59*

$$t_{.05} = 1.68 \quad df = n - 1 - 1 = 38$$

จากตาราง 4 แสดงว่า

1. การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม มีทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นสูงกว่าวิธีสอนในห้องเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 2.1
2. การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม มีทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นสูงกว่า วิธีสอนแบบควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 2.2
3. การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยวิธีสอนในห้องเรียน มีทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นสูงกว่าวิธีสอนแบบควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 2.3

* บทย่อ สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้า

เพื่อเปรียบเทียบผลของการถ่ายทอดกรรมคททางวัฒนธรรมท้องถิ่นของกลุ่มทดลอง ซึ่งถ่ายทอดโดยวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม วิธีสอนในห้องเรียน และวิธีสอนแบบควบคุม ที่มีต่อความรู้ และทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของเด็กวัยรุ่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

กลุ่มตัวอย่าง

เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนรัฐบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ปี พ.ศ. 2523 จำนวน 60 คน โดยแบ่งเป็นกลุ่มสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม 20 คน กลุ่มสอนในห้องเรียน 20 คน และกลุ่มสอนแบบควบคุม 20 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เป็นแบบทดสอบวัดความรู้ และแบบสอบถามวัดทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา อย่างละ 1 ฉบับ ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง

การดำเนินการทดลอง

1. ทดสอบครั้งแรกกับกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม ด้วยแบบทดสอบวัดความรู้ และแบบสอบถามวัดทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สร้างขึ้นก่อนการทดลอง
2. ดำเนินการถ่ายทอดกรรมคททางวัฒนธรรมท้องถิ่นครั้งนี้

กลุ่มที่ 1 ทดลองถ่ายหอคมรคทางวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม เป็นเวลา 4 วัน 3 คืน คิดเป็นจำนวนชั่วโมงได้ 19 ชั่วโมง ตามโครงการสอนที่กำหนดไว้ในภาคผนวก ก

กลุ่มที่ 2 ทดลองถ่ายหอคมรคทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยวิธีสอนในห้องเรียนสอนในวันจันทร์ พุธ และเสาร์ เป็นเวลา 2 สัปดาห์ คิดเป็นจำนวนชั่วโมงได้ 19 ชั่วโมง ตามโครงการสอนที่กำหนดไว้ในภาคผนวก ก

กลุ่มที่ 3 ไม่ได้รับการถ่ายหอคมรคทางวัฒนธรรมท้องถิ่นทั้ง 2 วิธี ถือเป็นกลุ่มสอนแบบควบคุม

3. นำแบบทดสอบวัดความรู้ และแบบสอบถามวัดทัศนคติต่อมรคทางวัฒนธรรมท้องถิ่นชุดเดิม ไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่มอีกครั้งหลังการทดลองถ่ายหอคมรคทางวัฒนธรรมท้องถิ่นตามที่กำหนดแล้ว

4. นำผลที่ได้จากแบบทดสอบวัดความรู้ และแบบสอบถามวัดทัศนคติต่อมรคทางวัฒนธรรมท้องถิ่นมาวิเคราะห์ เพื่อทดสอบสมมติฐานต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. หากสถิติพื้นฐานของคะแนนจากการสอบครั้งแรก และจากการสอบครั้งหลังทั้งแบบทดสอบวัดความรู้ และแบบสอบถามวัดทัศนคติต่อมรคทางวัฒนธรรมท้องถิ่น

2. เปรียบเทียบความรู้ในมรคทางวัฒนธรรมท้องถิ่นจากการถ่ายหอคมรคทางวัฒนธรรมท้องถิ่นทั้ง 3 วิธี ตามสมมติฐาน โดยการทดสอบนัยสำคัญด้วยวิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนรวม

3. เปรียบเทียบทัศนคติต่อมรคทางวัฒนธรรมท้องถิ่น จากการถ่ายหอคมรคทางวัฒนธรรมท้องถิ่นทั้ง 3 วิธี ตามสมมติฐาน โดยการทดสอบนัยสำคัญด้วยวิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนรวม

เมื่อค่าวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วมมีนัยสำคัญจึง เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยที่ปรับแล้วของกลุ่มตัวอย่าง เป็นรายคู่ด้วย t-test

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การถ่ายทอดความรู้ทางวัฒนธรรมท้องถิ่นทั้ง 3 วิธี คือ วิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม วิธีสอนในห้องเรียน และวิธีสอนแบบควบคู่กัน ทำให้ความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม มีค่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อทดสอบความแตกต่าง เป็นรายคู่พบว่า กลุ่มสอนโดยอยู่ค่ายพักแรมมีความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นมากกว่ากลุ่มสอนในห้องเรียน และกลุ่มสอนแบบควบคู่กัน อีกทั้งกลุ่มสอนในห้องเรียนมีความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นมากกว่ากลุ่มสอนแบบควบคู่กัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. การถ่ายทอดความรู้ทางวัฒนธรรมท้องถิ่นทั้ง 3 วิธี คือ วิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม วิธีสอนในห้องเรียน และกลุ่มสอนแบบควบคู่กัน ทำให้ทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม มีค่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อทดสอบความแตกต่าง เป็นรายคู่พบว่า กลุ่มสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม มีทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นสูงกว่ากลุ่มสอนในห้องเรียน และกลุ่มสอนแบบควบคู่กัน อีกทั้งกลุ่มสอนในห้องเรียนมีความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น สูง กว่ากลุ่มสอนแบบควบคู่กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

1. เปรียบเทียบความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นจากการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นทั้ง 3 วิธี พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม วิธีสอนในห้องเรียน และวิธีสอนแบบควบคู่กัน มีความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

และเมื่อเปรียบเทียบเป็นรายกลุ่มพบว่า กลุ่มสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม มีความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นมากกว่ากลุ่มสอนในห้องเรียน และกลุ่มสอนแบบควบคู่ และกลุ่มสอนในห้องเรียนมีความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นมากกว่ากลุ่มสอนแบบควบคู่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก วิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรมนั้นเป็นวิธีการสอนที่ใหม่สำหรับนักเรียน จึงทำให้นักเรียนมีความสนใจและตั้งใจเรียน นอกจากนี้วิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรมยังมีการเพิ่มประสบการณ์ตรงจากตัวอย่างของจริงให้กับนักเรียนด้วย ซึ่งแตกต่างจากวิธีสอนในห้องเรียนที่ใช้สื่อการสอนเพียงของตัวอย่าง และครูส่วนใหญ่ใช้การสอนโดยวิธีบรรยายซักถาม การบรรยายนี้นักเรียนจะได้รับความรู้จากครูเพียงด้านเดียว ย่อมไม่พัฒนาความคิด และความอยากรู้อยากเห็นให้เพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม นักเรียนอาจเกิดความเบื่อหน่ายจากการเป็นเพียงฝ่ายฟัง เท่านั้น ทำให้บางตอนของเนื้อหาที่นักเรียนไม่สามารถเรียนรู้ก็เป็นได้ โดยเฉพาะกลุ่มสอนแบบควบคู่ซึ่งเป็นกลุ่มที่ไม่ได้รับการถ่ายทอดจากทั้ง 2 วิธี พบว่าเป็นกลุ่มที่มีความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นน้อยกว่าทั้ง 2 กลุ่ม อาจกล่าวได้ว่า เพราะเป็นกลุ่มที่เกิดความรู้ด้วยตนเอง และจากประสบการณ์เดิมของตนเองเท่านั้น หรืออาจเป็นเพราะว่า กลุ่มสอนแบบควบคู่ไม่เห็นความสำคัญและสนใจเกี่ยวกับความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยเห็นว่าเนื้อหาความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดของตนเป็นสิ่งไม่สำคัญ เห็นอยู่แล้วในชีวิตประจำวัน และเป็นสิ่งใกล้ตัวก็เป็นได้ อีกทั้งวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม นักเรียนยังได้เปลี่ยนบรรยากาศในห้องเรียน โดยพาไปศึกษาตามแหล่งตัวอย่าง ความรู้โดยตรงซึ่งอาจเรียกว่าเป็นการศึกษานอกสถานที่นั่นเอง ย่อมจะทำให้ให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้นในการประกอบกิจกรรมสนใจจะรับความรู้มากกว่าเดิม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุรัชย์ ประเสริฐสุรวัย (สุรัชย์ ประเสริฐสุรวัย 2514 : 46 - 47) ที่ว่า การใช้การศึกษานอกสถานที่เป็นกิจกรรมเสริมบทเรียนนั้นย่อมทำให้การเรียนการสอนได้ผลดีกว่าการสอนในชั้นตามปกติ และไม่ว่าจะเป็นเวลานานเท่าใด การใช้การศึกษานอกสถานที่ประกอบการเรียนการสอนย่อมทำให้นักเรียนเรียนรู้ได้มาก และจดจำได้นานกว่า

2. เปรียบเทียบทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นจากการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นทั้ง 3 วิธี พบว่า วิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม วิธีสอนในห้องเรียน

และวิธีสอนแบบควบคุมมีผลทำให้ทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของเด็กวัยรุ่นใน
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยกลุ่มสอน
โดยอยู่ค่ายพักแรม กลุ่มสอนในห้องเรียน มีทัศนคติสูงกว่ากลุ่มสอนแบบควบคุม อาจเป็น
เพราะว่าวิธีสอนทั้ง 2 วิธีนี้ เป็นการเพิ่มความรู้ให้แก่ักเรียนโดยตรง และการให้ความรู้
ที่ถูกต้องนั้นสามารถเปลี่ยนแปลงทัศนคติให้สูงขึ้นได้ (ถวิล ธาราโกชน 2522 : 81)
ซึ่งสอดคล้องกับ อัจฉริยะ ศรีสุข (อัจฉริยะ ศรีสุข 2521 : 30) ที่ทดลองสอนเรื่อง
สิ่งแวดล้อมควยบทเรียนสำเร็จรูปกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่า ทัศนคติในการ
อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของกลุ่มทดลอง และ กลุ่มควบคุมสูงขึ้นกว่าเมื่อยังไม่ได้เรียนอย่าง
มีนัยสำคัญทางสถิติ และทัศนคติมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ในการเรียนในทางบวก อย่างมี
นัยสำคัญทางสถิติ และสอดคล้องกับ วิเชียร คำจันทร์ (วิเชียร คำจันทร์ 2522 : 54)
ที่ทดลองสอนวิชาสังคมศึกษากับนักเรียนชั้นมัธยมปีที่หนึ่ง พบว่าเจตคติหลังเรียนสูงกว่าก่อน
เรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อีกทั้ง การเปรียบเทียบเป็นรายคู่ยังพบว่า การถ่ายทอดมรดก
ทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ทำให้กลุ่มสอนโดยอยู่ค่ายพักแรมมีทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น
สูงกว่ากลุ่มสอนในห้องเรียน และกลุ่มสอนแบบควบคุม และกลุ่มสอนในห้องเรียนมีทัศนคติต่อ
มรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นสูงกว่ากลุ่มสอนแบบควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรมนั้น นักเรียนและผู้สอนได้ใช้ชีวิตร่วมกันภายใน
ค่ายก่อให้เกิดความใกล้ชิด ความเป็นกันเองต่อกัน อันอาจเป็นแนวทางในการสร้างทัศนคติ
ที่ดีต่อผู้สอน และวิชาที่เรียนก็เป็นได้ เพราะการเกิดทัศนคติต่อสิ่งใดนั้นเกิดได้หลายวิธี
เช่น เกิดจากประสบการณ์ที่นำความพอใจ หรือทุกข์ใจมาให้ (วิเชียร คำจันทร์ 2522 :
56) นอกจากนี้วิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรมยังเสนอสิ่งเร้าที่แปลกใหม่แตกต่างไปจากวิธีสอน
ในห้องเรียน ที่ว่า ให้นักเรียนมีกิจกรรมตามสบาย ซึ่งต่างจากบรรยากาศภายในห้องเรียน
ที่จะต้องเป็นระเบียบแบบแผน และนักเรียนยังได้มีกิจกรรมผ่อนคลายภายในค่ายพักแรม เพื่อ
ความสนุกสนาน และได้พาไปศึกษาจากตัวอย่างของจริงตามสถานที่นั้น ๆ ซึ่งอาจเรียกได้ว่า
เป็นการศึกษานอกสถานที่นั่นเอง อันเป็นการก่อให้เกิดความรู้ที่ถูกต้องจากประสบการณ์ตรง
ทำให้นักเรียนไม่เบื่อหน่าย นักเรียนเกิดความรู้ลึกซึ้งขึ้นได้ เป็นการผ่อนคลายความตึงเครียด

ผู้สอนและผู้เรียนต่าง ก็รู้สึกว่า จะต้อง มีกิจกรรมต่าง ๆ ที่ต้องกระทำร่วมกัน ดังนั้นการเรียน การสอนโดยอยู่ค่ายพักแรมจึง เป็นการสร้างทัศนคติที่ดีให้แก่ักเรียน ทั้งในแง่ต่อความรู้และต่อ วิธีการสอนก็เป็นได้ สำหรับกลุ่มสอนแบบควบคุมซึ่งไม่ได้รับการถ่ายทอดจากทั้ง 2 วิธี มีทัศนคติต่ำกว่ากลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่มนั้น อาจเนื่องมาจากผู้เรียนไม่ได้รับความรู้ที่ถูกต้อง จากทางใด ๆ เลย หรือไม่มีสิ่งเร้ามากระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกไปในทางใด ๆ ที่ แตกต่างไปจากปกติเดิมที่มีอยู่แล้วก็เป็นได้ ซึ่งสอดคล้องกับ ทวีติ ธาราโกชน์ (ทวีติ ธาราโกชน์ 2522 : 81) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทัศนคติไปจากเดิมได้นั้นอาจทำได้ โดยการเกลี้ยกล่อมวิธีการนี้โดยการให้ความรู้ที่ถูกต้องหรือบอกเล่าชักชวน เพื่อให้บุคคลนั้นมี ความเห็นเปลี่ยนแปลงไป

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. จากสารวิจัยพบว่า วิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม ทำให้เห็นนักเรียนมีความรู้และ ทัศนคติมากกว่าวิธีสอนในห้องเรียน และวิธีสอนแบบควบคุม จึงควรที่จะส่งเสริมให้มีการนำ วิธีการนี้ไปใช้การเรียนการสอนกับวิชาอื่น ๆ ที่ต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติในทาง สูงขึ้น เช่น วิชาวิทยาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ จริยธรรม เป็นต้น ต่อไป โดยผู้บริหารและ ผู้เกี่ยวข้องควรได้มีการศึกษา เพื่อให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ถึงขบวนการเรียนการสอนโดย อยู่ค่ายพักแรม ว่าแนวทางใดจึงจะทำให้มีการเพิ่มความรู้และ เปลี่ยนทัศนคติได้ดีที่สุด

2. ผู้เกี่ยวข้อง กับวัฒนธรรมไทยควรได้นำเอาวิธีการถ่ายทอดโดยวิธีสอนโดยอยู่ ค่ายพักแรมไปปรับปรุงให้ได้แนวทางที่ดี แล้วนำไป เป็นวิธีการถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่น ในจังหวัดต่าง ๆ สืบต่อไป

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. การนำการทดลอง แบบนี้ไปทดลอง กับกลุ่มตัวอย่างที่มีเพศต่างกัน หรือ ระดับชั้นเรียนต่างกัน หรือระดับอายุต่างกัน เพื่อจะได้พบว่าวิธีการนี้จะเหมาะสมกับ กลุ่มตัวอย่าง เพศใด หรือระดับชั้นเรียนใด หรือระดับอายุใดมากที่สุด

2. จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพบปัญหาเกี่ยวกับการจัดโปรแกรมถ่าย เช่น เวลาถ่ายจ่าย วิทยากร สถานที่และแหล่งศึกษาต่าง ๆ ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไปควรได้คำนึงถึงองค์ประกอบต่าง ๆ เหล่านี้ด้วย

3. ควรได้นำเอาแนวทาง การสร้างแบบทดสอบวัดความรู้ และ แบบสอบถาม วัดทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาไป เพื่อสร้างเป็นแบบทดสอบวัดความรู้และแบบสอบถามวัดทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ที่มีสภาพใกล้เคียงกันกับของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เช่น ในภาคกลาง เป็นต้น

4. ในการวิจัยครั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่มเป็นนักเรียนจากโรงเรียนเดียวกัน จึงอาจมีการพบปะพูดคุยกันได้ ทำให้รู้ว่ากลุ่มคนแตกต่างจากกลุ่มอื่นโดยเฉพาะกลุ่มสอนแบบควบคุม ซึ่งอาจให้ความร่วมมือในการตอบแบบทดสอบได้ไม่เต็มที่ เนื่องจากคิดว่ากลุ่มคนไม่ได้รับผลประโยชน์ใด ๆ เลย แตกต่างจาก 2 กลุ่ม ที่ได้รับการสอนในแต่ละวิธี จึงตั้งใจร่วมมือในการตอบแบบทดสอบด้วยดี อาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้คะแนนการทดสอบในตอนเริ่มต้นก่อนการทดลองของทั้ง 2 กลุ่ม มีค่าสูงกว่ากลุ่มสอนแบบควบคุม แต่อย่างไรก็ดีผู้วิจัยได้ตระหนักถึงปัญหานี้ จึงได้ใช้สถิติที่มีประสิทธิภาพเป็นเครื่องพิจารณาตัดสินคะแนนการทดสอบหลังการทดลอง เพื่อขจัดความคลาดเคลื่อนในการเริ่มต้นของคะแนนที่ไม่เท่ากันนี้ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าผลการวิจัยในครั้งนี้เชื่อถือได้ตามการวิเคราะห์ทั้งตารางข้างต้น

สำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ควรนำกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดมาทดสอบพร้อมกันเสียก่อน แล้วจึงสุ่มกลุ่มตัวอย่างอีกครั้ง เพื่อแยกเป็นกลุ่มสอนในแต่ละวิธี โดยไม่ให้กลุ่มตัวอย่างรู้ว่าตนอยู่ในกลุ่มสอนใดวิธีใด หรือให้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนต่างโรงเรียนกัน เพื่อควบคุมตัวแปรค่านี้

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กาญจนา อินทรสุวานนท์ "เพลงพื้นบ้าน" ใน ที่ระลึกงานคนตรีไทยอุดมศึกษา ครั้งที่ 11
หน้า 92 - 100 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2521
- กุหลาบ มลิกะมาศ "คติชาวบ้าน" พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ
คุณหญิงวาศ ประสาทธาตุการย 11 กันยายน 2516 โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น
273 หน้า
- กึกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว. "การศึกษากับการสืบทอดและการเสริมสร้างวัฒนธรรม"
วัฒนธรรมไทย 1 : 3 - 18 กุมภาพันธ์ 2521
- จรินทร์ ธาณิรัตน์ การจัดค่ายพักแรม ชาวสะแกการพิมพ์ 2513, 254 หน้า
- จรูญสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์, ม.ร.ว. "ศิลปวัฒนธรรมไทยกับหัวโขน" หน้า 62 - 68
ในเอกสารเผยแพร่วัฒนธรรมไทยอยุธยา 2520
- จกั กุทธิไสสง และคนอื่น ๆ นิทานพื้นเมืองของไทย ม.ป.ท. ม.ป.ป., 488 หน้า
- เฉลิม จันปฐมพงศ์ และคนอื่น ๆ ประวัติศาสตร์สังคมไทย สำนักพิมพ์เสถียรไทร
2520, 673 หน้า
- เฉลิม สุขเกษม อยุธยาที่น่านุ จุฬารัตน์การพิมพ์ 2520, 268 หน้า
- ชัยนาค นาคบุปผา โลกของวัยรุ่น โรงพิมพ์แสงศิลป์ 2515, 328 หน้า
- ชาญชัย อินทรประวดี วิธีสอนทั่วไปและการสอนแบบจุลภาค โครงการบริการวิชาการ
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา 2522, 177 หน้า
- เชิดศักดิ์ ไชวาสินธุ์ การวิพากษ์ทัศนคติและบุคลิกภาพ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร 2520, 130 หน้า
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน อิทธิพลของสังคมต่อทัศนคติของวัยรุ่น รายงานการวิจัย
ฉบับที่ 18 โรงพิมพ์จุฬารัตน์ 2518, 136 หน้า
- ศรี อมาตยกุล ศิลปะสมัยอยุธยา พิมพ์เนื่องในงานเสด็จพระราชดำเนินทรงเปิด
พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร 25 พฤษภาคม 2510 โรงพิมพ์กวีพร 105 หน้า

เต็มศักดิ์ สุวรรณประเทศ สังคมและวัฒนธรรมไทย ภาควิชาสังคมวิทยา คณะมนุษย

ศาสตร์และสังคมศาสตร์ วิทยาลัยครูพิบูลสงคราม พิษณุโลก 2521, 104 หน้า

ถวิล อาราโกชน์ จิตวิทยาสังคม ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว คณะวิชา

ครูศาสตร์ วิทยาลัยครูเทพสตรี 2522, 172 หน้า

ทวี ท่อแก้ว และ วรชัย เขียวปาลี "หลักการสอน" ใน เอกสารประกอบการเรียน

วิชาการศึกษา หน้า 22 วิทยาลัยนครศรีธรรมราช 2515

เทพ สุจริตน์ "วัฏฏเขาทอง" ใน พระราชวังและวัดโบราณในจังหวัดพระนคร

ศรีอยุธยา หน้า 121 - 127 กรมศิลปากร 2521

นที (นามแฝง) "ปลาตะเพียนและหัดขนนก" ใน เอกสารเผยแพร่วัฒนธรรมไทย

อยุธยา หน้า 90 - 96 วิทยาลัยครูพระนครศรีอยุธยา 2520

นิคม มุสิกคามะ "สถาปัตยกรรมสมัยอยุธยา" ใน รวมปรากฏงานอนุสรณ์

อยุธยา 200 ปี หน้า 114 - 139 โรงพิมพ์สุริยสภา 2511

นิพนธ์ ทวีภาณุ "ปลาตะเพียนสาม" สุริยปริทัศน์ 11 : 38 - 42 พฤศจิกายน

2522

บัจอร์ ชินกุลกิจนิวัฒน์ อิทธิพลของการอ่านและการฟังสารขัณฑ์ที่มีต่อการเปลี่ยนแปลง

ทัศนคติ ในสถานการณ์กลุ่มเกรือ ปริณิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ประสานมิตร 2520, 88 หน้า อีคส์สำเนา

ประกอบ ระกิติ "การสอนแบบบรรยายนั้นคือใจน" สุริยปริทัศน์ 9 : 67 - 70

กันยายน 2519

ประเทือง กล้ายสุบรรณ เพลงกล่อมเด็ก พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพ

เสถียร ศิริภัทร และ ค.ช. นพทล ศิริภัทร 4 พฤษภาคม 2517 โรงพิมพ์

สุทธิสารการพิมพ์ 97 หน้า

รอยกรองชาวบ้าน สุทธิสารการพิมพ์ 2522, 254 หน้า

ประสิทธิ์ เพชรธานนท์ การแต่งและการละเล่นพื้นเมืองของไทยในภาคกลาง

โรงพิมพ์กรมการศาสนา 2522, 242 หน้า

- ประภาเพ็ญ สุวรรณ ทัศนคติ : การวัด การเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมอนามัย
 ไทยวัฒนาพานิช 2520, 143 หน้า
- พวงจิตต์ อธิคมนันท์ การเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรม รามคำแหง 2519,
 138 หน้า
- พวงพันธ์ มณีรัตน์ "การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในสังคมไทย" วารสารธรรมศาสตร์
 1 : 92 - 102 มิถุนายน - ตุลาคม 2516
การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2521,
 151 หน้า
- ผออบ โปษะภฤตตะ เพลงกล่อมเด็กและเพลงประกอบการเล่นของเด็กภาคกลาง
 16 จังหวัด งานวิจัยของคณะอาจารย์วิชาภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
 ศิลปากร 2520, 234 หน้า
- พิมพ์สวัสดิ์ สุขสวัสดิ์ "เพลงเรือ" ใน เอกสารเผยแพร่วัฒนธรรมไทยอยุธยา
 หน้า 71 - 80 วิทยาลัยครูพระนครศรีอยุธยา 2520
- พิถีฐ์ สร้อยธูหว่า การเปรียบเทียบการสอนแบบเดิมกับการสอนแบบสืบสวนสอบสวน
ที่ส่งผลต่อทัศนคติแบบธรรมมาธิปไตย ปริชญานิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทร
 วิโรฒ ประสานมิตร 2520, 51 หน้า อัดสำเนา
- ไพฑูรย์ สีนสารัตน์ คู่มืออาจารย์ด้านการเรียนการสอน โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 2520, 70 หน้า
- มงคล บุษปฤกษ์ "การปั้นหม้อที่คลองสระบัวอยุธยา" ดูปริทัศน์ 10 : 49 - 52
 ตุลาคม 2523
- มนตรี คราโมท การละเล่นของไทย พระจันทร์ 2497, 122 หน้า
การละเล่นของไทย โรงพิมพ์สุรสภา พระสุเมรุ 2514, 47 หน้า
- ยุทธรงค์ จ้าวเงินทอง "ปลาตะเพียนโบราณ" เอกลักษณ์ไทย 1 : 22 - 23
 มกราคม 2520

ยุทธวีวัลย์ วณิชจินดา ความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา

กับผลสำเร็จในการเรียนวิชาสังคมศึกษา ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 วิทยานิพนธ์

ก.ม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2513, 129 หน้า อิศำเนา

รงงับ วัฒนะสิงห์ "แผนนโยบายวัฒนธรรม" วัฒนธรรมไทย 1 : 16 - 19

มกราคม 2521

รัชณี ฉันทะกุล "มีตอร์ดูนิค" ขาวพาณิชย์ 8 กรกฎาคม 2521 หน้า 9

รัฐ จันทรเกษ ประวัติศาสตร์ศิลปะ บพิธการพิมพ์ 2523, 123 หน้า

รัตนา อุทัยผล หัตถกรรมประจำถิ่น เอกสารการนิเทศการศึกษา ฉบับที่ 225

กระทรวงศึกษาธิการ 2523, 247 หน้า

วิเชียร เกตุสิงห์ สถิติวิเคราะห์สำหรับการวิจัย ม.ป.ท. 2522, 145 หน้า

วิเชียร คำจันทร์ การเปรียบเทียบผลการเรียนวิชาสังคมศึกษาในชั้นมัธยมศึกษา

ปีที่หนึ่ง (ม.1) โดยใช้การสอนแบบศูนย์การเรียนกับการสอนแบบปกติ

ปริญญาโท กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2522, 136 หน้า

อิสำเนา

วิทย์ หิดคันเงิน ศิลปะความรู้เกี่ยวกับศิลปะวิจิตร บริษัทสารสวัสดิ์คืออุปกรณ์การศึกษา

จำกัด 2509, 141 หน้า

วินิจ เกตุขำ และ ชาญชัย ศรีไสยเพชร หลักการสอนและการเตรียมประสบการณ์

ภาคปฏิบัติ โอเคียนสโตร์ 2522, 472 หน้า

วิมล คำศรี การสอนคติชนวิทยาในวิทยาลัยครูภาคใต้ วิทยานิพนธ์ ก.ม.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2522, 126 หน้า อิศำเนา

วิระ อำพันสุข กรุงศรีอยุธยา โรงพิมพ์สุสภา ลาดพร้าว 2521, 220 หน้า

ศิรินันท์ ศรีอุทอง ความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา

สัมฤทธิ์ผลในการเรียนวิชาสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย วิทยานิพนธ์

ก.ม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2518, 82 หน้า

- กิลปากร, กรม กิลปกรรมสมัยอยุธยา โรงพิมพ์การศาสนา 2514, 60 หน้า
- ศรัวีบูลย์ จปานนท์ การทดลองสอนวิชาการเปรียบเทียบวิธีสอนทั่วไปด้วยแบบกิจกรรมแก่นักศึกษาภาคค่ำ ของวิทยาลัยวิชาการศึกษาพระนคร วิทยานิพนธ์ แผนกมัธยมศึกษา วิทยาลัยวิชาการศึกษาพระนคร 2516, 51 หน้า
- ศึกษาธิการ, กระทรวง คณะกรรมการฝ่ายวัฒนธรรม แผนนโยบายวัฒนธรรมแห่งชาติ ม.ป.ท. 2521, 43 หน้า
- สุสิทธิ์ นิมิตกุล "จะใช้วิธีสอนแบบบรรยายอย่างไรจึงจะได้ผล" ประชาศึกษา 1 : 27 - 31 ธันวาคม 2522
- สมบัติ กาญจนกิจ และ คำรัส ทาราทักดิ์ สันตนาการขนานนำ โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2520, 294 หน้า
- สมสรร วงษ์อุ้น้อย วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2521, 89 หน้า
- สมหวัง กงประยูร กิลปพื้นบ้าน โรงพิมพ์ส่งเสริมธุรกิจ ม.ป.ป., 267 หน้า
- สวัสดิ์ นิเทศารวิทย์ "งอบบางปะหัน" มิตรครู 3 : 22 - 24 กุมภาพันธ์ 2518
- สิริมา วรยิ่งยง โครงการจัดและดำเนินการสอนวิชาภูมิศาสตร์ประวัติศาสตร์แผนใหม่ วิทยานิพนธ์ ก.บ. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2499, 62 หน้า พิมพ์ที่
- สุนันทา ลิ้มอารีย์ การเปรียบเทียบผลการเรียนวิชาสังคมศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยการใช้บทเรียนโมดูลกับการสอนปกติ วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2521, 127 หน้า อักสำเนา
- สุพจน์ พุกษะวัน "เพลงเรือ" ใน เอกสารนิทรรศการวัฒนธรรมไทย หน้า 92 - 96 วิทยาลัยครูพิบูลสงคราม พิษณุโลก 2520
- สุพัตรา สุภาพ สังคมและวัฒนธรรมไทย ไทยวัฒนาพานิช 2518, 182 หน้า
- สุรชัย ประเสริฐสรวาย ประสิทธิภาพของการศึกษานอกสถานที่ประกอบการสอนวิชาสังคมศึกษาในระดับประถมศึกษาตอนปลาย วิทยานิพนธ์ ก.ม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2514, 65 หน้า อักสำเนา

- เสนอ นิลเกษ ศิลปะไทย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2516, 82 หน้า
 หวน พันธุ์พันธ์ ศิลปะกับมนุษย์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิชญโลก 2520,
 100 หน้า
- อรรถชัย ชื่นมมุขย์ จิตวิทยาสังคมขั้นสูง รามคำแหง 2519, 238 หน้า
 อุนมานราชธน, พระยา ประเพณีเกี่ยวกับตระกูล โดย เสฐียรโกเศศ (นามแฝง)
 โรงพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย 2516, 311 หน้า
วัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ ของไทย โดย เสฐียรโกเศศ (นามแฝง)
 กลังวิทยา 2514, 613 หน้า
- อัจฉรา ประไพตระกูล "วิธีสอนแบบบรรยาย" ใน ประมวลบทความประกอบการ
เรียนวิชาหลักสูตรและการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษา หน้า 33 - 38
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2520
- อัครนีย์ ศรีสุข การศึกษาทัศนคติในการอนุรักษ์ธรรมชาติและผลสัมฤทธิ์ในการเรียน
เรื่องสิ่งแวดล้อมด้วยบทเรียนสำเร็จรูปของนักเรียนชั้น ป.4 วิทยานิพนธ์ กศ.ม.
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2521, 90 หน้า อัครสำเนา
- อานนท์ อากาศิกรม มนุษย์กับสังคม . สังคมและวัฒนธรรมไทย โรงพิมพ์บำรุงนุกูลกิจ
 2514, 157 หน้า
สังคมวิทยา ม.ป.ป., 162 หน้า
- อารีรัตน์ ฤกษ์เมธี การศึกษาภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์นอกสถานที่ของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในจังหวัดพระนคร-ธนบุรี วิทยานิพนธ์ ก.บ. จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย 2505, 61 หน้า พิมพ์ดีด

- Beranis, Theodore Andrew. "A Study of the Effects of A 45 - 15 Continuous School Year Experience On Student Vacation Activities and Attitudes" Dissertation Abstracts. 35 : 1892-A, October, 1974.
- Good, Carter V. Dictionary of Education. New York, McGraw-Hill Book Company Inc., 1959. 676 p.
- Hilgrad, Ernest R. Introduction to Psychology. New York, Harcourt Brace and World, Inc., 1962. 678 p.
- Triandis, Harry C. Attitude and Attitude Change. New York, John Wiley & Sons Inc., 1971. 232 p.
- Kendler, Howard H. Basic Psychology. New York, Appleton Century Crofts Company, 1963. 750 p.
- Lindquist, E.F. Design and Experiments in Psychology and Education. Boston Houghton Mifflin 1953. 373 p.
- Robert L. Thorndike and Elizabeth Hagen. Measurement and Evaluation in Psychology and Education. New York, John Wiley & Sons, Inc., 1957. 575 p.

התחלה

ภาคผนวก ก

ตารางกำหนดน้ำหนัก เนื้อหา และข้อสอบ

ตารางกำหนดค่าน้ำหนักเนื้อหาและข้อสอบ

เนื้อเรื่อง	จำนวน ชั่วโมง ที่สอน	จำนวน ข้อทดสอบ ความรู้	จำนวน แบบสอบ ตามทัศนคติ	จุดมุ่งหมาย	ข้อสอบ
<p>สาขาศิลปะ สถาปัตยกรรม</p> <p>- ความหมาย</p> <p>- การแบ่งยุคของสถาปัตยกรรมในสมัยอนุชญาโดยพิจารณาจากลักษณะเจดีย์ และตัวอย่างเจดีย์ในแต่ละยุค</p> <p>ประติมากรรม</p> <p>- ความหมาย</p> <p>- การแบ่งยุคของประติมากรรมในสมัยอนุชญาโดยพิจารณาจากลักษณะพระพุทธรูปและตัวอย่างพระพุทธรูปในแต่ละยุค</p> <p>จิตรกรรม</p> <p>- ความหมาย</p> <p>- ลักษณะของจิตรกรรมไทย</p>	3	9	9	<p>1. บอกเจดีย์ในสมัยอนุชญาแต่ละยุคได้</p> <p>2. บอกลักษณะพระพุทธรูปในสมัยอนุชญาแต่ละยุคได้</p> <p>3. บอกความมุ่งหมายของจิตรกรรมฝาผนังได้</p> <p>4. บอกประโยชน์ของจิตรกรรมฝาผนังได้</p> <p>5. บอกลักษณะจิตรกรรมฝาผนังได้</p> <p>6. บอกความหมายของประติมากรรมไทยได้</p> <p>7. บอกงานประติมากรรมไทยได้</p>	<p>ข้อทดสอบความรู้</p> <p>ข้อ 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9</p> <p>แบบสอบถามทัศนคติ</p> <p>ข้อ 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 13</p>

เนื้อเรื่อง	จำนวน รายวิชา ที่สอน	จำนวน หน่วย กิตติมศักดิ์	จำนวน รายวิชา ที่สอน	จุดมุ่งหมาย	ข้อสอบ
-ความมุ่งหมายในการ เขียนกิจกรรมสำหรับเด็ก -ประโยชน์ของกิจกรรม สำหรับเด็ก -ลักษณะจิตวิทยาของเด็ก ในสมัยอนุบาลและ ตัวอย่าง					
ประถมศึกษา -ความหมาย -ประเภทศึกษาบางประเภท ที่ศึกษาเด็ก เครื่องไม้เครื่องมือ การสอน เครื่องช่วยแบบครูเร่ง แก้คำอธิบายสั้น					
<u>ศึกษาระดับประถมศึกษา</u>	3	9	10		
-สภาพทางจิตวิทยาของ เด็ก -ประวัติของ...				1. บทคัดย่อ 2. บทนำ 3. เนื้อหา 4. สรุป	ข้อสอบความรู้อ ข้อ 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18

เนื้อเรื่อง	จำนวน สำเนา ที่สอบ	จำนวน ฉบับ ที่สอบ	จำนวน ฉบับ ที่สอบ	เรื่อง	ข้อสอบ
-ธรรมเนียมนิยมประเพณี ไคแก งานไหว้พระปิดทอง ประเพณีเกี่ยวกับงาน ทำนา ประเพณีเกี่ยวกับพุทธ ศาสนา ประเพณีเกี่ยวกับพระ ประเพณีสงคราม				๕. บอกรายละเอียด เกี่ยวกับจังหวัด พระนครศรีอยุธยา ๖. บอกรายละเอียด ของประเพณีต่าง ๗.	แบบสอบถาม หัวข้อ ๙, ๑๐, ๑๑, ๑๒, ๑๔, ๑๕, ๑๖, ๑๗, ๑๘, ๑๙
โบราณสถาน โบราณวัตถุ	๖	๑๐	๑๐	๑. บอกความสำคัญ ของโบราณสถาน โบราณวัตถุ ๒. บอกวิธีขุดค้น รักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุ	ข้อทดสอบความรู้ ๑๙, ๒๐, ๒๑, ๒๒, ๒๓, ๒๔, ๒๕, ๒๖, ๒๗, ๒๘ แบบสอบถาม หัวข้อ ๒๐, ๒๑, ๒๒, ๒๓, ๒๔,
-พระราชวัง โบราณ -วัดพระศรีสรรเพชญ์ -วัดมหาธาตุ -วัดราชบูรณะ -วัดในชุมชนมอญ -วัดพนัญเชิงวรวิหาร -วัดภูเขาทอง -วัดราชบูรณะ -วัดราชบูรณะ					

เนื้อเรื่อง	จำนวน หน้า พิมพ์	จำนวน หน้า สี	จำนวน ฉบับ พิมพ์	ราคา พิมพ์	ข้อ สอบ
- คู่มือแนะนำ - พระที่นั่งเพ็ญ - พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เจ้าสามพระยา					25, 26, 27, 28, 30
<u>สาขาศึกษาและนิพนธ์การ</u>					
การละเล่นพื้นเมือง	2	6	6		
- เพลงเรือ				1. เพลงเรือ	ข้อทดสอบความรู
- เพลงเกี่ยวข้าว				รภาพการละเล่น	ข้อ 29, 30,
- เพลงฉ่อย				พื้นเมืองใต้	31, 32, 33,
- ลีเก				2. เพลงกล่อมเด็ก	34
- คำศัพท์				ของละครเล่น	แบบสอบถาม
				พื้นเมืองใต้	ทัศนคติ
					ข้อ 29, 30,
					31, 32, 33,
					34
เพลงกล่อมเด็ก	1	3	3	1. เพลงกล่อมเด็ก	ข้อทดสอบความรู
				ของเพลงกล่อม	ข้อ 35, 36,
				เด็กใต้	37

เนื้อเรื่อง	จำนวน ชั่วโมง ที่สอน	จำนวน ข้อทดสอบ ความรู้	จำนวน แบบสอบ ถามหัตถ์คดี	จุดมุ่งหมาย	ข้อสอบ
<p>นิทานชาวบ้าน</p> <p>- ชวนแผนปราบกระหัง</p> <p>- วิชาพันธุเชิง</p>	1	3	3	<p>2. บอกคุณค่าของเพลงกล่อมเด็กโต</p> <p>1. บอกลักษณะนิทานชาวบ้านโต</p> <p>2. บอกประโยชน์ของนิทานชาวบ้านโต</p> <p>3. บอกคุณค่าที่โตจากนิทานชาวบ้านโต</p>	<p>แบบสอบถามหัตถ์คดี</p> <p>ข้อ 35, 36, 43</p> <p>ข้อทดสอบความรู้</p> <p>ข้อ 38, 39, 40</p> <p>แบบสอบถามหัตถ์คดี</p> <p>ข้อ 37, 38, 44</p>
<p><u>สาขาช่างฝีมือ</u></p> <p>การทำมีดอรัญญิก</p>	6	18	19	<p>1. บอกประวัติความเป็นมาของการทำมีดอรัญญิกโต</p> <p>2. บอกกรรมวิธีการผลิตมีดอรัญญิกโต</p>	<p>ข้อทดสอบความรู้</p> <p>ข้อ 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 51, 52, 53,</p>

เนื้อเรื่อง	จำนวน ชั่วโมง ที่สอน	จำนวน ข้อทดสอบ ความรู้	จำนวน แบบสอบ ถามทัศนคติ	จุดมุ่งหมาย	ข้อสอบ
การสานปลาตะเพียน				3.บอกจุดมุ่งหมายใน การสานปลา ตะเพียนได้	54, 55, 56, 57, 58 แบบสอบถาม
การสานงอบ				4.บอกกรรมวิธีการ ผลิตปลาตะเพียน สานได้	ทัศนคติ ข้อ 39, 40, 41, 42, 45,
				5.บอกชนิดของงอบ ได้	46, 47, 48, 49, 50, 51,
				6.บอกกรรมวิธีการ ผลิตงอบได้	52, 53, 54, 55, 56, 57,
เครื่องปั้นดินเผา				7.บอกกรรมวิธีการ ผลิตเครื่องปั้น ดินเผาได้	58, 59
การทำพัตชนนุก				8.บอกกรรมวิธีการ ผลิตพัตชนนุกได้	
การทำหัว ไซน				9.บอกกรรมวิธีการ ผลิตหัว ไซนได้	

ภาคผนวก ข

ตารางวิเคราะห์ข้อทดสอบ และแบบสอบถาม

ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวัดความรู้ในมรรคทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของ
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา = 0.8012

ค่าความยากง่าย (P) และค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบทดสอบวัดความรู้
ในมรรคทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีดังนี้

ข้อที่	P	r	ข้อที่	P	r
1	.76	.34	19	.76	.25
2	.63	.31	20	.67	.33
3	.61	.35	21	.55	.45
4	.66	.25	22	.68	.41
5	.71	.26	23	.52	.37
6	.59	.38	24	.45	.34
7	.69	.30	25	.49	.41
8	.58	.41	26	.62	.57
9	.76	.62	27	.71	.26
10	.76	.48	28	.44	.31
11	.52	.37	29	.62	.57
12	.38	.35	30	.47	.37
13	.56	.38	31	.68	.41
14	.66	.45	32	.61	.68
15	.52	.45	33	.60	.53
16	.66	.25	34	.42	.36
17	.59	.31	35	.69	.39
18	.66	.45	36	.68	.49

ข้อ ข้อที่	P	r	ข้อ ข้อที่	P	r
37	.59	.38	48	.49	.33
38	.56	.38	49	.67	.48
39	.70	.46	50	.56	.65
40	.74	.64	51	.60	.53
41	.67	.33	52	.71	.68
42	.40	.31	53	.66	.45
43	.47	.45	54	.38	.35
44	.63	.40	55	.71	.56
45	.67	.33	56	.31	.50
46	.71	.26	57	.65	.74
47	.77	.44	58	.54	.68

แบบทดสอบวัดความรู้ในมรคททางวัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

คำชี้แจงในการตอบแบบทดสอบ

แบบทดสอบฉบับนี้ต้องการถามความรู้ทั่วไปในวัฒนธรรมท้องถิ่น จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยให้นักเรียนอ่านแล้วพิจารณาจากความรู้ที่นักเรียนเคยทราบมาว่าควรจะเป็นข้อความใดที่ถูกต้อง โดยตอบตามความรู้จริงที่เป็นอยู่มากที่สุดผลคะแนนของการสอบถามในแบบสอบถามนี้จะไม่มีผลกระทบต่อคะแนนการเรียนของตัวนักเรียนแต่อย่างใดทั้งสิ้น

ขอขอบคุณนักเรียนทุกท่านที่ให้ความร่วมมือตอบแบบทดสอบ

วิธีตอบแบบทดสอบ

ให้เขียนเครื่องหมาย X บนตัวอักษร ก หรือ ข หรือ ค หรือ ง ในข้อที่ท่านเห็นว่าถูกต้องมากที่สุด

ตัวอย่าง

- ๐) พระนครศรีอยุธยาอยู่ใน ..... ของประเทศไทย
ก. ภาคเหนือ	ข. ภาคใต้
ค. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	☒ ง. ภาคกลาง

1. เจดีย์วัดพระศรีสรรเพชญ์ เป็นสถาปัตยกรรมในสมัยอยุธยายุคใด

ก. ยุคที่ 1

ข. ยุคที่ 2

ค. ยุคที่ 3

ง. ยุคที่ 4

2. ตัวอย่างการก่อสร้างเจดีย์ขอมสี่ใบสอง คือ

ก. เจดีย์ศรีสุริโยทัย

ข. เจดีย์วัดราชบูรณะ

ค. เจดีย์วัดใหญ่ชัยมงคล

ง. เจดีย์วัดพระศรีสรรเพชญ์

3. พระพุทธรูปซึ่ง เป็นศิลปะแบบอุทองที่ทราบแน่นอน คือ

ก. หลวงพ่อโตวัดมณฑลพิตร

ข. หลวงพ่อโตวัดพนัญเชิง

ค. พระประธานในวัดชุมพลนิกายาราม

ง. พระพุทธรูปทรงเครื่องแบบราชาธิราช

4. พระพุทธรูปทรงเครื่องแบบราชาธิราช มักนิยมสร้างในยุค

ก. ยุคที่ 1

ข. ยุคที่ 2

ค. ยุคที่ 3

ง. ยุคที่ 4

5. ข้อใดไม่ใช่ความมุ่งหมายของจิตรกรรมฝาผนัง

ก. เพื่อยกย่องเชิดชูศาสนา พระมหากษัตริย์

ข. เพื่อประดับตกแต่งให้สวยงาม

ค. เพื่อเป็นการแสดงออกทางความกตัญญู

ง. เพื่อเป็นงานอาชีพอย่างหนึ่ง

6. จากภาพจิตรกรรมฝาผนัง ทำให้เราทราบถึง ยุค แคว้น ข้อใด

ก. จินตนาการของผู้เขียน

ข. นิสัยใจคอของผู้เขียน

ค. ชีวิตความเป็นอยู่ของคนในยุคนั้น ๆ

ง. แหล่งกันกว้างทางประวัติศาสตร์

หมายเหตุ ข้อสอบฉบับเต็มอยู่ที่ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
วิทยาเขตกลาง ประสานมิตร

ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัด

พระนครศรีอยุธยา = 0.8257

ค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถามทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็น
รายข้อมีดังนี้

ข้อ	t	ข้อ	t	ข้อ	t
1	2.50	21	4.46	41	2.37
2	3.04	22	5.52	42	2.80
3	2.86	23	3.60	43	2.88
4	5.78	24	3.87	44	4.20
5	3.03	25	2.67	45	3.95
6	4.83	26	3.27	46	3.53
7	5.41	27	3.27	47	5.26
8	4.52	28	3.54	48	5.98
9	2.67	29	4.90	49	6.95
10	5.86	30	4.00	50	6.00
11	6.53	31	4.73	51	6.30
12	5.33	32	6.15	52	2.88
13	5.90	33	4.12	53	5.54
14	4.73	34	4.05	54	3.73
15	4.55	35	3.83	55	7.80
16	5.70	36	4.37	56	5.47
17	5.82	37	4.32	57	4.08
18	3.00	38	4.42	58	6.06
19	2.55	39	3.52	59	4.00
20	3.83	40	3.38	60	4.59

แบบสอบถามวัดทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

1. คำแนะนำ แบบสอบถามนี้ไม่มีข้อใดถูกหรือผิด แต่ผู้ตอบแต่ละคนจะตอบแตกต่างกันไปตามความนึกเห็น ความรู้สึกและประสบการณ์เฉพาะตัว ขอให้ท่านอ่านข้อความอย่างช้า ๆ แล้วพิจารณาว่าท่านเห็นด้วยมากน้อยเพียงใด แล้วเลือกตอบตามความรู้สึกจากใจจริงของท่าน
2. วิธีตอบ ให้ช้เครื่องหมาย (X) ลงบนตัวเลขที่ท่านเลือก ในแต่ละข้อ โปรดคัดลึนใจให้แน่ชัด แล้วช้คเพียงตัวเดียว มิฉะนั้นจะนำไปช้ประโยชน์ไม่ไค้เลย ถ้าไม่เข้าใจคำแนะนำนี้ให้ถามไค้
3. แบบสอบถามนี้ไม่เกี่ยวข้องกับคะแนนประจำภาคของท่านแต่อย่างใด แต่การตอบตามความรู้สึกที่แท้จริงของท่านจะมีประโยชน์อย่างมากในการที่จะช่วยพัฒนาการเรียนการสอนให้แก่เยาวชนไทยในรุ่นต่อไป และยังมีผลในการช่วยกันรักษามรดกทางวัฒนธรรมของชาติไทย อันมีคุณค่ายิ่งไว้ให้คงอยู่ตลอดไป ดังนั้นจึงขอให้ท่านตอบคำถามทุกข้ออย่างจริงจัง

หมายเหตุ	หมายเลข 5	หมายความว่า	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
	หมายเลข 4	หมายความว่า	เห็นด้วย
	หมายเลข 3	หมายความว่า	ไม่แน่ใจ
	หมายเลข 2	หมายความว่า	ไม่เห็นด้วย
	หมายเลข 1	หมายความว่า	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

1. เจตียต่าง ๆ ในจังหวัดเป็นสิ่งที่ควรเอาใจใส่ดูแล	5	4	3	2	1
2. ท่านรู้สึกว่าการก่อสร้างมาอย่างสวยงาม	5	4	3	2	1
3. ท่านรู้สึกไม่พอใจที่อ่านข่าวพบคนลักลอบตัดเศียรพระ	5	4	3	2	1
4. คนนิยมสะสมพระพุทธรูปในสมัยอยุธยา เป็นสมบัติส่วนตัว ท่านรู้สึกชื่นชม	5	4	3	2	1
5. ควรช่วยกันป้องกันการทำลายภาพจิตรกรรมฝาผนัง	5	4	3	2	1
6. ภาพเขียนฝาผนังวัดราชบูรณะจางมากแล้วควรลบ แล้วเขียนใหม่ให้ชัดเจน	5	4	3	2	1
7. ควรเพิ่มความรู้ด้านประณีตศิลป์เข้าในวิชาศิลปศึกษา มากกว่าเดิม	5	4	3	2	1
8. เครื่องขามเขนจริงก็แน่นแต่กับก็ควรรักษาไว้	5	4	3	2	1
9. ท่านภูมิใจที่เกิดในจังหวัดอันมีประวัติศาสตร์น่าสนใจ	5	4	3	2	1
10. ชาวเขาต้องการให้มีการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับ ขนบธรรมเนียมประเพณีให้มากขึ้น	5	4	3	2	1
11. การปล่อยให้ขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นสูญหายไป เป็นสิ่งที่น่าเสียดาย	5	4	3	2	1
12. จังหวัดควรฟื้นฟูประเพณีสงกรานต์ให้มีคุณค่ากว่าใน ปัจจุบัน	5	4	3	2	1
13. เจตียเก่า ๆ บางองค์ควรทำลายลงบ้าง	5	4	3	2	1
14. ในปัจจุบันงานลอยกระทงเป็นงานไร้ประโยชน์	5	4	3	2	1
15. การทำบุญลานเป็นประเพณีที่ทำให้คนงมงาย	5	4	3	2	1
16. ท่านรู้สึกเบื่อหน่ายต่อการทำบุญ	5	4	3	2	1

หมายเหตุ แบบทดสอบฉบับเต็มอยู่ที่ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตกลางประสานมิตร

ภาคผนวก ก

โครงการสอนความรู้ในพระคัมภีร์ทางวัฒนธรรมท้องถิ่น
ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

โครงการสอนความรู้ในมรคททางวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

จำนวน ชั่วโมง ที่สอน	เนื้อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	กิจกรรมการสอน โดยอยู่ค่ายพักแรม	กิจกรรมการสอน ในห้องเรียน
2 $\frac{1}{2}$	<ul style="list-style-type: none"> - ปฐมนิเทศ - จุดมุ่งหมายของการทำวิจัย - ความหมายของวัฒนธรรม - ประเภทของวัฒนธรรมตามขอบเขตของการวิจัย - สภาพปัจจุบันของวัฒนธรรมท้องถิ่นและความสำคัญที่ควรช่วยกันรักษาไว้ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. เพื่อให้ให้นักเรียนเข้าใจในขบวนการทำวิจัยและเห็นความสำคัญของการวิจัย 2. ให้นักเรียนถูกทดสอบครั้งแรกก่อนการทดลองสอน 3. ให้นักเรียนและครูคุ้นเคยกัน 	<ul style="list-style-type: none"> - ครูแนะนำตนเองต่อนักเรียน บอกชื่อครู จุดมุ่งหมายของการทำวิจัยครั้งนี้ อธิบายขบวนการทำวิจัย แล้วให้นักเรียนทุกคนแนะนำชื่อตนเอง - ทดสอบก่อนสอนด้วยแบบทดสอบความรู้ 1 ฉบับ และแบบสอบถามทัศนคติ 1 ฉบับ - ครูนำเสนอถึงความหมายของวัฒนธรรมให้นักเรียนแต่ละคนให้ความหมายของคำว่า "วัฒนธรรม" - ครูและนักเรียนช่วยกันสรุปความหมายคำว่า "วัฒนธรรม" 	<p>กิจกรรมเหมือนการสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม</p>

จำนวน ชั่วโมง ที่สอน	เนื้อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	กิจกรรมการสอน โดยอยู่ค่ายพักแรม	กิจกรรมการสอน ในห้องเรียน
3	<p><u>สาขาศิลปะ</u></p> <p><u>สถาปัตยกรรม</u></p> <p>- ความหมาย</p> <p>- การแบ่งยุคของสถาปัตยกรรมในสมัยอยุธยาโดยพิจารณาจากลักษณะเจดีย์และตัวอย่างเจดีย์ในแต่ละยุค</p>	<p>1. บอกเจดีย์ในสมัยอยุธยาแต่ละยุคได้</p> <p>2. บอกลักษณะพระพุทธรูปในสมัยอยุธยาแต่ละยุคได้</p> <p>3. บอกความมุ่งหมายของจิตรกรรมฝาผนังได้</p>	<p>- ครูอธิบายรายละเอียดประเภทของวัฒนธรรมตามขอบเขตที่จะศึกษา</p> <p>- ครูสนทนากับนักเรียนถึงสภาพปัจจุบันของวัฒนธรรม รวมทั้งวัฒนธรรมท้องถิ่น และความสำคัญที่จะต้องช่วยกันรักษาไว้</p> <p>- ครูนำนักเรียนไปที่วัดมหาธาตุ และวัดราชบูรณะ เพื่อให้ดูปรากฏการณ์ประธานของวัด แล้วให้วิหยาครอธิบายความหมายของสถาปัตยกรรม พร้อมทั้งอธิบายการแบ่งยุคสถาปัตยกรรมในสมัยอยุธยาทั้ง 3 ยุค โดยพิจารณาจากทรวดทรง</p>	<p>- ครูให้นักเรียนดูภาพเจดีย์ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 3 รูป บอกว่าสิ่งเหล่านี้คือสถาปัตยกรรมแล้วให้นักเรียนบอกความหมายของสถาปัตยกรรมจากรูปโดย</p>

จำนวน ชั่วโมง ที่สอน	เนื้อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	กิจกรรมการสอน โดยอยู่ภายในห้อง	กิจกรรมการสอน ในห้องเรียน
		<p>4. บอกประโยชน์ ของจิตรกรรม ฝาผนังได้</p> <p>5. บอกลักษณะจิตร กรรมฝาผนังได้</p> <p>6. บอกความหมาย ของประณีตศิลป์ ได้</p> <p>7. บอกงานประณีต ศิลป์ได้</p>	<p>การก่อสร้างเจดีย์เป็น หลัก วิทยาการอธิบาย ลักษณะสถาปัตยกรรมใน สมัยอยุธยาถือเจดีย์ใน ยุคต่าง ๆ ดังนี้</p> <p>ยุคที่ 1 โดยอธิบาย ประกอบภาพของจริง คือปราสาทวัดราชบูรณะ</p> <p>ยุคที่ 2 โดยอธิบาย ประกอบภาพของจริง คือเจดีย์วัดพระศรีสรร เพชญ์ และเจดีย์วัดใหญ่ ชัยมงคล</p> <p>ยุคที่ 3 โดยอธิบาย ประกอบภาพของจริง คือเจดีย์ศรีสุริโยทัยและ เจดีย์ภูเขาทอง</p>	<p>ครูถามแนะนำ และช่วยสรุปให้ เข้าใจความ</p> <p>-ครูอธิบายสถา ปัตยกรรมในสมัย อยุธยาทั้ง 3 ยุค โดยการพิจารณา จากการสร้าง เจดีย์เป็นหลัก</p> <p>-ครูแนะนำ วิทยาการที่จะ อธิบายและให้ รายละเอียดเกี่ยว กับสถาปัตยกรรม ในสมัยอยุธยา แต่ละยุคประกอบ ตัวอย่างเจดีย์ แต่ละยุคโดยใช้ รูปภาพประกอบ</p>

จำนวน ชั่วโมง ที่สอน	เนื้อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	กิจกรรมการสอน โดยอยู่ค่ายพักแรม	กิจกรรมการสอน ในห้องเรียน
	<p>ประติมากรรม</p> <p>.....</p> <p>- ความหมาย</p> <p>- การแบ่งยุคของ ประติมากรรมใน สมัยอยุธยา โดย พิจารณาจาก ลักษณะพระพุทธรูป และตัวอย่าง พระพุทธรูปใน แต่ละยุค</p>		<p>- ครูนำนักเรียนไปดู หลวงพ่โตวัดพนัญเชิง แล้วให้วิชากรอธิบาย ความหมายของประติมา กรรม พร้อมทั้งอธิบาย การแบ่งยุคประติมา กรรมในสมัยอยุธยาทั้ง 3 ยุค โดยพิจารณาจาก ลักษณะพระพุทธรูป</p> <p>- วิชากรอธิบายลักษณะ ประติมากรรม ยุคที่ 1 โดยดูประกอบ ของจริงคือหลวงพ่โต วัดพนัญเชิง</p> <p>- วิชากรอธิบายลักษณะ ประติมากรรม ยุคที่ 2 โดยดูประกอบ ของจริงคือหลวงพ่ มงคลพิตร</p>	<p>- ครูกล่าวถึงหลวง พ่มงคลพิตร และหลวงพ่โต วัดพนัญเชิง พร้อมบอกว่า 2 สิ่งนี้เป็นประติ มากรรมให้นักเรียน ออกความเห็นว่ามี ประติมากรรมมี ความหมายอย่างไร โดยครูถามแนะและ ช่วยสรุปให้เข้าใจ ความ</p> <p>- ครูแนะนำวิชากร ที่จะอธิบายและให้ รายละเอียดเกี่ยวกับ กับประติมากรรม ทั้ง 3 ยุคประกอบ ตัวอย่างโดยดูจาก รูปภาพประกอบ</p>

จำนวน ชั่วโมง ที่สอน	เนื้อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	กิจกรรมการสอน โดยอู่ค่ายพักแรม	กิจกรรมการสอน ในห้องเรียน
	<p>จิตรกรรม</p> <ul style="list-style-type: none"> - ความหมาย - ลักษณะของจิตรกรรมไทย - ความมุ่งหมายในการเขียนจิตรกรรมฝาผนัง - ประโยชน์ของจิตรกรรมฝาผนัง - ลักษณะของจิตรกรรมฝาผนังในสมัยอยุธยาและทิวอ่าง 		<p>- วิทยากรอธิบายลักษณะประติมากรรมยุคที่ 3 โดยดูประกอบของจริงคือพระพุทธรูปทรงเครื่องแบบราชาธิราชภายในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติเจ้าสามพระยา</p> <p>- นำนักเรียนไปชมภาพของจริงของภาพจิตรกรรมที่กรุปรางแก้วราชบูรณะ และที่สุ่มปรางแก้วมหาธาตุ แล้วให้วิทยากรอธิบายถึงความหมาย ลักษณะความมุ่งหมาย และประโยชน์ของจิตรกรรมฝาผนังให้นักเรียนฟัง</p>	<p>- ครูแนะนำวิทยากร</p> <p>- วิทยากรให้นักเรียนดูรูปจิตรกรรมฝาผนัง แล้วให้นักเรียนช่วยกันให้ความหมายและลักษณะของจิตรกรรมฝาผนัง โดยวิทยากรช่วยถามและแล้วสรุปให้กำลังใจ</p> <p>- ถามนักเรียนว่าใครเคยชมภาพจิตรกรรมในสมัยอยุธยาที่กรุปรางแก้ว</p>

จำนวน ชั่วโมง ที่สอน	เนื้อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	กิจกรรมการสอน โดยอรรถกถาพิภพ	กิจกรรมการสอน ในห้องเรียน
	<p><u>ประณีตศิลป์</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ความหมาย - ประณีตศิลป์บางประเภทที่ศึกษาได้แก่ - เครื่องไม้จำหลัก - ลายรดน้ำ - เครื่องขามเบญจรงค์และถ้วยและถ้วยเขียนสี 		<p>- นำนักเรียนไปชมงานประณีตศิลป์ครั้งนี้คือ เครื่องไม้จำหลัก ลายรดน้ำ และเครื่องขามเบญจรงค์และถ้วยเขียนสี ภายในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติเจ้าสามพระยา แล้วให้วิทยากรอธิบายและสนทนากับนักเรียนถึงความหมายของประณีตศิลป์ ลักษณะ</p>	<p>วิทยากรและ ผู้บรรยาย มหาธาตุ พร้อมทั้ง สนทนากับนักเรียน ถึงความมุ่งหมาย และประโยชน์ ของจิตรกรรม</p> <ul style="list-style-type: none"> - ครูแนะนำวิทยากร - วิทยากรนำภาพเครื่องไม้จำหลัก ลายรดน้ำ และเครื่องขามเบญจรงค์ และถ้วยเขียนสี ให้นักเรียนดู แล้วอธิบายความหมายของงานประณีตศิลป์ ลักษณะของงานประณีตศิลป์

จำนวน ชั่วโมง ที่สอน	เนื้อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	กิจกรรมการสอน โดยอยู่ภายในห้องเรียน	กิจกรรมการสอน นอกห้องเรียน
3	<p>สาขามนุษยศาสตร์</p> <p>-สภาพทางภูมิศาสตร์ของจังหวัด</p> <p>-ประวัติศาสตร์</p>	<p>1.บอกสภาพทางภูมิศาสตร์ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้</p>	<p>งานประดิษฐ์ศิลปะ 3 ประเภทที่ศึกษาและสถานที่เก็บรักษาและชมงานประดิษฐ์ศิลปะ 3 ประเภทนี้ คือที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ เจ้าสามพระยา</p> <p>หมายเหตุ</p> <p>-วิทยาการที่สอนควรมีศิลปะเป็นกัน ๆ เกี่ยวกันตลอด</p> <p>-ขณะวิทยาการและครูสอนนักเรียนมีคำถามข้อสงสัยได้</p> <p>-ครูแบ่งนักเรียนออกเป็น 3 กลุ่ม พร้อมอุปกรณ์ดังนี้</p>	<p>ทั้ง 3 ประเภทนี้พร้อมทั้งกล่าวถึงสถานที่ที่จะชมและศึกษางานประดิษฐ์ศิลปะทั้ง 3 ประเภทนี้ คือ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ เจ้าสามพระยา</p> <p>หมายเหตุ</p> <p>-เช่นเดียวกันกับกิจกรรมการสอนโดยอยู่ภายในห้องเรียน</p> <p>เช่นเดียวกันกับกิจกรรมการสอนโดยอยู่ภายในห้องเรียน</p>

จำนวน ชั่วโมง ที่สอน	เนื้อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	กิจกรรมการสอน โดยผู้ถ่ายทอด	กิจกรรมการสอน ในห้องเรียน
	<p>-ชนบธรรมนิยม ประเพณีใดแก่งานไหวพระ บิณฑอง ประเพณีเกี่ยว กับการทำนา ประเพณีเกี่ยว กับพุทธศาสนา ประเพณีลอย กระทง ประเพณี สงกรานต์</p>	<p>2. บอกประวัติ ศาสตร์เกี่ยวกับ จังหวัดพระนคร ศรีอยุธยาได้ 3. บอกจุดประสงค์ ของประเพณี ต่าง ๆ ได้</p>	<p>-แผนที่จังหวัด -เอกสารเกี่ยวกับสภาพ ภูมิศาสตร์ เช่น ที่ตั้ง อาณาเขต -เอกสาร หนังสือเกี่ยวกับ ประวัติศาสตร์ -เอกสารและหนังสือ เกี่ยวกับงานไหวพระ บิณฑอง , ประเพณีเกี่ยว กับการทำนา ประเพณี เกี่ยวกับพุทธศาสนา ประเพณีลอยกระทง ประเพณีสงกรานต์ เพื่อ ให้นักเรียนศึกษาอภิปราย กันภายในกลุ่มพร้อม ประสบการณ์เดิม ประกอบอุปกรณ์การศึกษา ที่นำมาให้ โดยกลุ่ม 1 อภิปรายเรื่องสภาพทาง ภูมิศาสตร์ของจังหวัด</p>	

จำนวน ชั่วโมง ที่สอน	เนื้อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	กิจกรรมการสอน โดยอยู่ด้วยพักแรม	กิจกรรมการสอน ในห้องเรียน
			<p>และประวัติศาสตร์ กลุ่ม 2 อภิปรายเรื่อง งานไหว้พระปีศทอง และประเพณีเกี่ยวกับ ศาสนา กลุ่ม 3 อภิปรายเรื่อง ประเพณีเกี่ยวกับการ ทำนา ประเพณีลอย กระทง ประเพณี สงกรานต์ หลังจากนั้นให้แต่ละกลุ่ม มาเสนอผลการอภิปราย หน้าชั้นให้เพื่อน ๆ ฟัง และซักถามข้อสงสัยโดย ครูและวิทยากรช่วยสรุป และแก้ไขปัญหาคำ นักเขียนกลุ่มอภิปราย ตอบไม่ได้</p>	

จำนวน ชั่วโมง ที่สอน	เนื้อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	กิจกรรมการสอน โดยอยู่ค่ายพักแรม	กิจกรรมการสอน ในห้องเรียน
3	<p>โบราณสถาน โบราณวัตถุ</p> <p>-พระราชวัง โบราณ</p> <p>-วัดพระศรี สรรเพชญ์</p> <p>-วัดมหาธาตุ</p> <p>-วัดราชบูรณะ</p> <p>-วัดใหญ่ชัยมงคล</p> <p>-วัดพนัญเชิงวร- วิหาร</p> <p>-วัดกุหาทอง</p> <p>-วัดสุรรณคารา ราม</p> <p>-หลวงพ่อมงคล บพิตร</p> <p>-คูมขุนแผน</p> <p>-พระที่นั่งเพ็ญ พิพิธภัณฑสถาน</p> <p>แห่งชาติเจ้าสาม พระยา</p>	<p>1.บอกความ สำคัญของ โบราณสถาน โบราณวัตถุได้</p> <p>2.บอกวิธีช่วยกัน รักษาโบราณ สถานโบราณ วัตถุได้</p>	<p>-ครูนำนักเรียนไปชมของ จริงตามโบราณสถาน โบราณวัตถุที่จะศึกษา ทุกแห่งพร้อมวิทยากร</p> <p>-วิทยากรอธิบายประวัติ ความเป็นมาและความ สำคัญของโบราณสถาน โบราณวัตถุตามหัวข้อ ที่จะศึกษาทั้งหมด โดย ขณะวิทยากรอธิบายให้ นักเรียนซักถามข้อสงสัย ได้</p> <p>-ครูสนทนากับนักเรียนถึง วิธีช่วยกันรักษาโบราณ สถานโบราณวัตถุใน จังหวัด</p> <p>หมายเหตุ วิทยากร ที่สอนโบราณสถาน โบราณวัตถุ ทั้งกิจกรรม</p>	<p>-ครูกล่าวสนทนากับ นักเรียนถึงสถานที่ และแหล่งที่ของ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ต่างๆ ในจังหวัดพระนคร หรืออยุธยา โดยให้ นักเรียนตอบคนละ 1 แห่ง</p> <p>-ครูแนะนำวิทยากร ที่จะมาอธิบาย ประวัติความเป็น มาและความสำคัญ ของโบราณสถาน โบราณวัตถุตาม หัวข้อที่จะศึกษา ทั้งหมด</p> <p>-ครูให้นักเรียนชม ภาพยนตร์เกี่ยวกับ โบราณสถาน</p>

จำนวน ชั่วโมง ที่สอน	เนื้อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	กิจกรรมการสอน โดยอยู่ท่าทีกิจกรรม	กิจกรรมการสอน ในห้องเรียน
2	<p>สาขากีฬาและ นันทนาการ</p> <p>การละเล่นพื้นเมือง</p> <p>- เพลงเรือ</p> <p>- เพลงเกี่ยวข้าว</p> <p>- เพลงฉ่อย</p> <p>- ลิเก</p> <p>- ลำตัด</p>	<p>1. บอกแนวทางการรักษาการละเล่นพื้นเมืองไว้</p> <p>2. บอกลักษณะสำคัญของการละเล่นพื้นเมืองไว้</p>	<p>การสอนโดยอยู่ท่าทีกิจกรรมและการสอนในห้องเรียนเป็นคน ๆ เดียวกัน</p> <p>- ครูแนะนำวิทยากรที่จะมาสอนการละเล่นพื้นเมืองทั้ง 5 หัวข้อให้แก่นักเรียน</p> <p>- วิทยากรอธิบายลักษณะของการละเล่นพื้นเมืองทั้ง 5 หัวข้อ โดยแบ่งพูดทีละหัวข้อหลังจากจบแต่ละหัวข้อแล้ว</p>	<p>โบราณวัตถุในจังหวัด 1 ม้วน</p> <p>ชื่อ "เที้ยวกรุงเก่า"</p> <p>- ครูให้นักเรียนซักถามข้อสงสัยจากวิทยากร</p> <p>- ครูสนทนากับนักเรียนถึงวิธีช่วยกันรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุในจังหวัด</p> <p>- เช่นเดียวกับกิจกรรมการสอนโดยอยู่ท่าทีกิจกรรมแต่จัดสอนในเวลากลางวัน</p>

จำนวน ชั่วโมง ที่สอน	เนื้อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	กิจกรรมการสอน โดยอยู่ท้ายพักแรม	กิจกรรมการสอน ในห้องเรียน
1	เพลงกล่อมเด็ก	<p>1.บอกจุดมุ่งหมาย ของเพลงกล่อม เด็กได้</p> <p>2.บอกคุณค่าของ เพลงกล่อมเด็ก ได้</p>	<p>วิทยากรแจกเนื้อร้อง ของเพลงแต่ละการละ เล่นให้นักเรียนฝึกหัด ร้องโดยวิทยากรควบคุม และแก้ไขให้ถูกต้อง โดยจัดการสอนในเวลา กลางคืน</p> <p>-ครูให้นักเรียนฟังเทป ตัวอย่างคำร้องบทเพลง กล่อมเด็ก 3 เพลง เมื่อฟังจบแล้วถามความ รู้สึกของนักเรียน</p> <p>-ครูสนทนาและอธิบายกับ นักเรียนถึงจุดมุ่งหมาย และคุณค่าของเพลง กล่อมเด็ก</p> <p>-ครูเปิดเทปมานเคิมให้ นักเรียนฟังอีก 1 รอบ โดยจัดสอนในเวลา กลางคืน</p>	<p>เช่นเดียวกันกับ กิจกรรมการสอน โดยอยู่ท้ายพักแรม แต่จัดสอนในเวลา กลางวัน</p>

จำนวน ชั่วโมง ที่สอน	เนื้อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	กิจกรรมการสอน โดยอยู่ท่ามกลางแฟรม	กิจกรรมการสอน ในห้องเรียน
1	นิทานชาวบ้าน -ขุนแผนปราบ กระหัง -วัดพนัญเชิง	1. บอกลักษณะ นิทานชาวบ้าน ได้ 2. บอกประโยชน์ ของนิทานชาว บ้านได้ 3. บอกคุณค่าที่ได จากนิทานชาว บ้านได้	-ครูแจกเอกสารนิทาน ชาวบ้านให้นักเรียนอ่าน ทั้ง 2 เรื่อง -ครูถามนักเรียนถึงคุณค่า ของนิทานชาวบ้านจาก นิทาน 2 เรื่องที่อ่าน -ครูอธิบายถึงลักษณะของ นิทานชาวบ้าน -ครูถามวิธีการถ่ายทอด นิทานชาวบ้านจาก นักเรียนโดยครูช่วยสรุป ให้เข้าใจความอีกครั้ง โดยจัดสอนในเวลา กลางคืน	เช่นเดียวกับ กิจกรรมการสอน โดยอยู่ท่ามกลางแฟรม แต่จัดสอนในเวลา กลางวัน
6	สาขาช่างฝีมือ การทำมิกอร์ญุก	1. บอกประวัติ ความเป็นมา ของการทำมิก อร์ญุกได้	-ครูแนะนำวิทยากรให้แก่ นักเรียน -วิทยากรเล่าประวัติ ความเป็นมาของมิก อร์ญุกให้แก่นักเรียน	-ครูแนะนำวิทยากร ให้แก่นักเรียน -วิทยากรเล่าประวัติ ความเป็นมาของ มิกอร์ญุกให้แก่

จำนวน ชั่วโมง ที่สอน	เนื้อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	กิจกรรมการสอน โดยอยู่ค่ายพักแรม	กิจกรรมการสอน ในห้องเรียน
		<p>2. บอกกรรมวิธี การผลิตมีด อรัญญิกได้</p>	<p>-ครู วิทยากรนำนักเรียน ไปยังหมู่บ้านต้นโพธิ์- ไผ่หนอง ซึ่งเป็นแหล่ง ทำมีดอรัญญิก -วิทยากรให้เจ้าของบ้าน ซึ่งมีอาชีพทำมีดอรัญญิก สาธิตกรรมวิธีการผลิต มีดประกอบคำอธิบาย ให้แก่ นักเรียน -ขณะสาธิตให้นักเรียน ซักถามข้อสงสัยได้ -ครู วิทยากรและนักเรียน ให้เจ้าของบ้านนำชมมีด ที่ทำเสร็จแล้ว</p> <p>หมายเหตุ วิทยากรที่ สอนการทำมีดอรัญญิก ทั้งกิจกรรมการสอน โดยอยู่ค่ายพักแรมและ ในห้องเรียนเป็นคน ๆ เดียวกัน</p>	<p>นักเรียน -วิทยากรอธิบาย กรรมวิธีการผลิต มีดอรัญญิกประกอบ รูปภาพ และการ เขียนรูปบน กระดานคำให้แก่ นักเรียน -ครูให้นักเรียนดูมีด อรัญญิกที่ทำสำเร็จ แล้ว -ครูให้นักเรียน ซักถามข้อสงสัย จากวิทยากร</p>

จำนวน ชั่วโมง ที่สอน	เนื้อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	กิจกรรมการสอน โดยอยู่ค่ายพักแรม	กิจกรรมการสอน ในห้องเรียน
	<p>การสานปลา ตะเพียน</p>	<p>1. บอกจุดมุ่งหมาย ในการสานปลา ตะเพียนได้</p> <p>2. บอกกรรมวิธีการ ผลิตปลา ตะเพียนสานได้</p>	<p>- ทรู่นำนักเรียนไปยังบ้าน วิทยากร</p> <p>- วิทยากรให้นักเรียนดู หางปลาตะเพียนสาน พร้อมทั้งอธิบายถึงส่วน ประกอบของหางปลา ตะเพียนสาน</p> <p>- วิทยากรอธิบายถึง อุปกรณ์และกรรมวิธีการ ผลิตหางปลาตะเพียน ให้นักเรียนฟัง</p> <p>- วิทยากรสาธิตการสาน ลูกปลาให้นักเรียนดู</p> <p>- วิทยากรแจกใบลาน ให้นักเรียนฝึกหัดสาน ลูกปลา</p> <p>- วิทยากรอธิบายถึงจุด มุ่งหมายการสานปลา ตะเพียนในระยะเริ่ม แรกและในระยะปัจจุบัน</p>	<p>- ครูแนะนำวิทยา กรให้แก่ักเรียน</p> <p>- กิจกรรมต่อไป เช่นเดียวกับ กิจกรรมการสอน โดยอยู่ค่ายพักแรม โดยวิทยากรถน เคียวกัน แต่จัด สอนในห้องเรียน</p>

จำนวน ชั่วโมง ที่สอน	เนื้อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	กิจกรรมการสอน โดยอยู่ที่ค่ายพักแรม	กิจกรรมการสอน ในห้องเรียน
	การสานงอบ	<p>1. บอกชนิดของ งอบได้</p> <p>2. บอกกรรมวิธี การผลิตงอบ ได้</p>	<p>-ครูเล่าประวัติและบอก ถึงชนิดของงอบให้นัก เรียน</p> <p>-ครูแนะนำวิทยากร</p> <p>-ครู วิทยากร นำ นักเรียนไปยังบ้านที่มี อาชีพผลิตงอบที่อำเภอ บางปะหัน</p> <p>-เจ้าของบ้านให้นักเรียน ดูอุปกรณ์การผลิตงอบ เช่น ใบลาน ตอกไม้ไผ่</p> <p>-เจ้าของบ้านสาธิตการ กรูใบลานบนงอบให้ นักเรียนดู</p> <p>-ให้นักเรียนซักถามข้อ สงสัยจากเจ้าของบ้าน และวิทยากร</p> <p>หมายเหตุ วิทยากรที่ สอนการสานงอบทั้ง กิจกรรมการสอนโดยอยู่</p>	<p>-ครูนำงอบมาให้ นักเรียนดู</p> <p>-ครูเล่าประวัติและ บอกถึงชนิดของ งอบให้นักเรียน</p> <p>-ครูแนะนำวิทยากร</p> <p>-วิทยากรอธิบายถึง อุปกรณ์ในการผลิต งอบพร้อมตัวอย่าง เช่น ใบลาน ตอกไม้ไผ่</p> <p>-วิทยากรอธิบาย กรรมวิธีการผลิต งอบ และสาธิต วิธีกรูใบลานบน งอบให้นักเรียนดู</p> <p>-ครูให้นักเรียน ซักถามข้อสงสัย จากวิทยากร</p>

จำนวน ชั่วโมง ที่สอน	เนื้อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	กิจกรรมการสอน โดยอยู่ที่ค่ายพักแรม	กิจกรรมการสอน ในห้องเรียน
	เครื่องปั้นดินเผา	บอกกรรมวิธีการ ผลิตเครื่องปั้น ดินเผาได้	<p>ค่ายพักแรมและในห้อง เรียนเป็นตน ๆ เคี้ยว กัน</p> <p>-ครูแนะนำวิทยากรแก่นักเรียน</p> <p>-ครูวิทยากรนำนักเรียนไปตั้งเจ้าของบ้านที่มีอาชีพทำหม้อดินเผา</p> <p>-เจ้าของบ้านอธิบายกรรมวิธีการผลิตโดยสาธิตการปั้นหม้อให้นักเรียนดู</p> <p>-ครูให้นักเรียนซักถามข้อสงสัยจากเจ้าของบ้านและวิทยากรได้</p> <p>หมายเหตุ วิทยากรที่สอนการผลิตเครื่องปั้นดินเผาทั้งกิจกรรมการสอนโดยอยู่ที่ค่ายพักแรม</p>	<p>-ครูแนะนำวิทยากรให้แก่ักเรียน</p> <p>-วิทยากรอธิบายกรรมวิธีการผลิตหม้อดินเผาให้นักเรียนทั้งประกอบรูปภาพและการเขียนบนกระดานประกอบ</p> <p>-ครูให้นักเรียนซักถามข้อสงสัยจากวิทยากร</p>

จำนวน ชั่วโมง ที่สอน	เนื้อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	กิจกรรมการสอน โดยอยู่ค่ายพักแรม	กิจกรรมการสอน ในห้องเรียน
	การทำทัศนคติ	บอกกระบวนการวิธีการผลิตทัศนคติ	<p>และในห้องเรียน เป็น คน ๆ เดียวกัน</p> <p>-ครูให้นักเรียนดูทัศนคติที่สำเร็จแล้ว</p> <p>-ครูนำอุปกรณ์การผลิตทัศนคติ เป็นของจริงและรูปภาพให้นักเรียนดู</p> <p>-ครูอธิบายกรรมวิธีการผลิตทัศนคติให้นักเรียนประกอบรูปภาพ</p> <p>-ครูสรุปแล้วให้นักเรียนตั้งคำถามข้อสงสัย</p>	<p>เช่นเดียวกับกิจกรรมการสอน โดยอยู่ค่ายพักแรม</p>
	การทำหัว โขน	บอกกระบวนการวิธีการผลิตหัว โขน	<p>-ครูนำนักเรียนไปยังบ้านวิทยากรที่ผลิตหัว โขน เป็นอาชีพพร้อมทั้งแนะนำวิทยากรให้แก่นักเรียน</p> <p>-วิทยากรอธิบายกรรมวิธีการผลิตประกอบ การผลิตหัว โขนของจริง</p>	<p>-ครูแนะนำวิทยากรให้นักเรียน</p> <p>-วิทยากรอธิบายกรรมวิธีการผลิตหัว โขน ประกอบรูปภาพให้นักเรียน</p>

จำนวน ชั่วโมง ที่สอน	เนื้อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	กิจกรรมการสอน โดยอยู่ท่ามกลาง	กิจกรรมการสอน ในห้องเรียน
			<p>ภายในบ้านของวิทยากร เอง</p> <p>-วิทยากรนำนักเรียน หัวข้อที่ผลิตสำเร็จแล้ว</p> <p>-นักเรียนอภิปรายข้อสงสัย จากวิทยากรได้</p>	<p>-ครูตั้งถาม วิทยากรถึงปัญหา การผลิตหัว ไซน ให้แก่นักเรียนทั้ง</p> <p>-ครูให้นักเรียน นำคำถามข้อสงสัย จากวิทยากร</p>
2	ปัจฉิมนิเทศ	<p>1. ให้นักเรียน ประเมินผลการ ทดสอบสอน</p> <p>2. ให้นักเรียนบอก เหตุผลแห่ง การทดสอบสอน</p>	<p>-ครูสนทนากับนักเรียน ถึงข้อบกพร่อง ข้อดี ข้อเสียจากการสอนโดย อยู่ท่ามกลาง และ ประโยชน์ของความรู้ที่ ได้รับจากการสอน</p> <p>-นักเรียนทำข้อสอบวัด ความรู้และแบบสอบถาม ทัศนคติชุดเดิมอีก 1 ครั้ง</p>	<p>-ครูสนทนากับ นักเรียนเกี่ยวกับ ข้อบกพร่อง ประโยชน์ของ ความรู้ที่ได้รับ จากการสอน</p> <p>-นักเรียนทำข้อ สอบวัดความรู้ และแบบสอบถาม ทัศนคติชุดเดิมอีก 1 ครั้ง</p>

จำนวน ชั่วโมง ที่สอน	เนื้อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	กิจกรรมการสอน โดยผู้ถ่ายทอด	กิจกรรมการสอน ในห้องเรียน
			<p>หมายเหตุ</p> <p>1. ในคู่มือจะเขียน เกี่ยวกับเนื้อหาความรู้ ในมรคททางวัฒนธรรม ท้องถิ่นของจังหวัด พระนครศรีอยุธยาใน ภาคผนวก ง</p> <p>2. แบบทดสอบความรู้ และแบบสอนตามทัศนคติ ต่อมรคททางวัฒนธรรม ท้องถิ่นอยู่ในภาค ผนวก ก</p>	

ภาคผนวก ง

วัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

1. สาขาศิลปศึกษา

1.1 สถาปัตยกรรม

สถาปัตยกรรม หมายถึงการออกแบบหรือการก่อสร้างอาคาร กิปลูก หรือวิชาที่ว่าด้วยการก่อสร้าง หมายถึงสิ่งก่อสร้างใด ๆ ซึ่งสร้างขึ้นอย่างมีศิลปะและถูกต้องตามหลักวิชา เพื่อสนองความประสงค์ของมนุษย์โดยให้ความสวยงาม สะอาดและเหมาะสมในการใช้ รวมทั้งคุณค่าทางความมั่นคงแข็งแรง

สถาปัตยกรรมเป็นศาสตร์ที่เก่าแก่ที่สุดศาสตร์หนึ่ง อันมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ทุกยุคทุกสมัยที่ผ่านมา และได้มีวิวัฒนาการเจริญก้าวหน้าไปตามลำดับของกาลเวลา จนมีลักษณะหลากหลายแตกต่างออกไป ทั้งขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมของพื้นที่อากาศ ภูมิประเทศ และวิถีชีวิต จนสามารถพิจารณาศึกษาและกำหนดระยะเวลาของสถาปัตยกรรมใด ๆ พระนครศรีอยุธยา เป็นจังหวัดหนึ่งในประเทศไทยที่มีงานสถาปัตยกรรม ประดับด้วยคุณค่าลักษณะ หลากหลายงดงาม แสดงให้เห็นถึงความเพียรพยายาม รวมทั้งความสามารถอย่างสูงของช่างมาแต่โบราณ ฉะนั้นสถาปัตยกรรมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในอดีต ดังเช่น โบราณสถานต่าง ๆ ที่ยังปรากฏอยู่หลายแห่งทุกวันนี้ จึงเป็นสิ่งซึ่งเราควรสนใจและเอาใจใส่ให้มากเป็นพิเศษ ในการที่จะบำรุงรักษาสถาปัตยกรรมให้ดำรงอยู่ต่อไป ดังพระราชนิพนธ์คำจารึกตอนหนึ่งของสมเด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวองค์ปัจจุบันว่า (อ้างจาก กรมศิลปากร 2514 : 1) "การสร้างอาคารสมัยนี้คงจะเป็น กิปลูกสำหรับผู้สร้างคนเถียว แต่เรื่อง โบราณสถานนั้นเป็น กิปลูกของชาติ อริเก่า ๆ แผ่นดินนี้ มีค่าที่เราควรจะช่วยกันรักษาไว้ ถ้าเราขาดใจทิ้งอยุธยา และกรุงเพนกวิน ประเทศไทยก็ไม่มีค่าหมาย"

ศิลปกรรมก่อสร้างที่สำคัญและเก่าแก่ที่สุดของอยุธยา คือ พุทธสถานและ

รองลงมาคือพระราชวังต่าง ๆ ความเชื่อของไทยเรามีความเคารพนับถือในพุทธศาสนา และสถานบันกษัตริย์ เป็นอย่างมาก ดังนั้นเมื่อก่อสร้างที่เกี่ยวกับสองสิ่งนี้ย่อมกระทำขึ้น อย่างถูกต้องถึงความถูกต้อง และใช้วัสดุที่ดีที่สุด สถาปัตยกรรมสมัยของอยุธยาอาจแยก เป็นยุคสมัย และกำหนดเวลาได้เป็น 3 ระยะ โดยพิจารณาจากลักษณะทรวดทรงสิ่ง ก่อสร้างที่เกี่ยวกับพุทธศาสนาเป็นหลัก ซึ่งแต่ละแห่งแต่ละยุคก็มีชื่อ แบบอย่าง และ ความนิยมแตกต่างกันไป ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ยุคที่ 1 เริ่มตั้งแต่พระเจ้าอู่ทองทรงสร้างกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี เมื่อ พ.ศ. 1893 มาจนถึงสิ้นรัชกาลสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ใน พ.ศ. 2031 แบบอย่างของสถาปัตยกรรมในยุคนี้เห็นได้ว่าได้รับอิทธิพลทางศิลปะจากขอม อย่างไรก็ดีตาม แนวว่าไทยจะได้รับอิทธิพลมาจากขอม แต่ได้ดัดแปลงและเพิ่มเติมจนเป็นลักษณะทรวดทรง และอุดมคติตามแบบของไทยจนไม่เหมือนดังของขอมและอินเดีย เช่น การสร้างปราสาท ให้เป็นประธานของวัดอยู่ทางด้านหน้าตามแบบขอม แต่โครงสร้างให้มีลักษณะทรวดทรง สูงกว่าปราสาทของขอม ทำซ้อนมากขึ้น ขอมนิยมทำฐานควายหินแต่ไทยใช้วิธีก่ออิฐถือปูน หรือก่อด้วยแฉกแทน ตัวอย่างสถาปัตยกรรมในยุคนี้ได้แก่ พระปราสาทวิมานมหาธาตุ พระปราสาทวิมานบูรณะ

ส่วนโบสถ์วิหารในยุคนี้ นิยมสร้างแบบทึบ ๆ คือไม่เจาะบานหน้าต่าง กงเจาะ เป็นที่ถูกรังที่ผนังทึบตัน ทอให้แสงสว่างลอดเข้าไปข้างในได้เพียงสลัว ๆ ที่เชิงผนังก็ไม่นิยมทำลวดลายอย่างใด ตัวอย่าง โบสถ์วิหารในยุคนี้คือ ซากผนังวัด มหาธาตุ เป็นต้น

ยุคที่ 2 เริ่มตั้งแต่แผ่นดินสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 ใน พ.ศ. 2034 จนถึงสิ้นรัชกาลพระเจ้าทรงธรรม ใน พ.ศ. 2171 สถาปัตยกรรมยุคนี้ได้รับอิทธิพล ของสุโขทัย ดังนั้นความนิยมในการสร้างปราสาทแบบยุคที่ 1 เลือนหายไป และหันมาสร้าง เจดีย์ตามแบบอย่างการสร้างกันแต่ก่อนในสุโขทัย ซึ่งเป็นเจดีย์ทรงกลมที่มีเรือกลึกว่า ทรงตั้งคา หรือทรงระฆัง แต่ข้างสมัยของอยุธยาได้แก้ไของค์ระฆังให้สูงกว่าของสุโขทัย

ซึ่งทำผายกว้าง และที่เป็นลักษณะเฉพาะของเจดีย์ทรงระฆังของอยุธยา คือ สร้างบังลังค์ เป็นแปดเหลี่ยม และเพิ่มเสาทางหรือเสารูปกะพวด นครจึงก่อเป็นป้อมโถง และมีนาค น้ำทางไว้บนยอด ตัวอย่างสถาปัตยกรรมในชุดนี้โดดเด่น เจดีย์ใหญ่สามองค์ในวัดพระศรี สรรเพชญ์ เจดีย์ใหญ่มีมณฑก

ชุดที่ 3 เริ่มตั้งแต่แผ่นดินพระเจ้าปราสาททอง พ.ศ. 2173 จนถึง รัชกาลพระเจ้าเอกทัศจนเสียกรุงศรีอยุธยา ใน พ.ศ. 2315 สถาปัตยกรรมในชุดนี้ ใคมีแบบการสร้างเจดีย์ขึ้นมาใหม่ มีรูปทรงแตกต่างไปจากเจดีย์ที่สร้างในชุดที่ 1 และ ชุดที่ 2 คือ เจดีย์ที่โผล่กันมา เจดีย์เหลี่ยมย่อมือสี่สิบสอง คือ ทำเป็นเหลี่ยมย่อมือตั้งแต่ ฐานขึ้นไปจนถึงยอดระฆัง สันนิษฐานว่าช่างที่ก่อสร้างก่อเอาแบบเจดีย์แบบต่าง ๆ มาผสม กัน ตัวอย่างสถาปัตยกรรมในชุดนี้โดดเด่น เจดีย์ศรีสุโขทัย เจดีย์ภูเขาทอง

1.2 ประติมากรรม

ประติมากรรม หมายถึง การปั้น การแกะสลัก และการหล่อเป็นรูปต่าง ๆ เช่น พระพุทธรูป เทวรูป รูปเคารพ มุขย์ สัตว์ เป็นต้น จะขอกล่าวถึงประติมากรรม ประเภทพระพุทธรูปในชุดต่าง ๆ ดังนี้

ชุดที่ 1 เริ่มตั้งแต่พระเจ้าอู่ทองทรงสร้างกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี เมื่อ พ.ศ. 1893 มาจนถึงรัชกาลสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ใน พ.ศ. 2031 ประติมากรรมในพุทธศาสนาสมัยอยุธยาตอนต้น นิยมสร้างพระพุทธรูปเป็นสกุลศิลปะ (สกุล ช่าง) แบบอู่ทอง ซึ่งเป็นสกุลช่างสกุลหนึ่งที่มีอยู่ก่อนที่พระเจ้าอู่ทองสร้างกรุงศรีอยุธยา เป็นราชธานี พระพุทธรูปศิลปะแบบอู่ทองมีลักษณะทรวดทรงอู้งอกร้าว วรรคายนหา พระพักตร์แสดงเคร่งเครียด มีสมาธิใจอย่างมั่นคง มักนิยมเอาพระพุทธรูปนั่งขัดสมาธิ ปางมารวิชัย หมกมอง เช่นพระศกกถายหน้ามณฑป สี่ศาลาเป็นต้นฮารปลายคัศตรง ตัวอย่างประติมากรรมในชุดนี้โดดเด่น นครวัดหรือวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร

ชุดที่ 2 เริ่มตั้งแต่แผ่นดินสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 ใน พ.ศ. 2034

จนถึงสิ้นรัชกาลพระเจ้าทรงธรรม ใน พ.ศ. 2171 การสร้างพระพุทธรูปในยุคนี้ได้รับอิทธิพลมาจากสุโขทัย นำมาผสมกับศิลปะแบบอุทองในยุคนั้นแล้วก็เปลี่ยนแปลงเป็นศิลปะแบบอยุธยาเอง โดยมีลักษณะของพระพุทธรูปคือมักทำวางพระหัตถ์ และพระรัศมีตามแบบอย่างศิลปะสุโขทัย ส่วนลักษณะที่เด่นกว่าสิ่งสำคัญแบบสุโขทัย นิยมทำตัวเป็นเส้นตรงเหมือนเกี้ยว หรือทำเป็นสองแฉกห่อชายตรงลงมาข้าง ๆ ประทับนั่งขัดสมาธิปางมารวิชัย ตัวอย่าง ประติมากรรมในยุคนี้ได้แก่ พระนงคโลกพิศ

ยุคที่ 3 เริ่มตั้งแต่แผ่นดินพระเจ้าปราสาททอง พ.ศ. 2173 จนถึงรัชกาลพระเจ้าเอกทัศ จนถึงกรุงศรีอยุธยา ใน พ.ศ. 2315 ในยุคที่ 3 นี้ ปรากฏว่ามีอิทธิพลในการสร้างพระพุทธรูปไม่ต่างกันเท่าไร ทั้งนี้คงเป็นเพราะในยุคนั้นศิลปะต่างประเทศทั้งในทางสถาปัตยกรรม และจิตรกรรมได้เข้ามาอิทธิพลอยู่ในกรุงศรีอยุธยาเป็นอันมาก ช่างไทยจึงหันไปนิยมศิลปะในทางสถาปัตยกรรมและจิตรกรรมเสียเป็นส่วนใหญ่ ทำให้ศิลปะในทางประติมากรรมไม่ก้าวหน้าไปตามที่ควร โดยเฉพาะลักษณะของพระพุทธรูปที่นิยมสร้างกันในยุคนี้คือ พระพุทธรูปทรงเครื่องแบบราชาธิราช นิยมสร้างทั้งพระพุทธรูปทรงเครื่องใหญ่และทรงเครื่องน้อย ส่วนมากเป็นพระพุทธรูปปางประธานอภัย ทรงเครื่องกษัตริย์มีทงมงกุฎ สี่วาและอาภรณ์อื่น ๆ หันลงไปบนจักร ตัวอย่างพระพุทธรูปทรงเครื่องในยุคนี้ ปัจจุบันส่วนใหญ่เก็บรักษาไว้ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เจ้าสามพระยา

1.3 จิตรกรรม

จิตรกรรม หมายถึง การเขียนภาพระบายสี สำหรับจิตรกรรมของไทยเราแต่โบราณนั้น นิยมเขียนไว้ตาม หน้า โอบสถ วิหาร ศาลาการเบียดู และในผนังอุหาของสุภเจคือ ซึ่งเรียกกันว่า "จิตรกรรมฝาผนัง" นอกจากนี้ยังมีจิตรกรรมที่เขียนลงในสมุดไทย เช่น สมุดภาพไตรภูมิ สลักเป็นลายเส้นบนหินหรือเขียนลงบนผ้า

ลักษณะของจิตรกรรมไทย

1. เป็นภาพแบบอุดมคติ คือ เป็นภาพที่ไม่เหมือนจริงหรือไม่เหมือนธรรมชาติ แต่ได้คิดแปลงธรรมชาติตามจินตนาการของผู้เขียนภาพ

2. เป็นภาพที่แสดงรายละเอียดมาก เช่น รายละเอียดของลวดลาย เครื่องประดับ เสื้อผ้า และประสาทราชวัง

3. เป็นภาพของมรดก ครอบครัวยุคโบราณ ๆ แล้วยังเห็น ไม่มีแรงจูงใจ ไม่มีระยะใกล้ไกล มองดูภาพแล้วเหมือนมองจากที่สูง

4. เป็นภาพที่ออกศูนย์สนใจ เป็นสำคัญ โดยไม่คำนึงถึงส่วนสำคัญคือเขียน จุดเด่นของภาพเด่นหรือใหญ่ โดยไม่สัมพันธ์กับส่วนประกอบอื่น เช่น ภาพคนไม้ไค้ส่วน กับบ้าน หรือประสาทรูปเป็นต้น

5. เป็นภาพที่แสดงอารมณ์ความรู้สึกที่ละเอียด คือ หน้าตาของภาพคนจะ เป็นแบบเดียวกัน แสดงอารมณ์ความรู้สึกทาง เหมือนการแสดงละครนั่นเอง

ความมุ่งหมายในการเขียนจิตรกรรมฝาผนังของไทย

1. เพื่อเป็นการยกย่องเชิดชูศาสนา วรรณคดีและเสริญพระบารมีของ พระมหากษัตริย์

2. เพื่อประดับตกแต่งความสวยงามของอาคาร เช่น โบสถ์ วิหาร เจดีย์

3. เพื่อเป็นการแสดงออกถึงความกึก กึ่งใจ และอารมณ์ขันของ ศิลปินไทย

ประโยชน์ของจิตรกรรมฝาผนังของไทย

1. ทำให้ทราบถึงตำนาน ธรรมเนียม ประเพณีของคนไทยใน สมัยโบราณ และใช้ประกอบการศึกษาค้นคว้าประวัติศาสตร์

2. ทำให้ผู้ชม เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน

3. ทำให้ได้ศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติ นิยาย นิทานสมัย โบราณ

ภาพจิตรกรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาส่วนใหญ่เป็นภาพจิตรกรรม ในสมัยอยุธยา ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากศิลปินอินเดีย จีน และได้รับอิทธิพลสืบเนื่องมาจาก

ศิลปะสมัยทวารวดี ศิวลึงค์ ลพบุรี และสุโขทัย ภาพบุคคลลีลาต่าง ๆ จิตรกรรมพยายาม
วาดภาพบุคคลตามลักษณะเฉพาะในเชื้อชาติของชนเหล่านั้นเอง ส่วนภาพสัตว์นั้นจิตรกร
ก็มักเขียนตามรูปร่างของสัตว์นั้น ๆ สำหรับวาระของศิลปะเขียนภาพจิตรกรรมสมัยนี้
ใช้สีค่า และสีขาว หรือสีขาว ดำ เหลือง และสีแดง หลังจากนั้นปรากฏว่าช่างเขียน
โคจรกันนำสีมาใช้หลายสีขึ้น ภาพจิตรกรรมไทย เป็นภาพวาด ๒ มิติ คือ มีความกว้าง
ความยาว ๒ ประการเท่านั้น ไม่วาดให้เห็นความหนาหรือความลึกของรูป ภาพทั้งหมด
จึงเป็นภาพแบนแต่ประสาธน์เข้ากับโลโก้ โดยใช้สีเป็นเครื่องเสริมความงาม ซึ่งจักรยะบาย
คือความประณีต ดังตัวอย่างภาพจิตรกรรม โคนแก้ว ภาพเขียนสีภายในผนังกรุพระปรางค์
องค์ใหญ่ในวัดราชบูรณะ ภาพเขียนสีภายในอุโมงค์ปราสาทวัดมหาธาตุ

1.4 ประณีตศิลป์

ประณีตศิลป์ หมายถึง ศิลปะประเภทเครื่องประดับตกแต่ง ตลอดจนบรรดา
ของใช้ที่มีฝีมือประณีตวิจิตรบรรจง เครื่องเงิน เครื่องทอง เครื่องเพชรพลอยอันเป็น
อาภรณ์ประดับกาย เครื่องไม้จำหลัก เครื่องผูก เครื่องฉลุฉาบ การทำลายนูน และ
ศิลปะตกแต่งอื่น ๆ จะขอกล่าวถึงประณีตศิลป์บางประเภทดังนี้

เครื่องไม้จำหลัก

เครื่องไม้จำหลักมีอย่างสมนัยของอาคารเหลือให้เห็นไม่มากนัก แต่ก็
ล้วนเป็นฝีมือที่สาธยายอย่างสูง เป็นที่นำมาใช้ภายในที่ประดิษฐ์สร้างอาคารไม้ส่วนใหญ่ก่อนหัก
พังไปตามกาลเวลา และส่วนใหญ่มักใช้เพื่อประดับตกแต่งของอาคารต่าง ๆ ถึงกระนั้น
ส่วนที่หลงเหลืออยู่ก็พอเป็นหลักฐานยืนยันได้ว่า บ้านพระอุรังคธาตุ หน้าศาล โบสถ์วิหาร และส่วน
ตกแต่งของอาคารตลอดจนเครื่องเรือนของใช้ เช่น เกลี้ยง ตู้พระธรรม กงจะมิงงาน
จำหลักไม้ ปิดทองล่องชาดอยู่มากมาย ดังที่กรมศิลปากรได้เก็บและรักษา งานไม้จำหลัก
บางชิ้นไว้ให้ชมที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเจ้าสามพระยา เช่น บ้านพระอุรังคธาตุ รูปเทวดา จาก
วัดพระศรีรัตนศาสดาราม หน้าบันพระอุรังคธาตุวัดมหาธาตุ หน้าบันพระอุรังคธาตุในสวนหลวง
พระนคร แต่ก็ยังเห็นการจำหลักไม้ฝีมือประณีตกับขลุ่ยต่าง

ลายรดน้ำ

ศิลปะการทำลายรดน้ำนี้เป็นของไทยประเพณีที่ตกกันขึ้น และได้แพร่หลายไปในประเทศอื่น เช่น พม่า พม่าโคแบบอย่างงานช่างรักและลายรดน้ำไปจากไทยภายหลัง พ.ศ. 2112 ซึ่งเป็นคราที่พม่าได้กวาดต้อนช่างฝีมือแขนงต่าง ๆ ไปประเทศพม่าแต่กระนั้นศิลปะของไทยก็แตกต่างจากประเทศอื่น ลายรดน้ำเป็นงานประณีตศิลป์ ใช้ตกแต่งอาคารและสิ่งของเครื่องใช้ เป็นงานฝีมือซึ่งเกี่ยวข้องกับงานเขียนลวดลายไทย และความงามของลายรดน้ำนั้นจะขึ้นอยู่กับแบบลวดลายที่ช่างเขียนประติมากรรมประการหนึ่งและฝีมือช่างรักที่ทำงานด้วยความประณีตประกอบกัน ลายรดน้ำที่ใช้ในการตกแต่งบานประตู บานหน้าต่างและผนังโบสถ์วิหาร หอไตร อุโบสถาราม ล้วนคล้ายลายรดน้ำ ได้แก่ ลายรดน้ำในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติเจ้าสามพระยา

เครื่องถ้วยชามเบญจรงค์และถ้วยเขียนสี

เครื่องถ้วยชามเบญจรงค์ เป็นเครื่องถ้วยชามที่มีใช้ตั้งแต่สมัยอยุธยาถึงสมัยรัตนโกสินทร์ เครื่องถ้วยชามเบญจรงค์เป็นของไทยเฉพาะแบบ รูปทรง และลวดลายเท่านั้น แต่เป็นของที่ทำในประเทศจีน เบญจรงค์มี 5 สี ได้แก่ แดง เหลือง เขียว (น้ำเงิน) ดำ และขาว โดยสีเหล่านี้ตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลายจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ในรัชกาลที่ 5 จึงมีสีทอง ชามเบญจรงค์ในสมัยอยุธยามักจะมีพื้นเป็นสีเขียว มีลายเทพนมหรือสิงห์ เทพนมหรือสิงห์ แดงลายหน้าสิงห์ และอีกพวกหนึ่งชามพื้นขาว ลายเทพนมจีนเป็นที่เรียกกันว่า ลายเทพนมหรือสิงห์บ้าง ถ้วยชามของเครื่องถ้วยชามเบญจรงค์และถ้วยเขียนสี จะชมได้ในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ เจ้าสามพระยา

2. สาขามนุษยศาสตร์ ศึกษา

2.1 สภาพทางภูมิศาสตร์ของจังหวัด

จังหวัดพระนครศรีอยุธยาตั้งอยู่ในภาคกลางของประเทศไทย ระหว่างเส้นละติจูด 14, 21, 32" ลองจิจูด 101, 34, 38" มีเนื้อที่ประมาณ 2,480,163 ตารางกิโลเมตร สูงกว่าน้ำทะเลโดยเฉลี่ย 3.50 เมตร มีอาณาเขตติดต่อจังหวัด

โลกเกียงคังนี้

ทิศเหนือ อาณาจักรทิศต่อ จังหวัดกาญจนบุรี สระบุรี อ่างทอง

ทิศใต้ อาณาจักรทิศต่อ จังหวัดปทุมธานี นนทบุรี

ทิศตะวันออก อาณาจักรทิศต่อ จังหวัดสระบุรี

ทิศตะวันตก อาณาจักรทิศต่อ จังหวัดสุพรรณบุรี นครปฐม

พื้นที่โดยทั่วไปเป็นที่ราบลุ่ม ไม่มีภูเขา มีแม่น้ำลำคลองมากมาย มีทลเมือง

ทั้งสิ้น 620,216 คน เป็นชาย 303,653 คน 316,563 คน (คิดเป็นสัดส่วนจำนวน
ราษฎรแดงจำนวนบ้าน 2523) ทลเมืองส่วนใหญ่ประกอบด้วยเขตกรรม แบ่งการ
ปกครองออกเป็น 16 อำเภอ 206 ตำบล 1,453 หมู่บ้าน เทศบาลเมือง 2 แห่ง
เทศบาลตำบล 1 แห่ง ศูนย์บริการ 19 แห่ง

2.2 ประชากรศาสตร์

ตำนานเมือง

เมื่อประมาณ 2000 ปี เขตจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งปรากฏอยู่ในปัจจุบันนี้ยังเป็นทะเลอยู่ ต่อมาน้ำได้ไหลแห้งเหือดเอาดินโคลน ทรายมาทับถม เช่นนี้
ทุกปี พื้นแผ่นดินได้งอกออกสูงขึ้น ทำให้เกิดที่นาที่อาศัย ที่ทำไร่ทำนาทำสวน ปลูก
อุตสาหกรรม ปลูกพืชผลต่างๆมากมาย ร้อนเมื่อทำนาทำสวนแล้วก็นอน จมลึกเป็นอาณาจักร
ทวารวดี เมื่อราว พ.ศ. 1100 สมัยเป็นเมืองของชนชาติทวารวดี อโยธยา เป็นเมืองหนึ่ง
ของอาณาจักรนี้ ราว พ.ศ. 1350 - 1400 สมัยทวารวดีเป็นใหญ่ และตั้งเมืองอโยธยา
เป็นเมืองด่าน มีเมืองละโว้ (กรุงเทพฯ) เป็นราชธานี เมืองอโยธยานั้นตั้งอยู่ทางปาก
คยวันออกของทางรถไฟ ตรงบริเวณวัดสุทัศนเทพวราราม วัดสุทัศน และวัดอโยธยาใน
ปัจจุบันนี้ ต่อมาใน พ.ศ. 1300 เมื่อสุโขทัยเป็นราชธานี อโยธยาและละโว้เป็นเขต
ของเมืองสุโขทัย (สุพรรณบุรี) ต่อมาประมาณ พ.ศ. 1350 พระรามาธิบดีเมืองสุโขทัยเป็นเมืองขึ้น
กับอาณาจักรอโยธยา ต่อมา สมเด็จพระเจ้าอู่ทองได้ย้ายเมืองสุโขทัยมาไว้ที่เมืองอโยธยา
และตั้งเมืองอโยธยาเป็นราชธานี ต่อมาใน พ.ศ. 1350 สมเด็จพระเจ้าอู่ทองได้ย้ายเมืองสุโขทัย
มาไว้ที่เมืองอโยธยา และตั้งเมืองอโยธยาเป็นราชธานี ต่อมาใน พ.ศ. 1350 สมเด็จพระเจ้าอู่ทอง
ได้ย้ายเมืองสุโขทัยมาไว้ที่เมืองอโยธยา และตั้งเมืองอโยธยาเป็นราชธานี

และเมืองชายทะเลเขามา อโยธยาก็กลายเป็นเมืองใหญ่ ความสำคัญของเมืองอโยธยา จะเห็นได้จากขนาดของวัดต่าง ๆ ที่มีบริเวณอันกว้างขวางและองค์พระพุทธรูปที่วิจิตรพิสดาร ซึ่งเรียกว่า พระพุทธโศภิตนมาศ (หลวงพ่อโต) เป็นที่เคารพศรัทธา สมัยกลางกรุงเรียกว่า สร้าง เมื่อ พ.ศ. 1867 ก่อนสร้างกรุงศรีอยุธยา 26 ปี พระเจ้าบรมพุทธอัฐปถุทธรมนิกราช จึงมีรูปปั้นอยู่หน้าวัดหลวงเจ้าสามพระยา เป็นฝีมือช่างสมัยอู่ทอง ก่อสร้างกรุงศรีอยุธยาเป็นครั้งแรก สมัยใหม่เห็นความเจริญรุ่งเรืองของอโยธยาในสมัยนั้น ต่อมากรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี มีเจ้าชายไทยองค์หนึ่ง ย้ายภูมิลำเนาว่า "พระเจ้าอู่ทอง" สามารถเสกเป็นใหญ่ในบริเวณภาคกลางแทนตำแหน่งเจ้าพระยา แม่น้ำป่าสัก แม่น้ำเทพบุรี และแม่น้ำของบ้านกระดังงา โดยทรงราชธานีขึ้นที่กรุงศรีอยุธยา พระเจ้าอู่ทอง โทษพระนครในสมัยนั้นหลวงโยธินโยธิน เพราะเป็นสถานที่ที่สะดวกเหมาะสนในการ จะตั้งราชธานี ที่ไม่ไกลห่างจาก ภูเขาสุทนต์ และเกาะเมือง เป็นที่รวมของลำน้ำ 4 สาย พระองค์ใช้เวลาในการสร้างพระนครนานถึง 3 ปี ในระบอบนั้นพระองค์ ตั้งพระตำหนักอยู่ใกล้วัดโพธิ์ หรือวัดโพธิ์ ศาลกษัตริย์เจ้าพระยาฝั่งใต้ของเกาะ เมือง เมื่อสร้างพระนครใหม่ทรงขนานนามว่า "กรุงเทพวารานทีศรีอยุธยามหาลิกล กษัตริย์ราชธานีบุรีรมย์" กรุงศรีอยุธยา เป็นราชธานีของประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ. 1893 ถึง พ.ศ. 2310 รวมเป็นเวลา 417 ปี มีพระมหากษัตริย์ปกครองสืบต่อกันมา 33 พระองค์ มีพระราชวงศ์มหากษัตริย์รวมทั้งสิ้น 5 รัชวงศ์

2.3 ชนบทธรรมเดิมเมืองศรีอยุธยา

ชนบทธรรมเดิมเมืองศรีอยุธยาหรือกรุงศรีอยุธยาเมืองเก่า เป็นอันมาก เนื่องจากว่าพระนครหรืออยุธยาเคยเป็นราชธานีมา เป็นระยะเวลาถึง 417 ปี แม้ ปัจจุบันชนบทธรรมเดิมเมืองศรีอยุธยาอย่างสวยงามสะอาดตา หรือ ชื่อของไม่ได้ได้รับความ นิยมดังเมื่อก่อนแต่ยังคง มีคำใช้เรียกที่ชุมชนเก่าแก่ของที่นี่ถึงมีความสำคัญอาจจะ ทำให้ชนบทธรรมเดิมเมืองศรีอยุธยาได้เป็นสถานที่ที่ประชาชนนิยมมาเยี่ยมชม เป็นที่ ของคนทั้งชนบท ธรรมเดิมเมืองศรีอยุธยาหรือกรุงศรีอยุธยาเมืองเก่า คือ

ประเพณีเกี่ยวกับพุทธศาสนา

การทำบุญถวายภัตตาหาร ประชาชนที่มีจิตศรัทธาในพระรัตนตรัยและพระสงฆ์สามเณร และทำบุญในวันพระ รวมกันทำบุญทางคานศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันสารท และวันพระสงฆกรรม เป็นคน

การให้ทาน เมื่อชาวพุทธโกทำบุญใส่บาตรในพระรัตนตรัยและวันสำคัญทางศาสนาแล้ว มีของสิ่งต่าง ๆ ของพระพุทธรูปเจ้าจารย์และพระสงฆ์ เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติ และกล่อมเกลาจิตใจให้เป็นผู้ประพฤติกุศล ประพฤติชอบ

การทำบุญทอดกฐิน ผ้าป่า เป็นประเพณีของชาวพุทธที่มีจิตศรัทธา เลื่อมใสในพุทธศาสนา ทำการทอดกฐินและเครื่องอัฐบริขารในเขตที่วัดที่ตนใจองไว้ก่อน ในวันออกพรรษาแล้วจึงถือกันว่า จะได้รับผลบุญในการทำบุญครั้งนี้ ส่วนการทอดผ้าป่านั้น เชื่อว่า เป็นการทำบุญที่ผู้ทำบุญให้แก่ผู้ที่ยากไร้ไปแล

ประเพณีการแข่งเรือ

ในสมัยก่อน 11 และเพ็ญเดือน 12 เป็นช่วงที่ชาวเขมรเดือนตุลาคม และปลายเดือนพฤศจิกายน จะมีน้ำไหลหลากมาตามลำน้ำโขง ทำให้เกิดแม่น้ำ ลำคลองมีน้ำเต็มแฉะ ชาวเขมรจะจัดทำกระทงถวายในคลองเขมร หรือกระชายสี หรืออุปกรณ์อื่น ๆ ตกแต่งในลำน้ำ แล้วนำไปลอยที่แม่น้ำในเวลาเช้าวัน สิบแปดค่ำว่า การลอยกระทงทำเพื่อขอขมาแม่คงคา เพราะโดยปกติแม่น้ำโขง น้ำใส ซึ่งเวลานั้นยังดำตื้นขุ่นโคลนไปแม่น้ำโขงคือ เมื่อขอขมาแม่คงคาแล้วขอพรขมาคงคาด้วยเพื่อความ สุขความเจริญ อีกทั้งช่วงระยะเวลาที่มีน้ำหลากงานทำนา สมัยก่อนปลูกก็ไม่ค่อยแล้ว อาศัยที่ปรอดไปรับน้ำใส สมการจะหาการกะเกณฑ์ให้พืชรอดพ้นน้ำขุ่นในเวลา ทำกิน เพราะฉะนั้น จึงลอยกระทงจึงเกี่ยวข้องกับน้ำใส จึงมีชื่อใจใน เทศกาลฤดูน้ำท่วม ส่วนหนึ่ง

ประเพณีสงกรานต์

ในสงกรานต์ถือเป็นวันขึ้นปีใหม่ของไทยมาแต่โบราณ วันสงกรานต์

ตามปกติมี 3 วัน คือวันจันทร์วันที่ 13 - 14 - 15 เมษายน วันที่ 13 เป็นวันคืน
คือวันมหาสงกรานต์ วันที่ 14 คือวันกลางเป็นวันเนา และวันที่ 15 คือวันสุดท้ายเรียก
ว่าวันเถลิงศก จะมีประเพณีที่กระทำในวันสงกรานต์คือการเล่นสาดน้ำรดน้ำพระในตอนเช้า
เพื่อขอพรจากพระพุทธรูป และเป็นการสังสรรค์ระหว่างญาติมิตรบ้านหลังดูว่างงาน
โคธีกวาง สาย ๆ มีการเล่นสากน้ำซึ่งเหมาะกับสภาพอากาศในประเทศไทย
ที่มีอากาศร้อนระอุ จะมีการเล่นสากน้ำเปลว ก่อพระเจดีย์ทราย มีการบังสุกุลอุริของ
บรรพบุรุษ รวมทั้งการตักน้ำรด และรดน้ำญาติผู้ใหญ่ หรือผู้สูงอายุ มีการพนันถือเพื่อ
เป็นการโค่นสงกรานต์ด้วย และขอพรให้สุขใจในเทศกาลสงกรานต์นี้ ในวันสงกรานต์
มีการละเล่นประเพณีโบราณที่สืบทอดกันมาโดยมากเล่นที่ลานหมู่บ้าน เพื่อ
เป็นการให้บุตรหลานได้รู้จักกัน ได้เล่นสังสรรค์กัน อาจมีการเล่นสาดน้ำซึ่งถืออยู่ใน
สายตาของผู้ใหญ่ มีการเล่นที่เล่นเป็นวงกว้าง เช่น ช้างต้อน ช้างเอ๋ย สอดข้อนผ้า เป็นต้น

2.4 โบราณสถานโบราณวัตถุ

พระราชวังโบราณ

"พระราชวังโบราณ" เป็นนามที่เรียกกันในปัจจุบัน ซึ่งก็คือ
"พระราชวังหลวง" นี้เอง พระราชวังหลวงมีพระเจดีย์องค์พระสุรัสวดีพร้อมกับกรุง
ศรีอยุธยา เมื่อ พ.ศ. ๒๒๒๖ และกษัตริย์ในรัชกาลต่อ ๆ มาได้ให้สร้างขึ้นใหม่ หรือ
ทำบูรณปฏิสังขรณ์ของเก่าอันมีอยู่ ๆ มา แต่เดิมมีนามเรียกกันว่าพระราชวังโบราณเหล่านี้ถูก
เผาทำลายทำลายโดยไฟไหม้โดยคนละคน เมืองกรุงศรีอยุธยาเสื่อมลงมาครั้งสุดท้าย
ประกอบด้วยสถานที่ต่าง ๆ ๖ แห่งด้วยกัน ในปัจจุบันนี้ยังเหลือฐานของพระราชวัง
บางส่วนไว้ ซึ่งปรากฏให้เห็นอยู่ตามสถานที่ คือ

พระราชวังสุโขทัยอันเดิมในสมัยกรุงสุโขทัย ก่อด้วยศิลาแดงสลักรูป
อัญญา พระที่นั่งองค์นี้มีรูปสลักพระแก้วมรกต และเครื่องราชูปโภคพระมหากษัตริย์
ทรงเป็นเครื่องราชูปโภคของพระโอรสองค์โตของพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช กษัตริย์
ไทยโบราณ ในปัจจุบันนี้ยังเหลืออยู่เพียงซากปรักหักพังเท่านั้น

พระนารายณ์มหาราชาเจ้าพระยาจักร์ราชวงศ์กรุงธนบุรี สมเด็จพระเทพราชา จึงโปรดให้เชิญ
พระศกนาถ ประทับฐานที่ปราสาทนี้เองคณิ แต่เดิมเรียกว่า "พระที่นั่งสุริยามรินทร์"
มา เปลี่ยนเป็นพระที่นั่งสุริยามรินทร์ ในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ

พระที่นั่งวิหารสมเด็จ เป็นปราสาทของสมเด็จพระที่นั่งสุริยามรินทร์ และ
มุขข้างสนิม คือหน้าคอกเสด็จพระที่นั่งบุษบกมาลา มีกำแพงแก้วล้อมรอบ 3 ด้าน เป็น
ปราสาททองกลางทิศใต้ มีโถงเป็นที่ประทับพระราชพิธี เช่น พิธีราชาภิเษก เป็นต้น พระที่นั่ง
องคคณิ สมเด็จพระเจ้าปราสาททองโปรดให้สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2166 พระที่นั่งวิหาร
สมเด็จนี้ครั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี มีนามว่า "ปราสาททอง" เพราะเป็นปราสาท
ปิดทององค์แรกที่สร้างขึ้นในกรุงศรีอยุธยา

พระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์ เป็นปราสาททองกลางเป็นที่สำหรับ
เสด็จออกนอกเมือง มีโถงข้างในคอกอยู่สองข้างพระที่นั่ง พระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์
ไตรโลกนาถทรงสร้างขึ้นพร้อมกับพระที่นั่งเบญจรัตนมหาปราสาท เมื่อ พ.ศ. 1991

พระที่นั่งจักรวรรดิไพชยนต์ เป็นปราสาทสีทองตั้งอยู่ทางด้านตะวันออก
หน้าพระราชวัง เป็นพระที่นั่งสำหรับเสด็จประทับทอดพระเนตรการรบรบและ
การฝึกซ้อมทหาร พระที่นั่งองค์นี้สมเด็จพระเจ้าปราสาททองทรงสร้างใน พ.ศ. 2175
และพระองค์ได้เสด็จออกทรงเสวยที่พระที่นั่งองค์นี้

พระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์อยู่ข้างหลังพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์ จะสร้างแต่
ครั้งใดไม่ปรากฏ พระยาโบราณราชธานินทร์ (พร เดชะคุปต์) ขุนหมื่นราชฐานเมื่อ
ครั้งรัชกาลที่ 5 ทรงให้โปรดให้สร้างเป็นคอกขบวนรถขึ้น เพื่อใช้เป็นที่ประทับ
คราวเสด็จประพาส เมื่อ พ.ศ. 2451 และใช้เป็นที่ประทับของพระราชพิธีขบวนเสด็จออก
ผนวกราชกษัตริย์มาจนถึงปัจจุบัน

พระที่นั่งบรมราชสถิตยมโหฬาร หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า "พระที่นั่งท้าวสุริย"
ตั้งอยู่หน้าพระราชวังด้านทิศตะวันตก เป็นปราสาททองของสมเด็จพระที่นั่งสุริย
มโหฬาร สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอทรงสร้างเมื่อ พ.ศ. 2367 สำหรับเป็นที่ประทับสำราญ
พระราชสันทัด

พระที่นั่งทรงปืน เป็นพระที่นั่งรูปยาว ๗ องค์ มีบันไดขึ้นหน้าด้านตะวันตก
เดิมเห็นพระที่นั่งนี้ในภาพเขียนที่วัดมหาธาตุ ต่อมาในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์ เป็นที่เสด็จ
ออกขุนนาง และเมื่อสมเด็จพระนารายณ์ทรงประชวรได้เสด็จไปประทับยังพระที่นั่งองค์นี้
วัดพระศรีสรรเพชญ์

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงรามธิบดีที่ ๑ สร้างพระบรมมหาราชวังขึ้นเป็นที่
ประทับ ครั้นเมื่อสิ้นพระบรมไตรโลกนาถ ทรงยกให้เป็นพุทธอารามขึ้นรับพระกอบพระราช
พิธีต่าง ๆ เลื่อนพระบรมมหาราชวังขึ้นข้างเหนือริมแม่น้ำกษัตริย์ (คลองคูเมือง)
วัดพระศรีสรรเพชญ์ มีบันไดขึ้นอยู่ในพระบรมมหาราชวัง โดยมีพระที่นั่งสุทไธสวรรยา
มีสิ่งก่อสร้างมากมาย คือ

เจดีย์ใหญ่ ๑ องค์ ตั้งอยู่ในระหว่างกลางวัดพระศรีสรรเพชญ์
พระรามธิบดี ๑ ไพรก่ให้สร้างขึ้น เมื่อ พ.ศ. ๒๐๓๕ สำหรับประดิษฐานพระพุทธรูป
ติดกับมณฑปพระพุทธบาท มีพระบรมมหาราชวังอยู่ตรงกลาง มีพระที่นั่งสุทไธสวรรย
พระบรมไตรโลกนาถ องค์กลางเป็นที่บรรจุพระอัฐิสมเด็จพระนารายณ์ที่ ๓
(พระเชษฐาธิราช) องค์กลางอยู่ทางทิศตะวันออก สมเด็จพระบรมราชาธิบดีที่ ๔
ไพรก่ให้สร้างขึ้น เป็นที่บรรจุพระอัฐิสมเด็จพระบรมราชาธิบดีที่ ๕

มณฑป พระวิหารสีหบัญชร สมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงสร้างขึ้นเป็น
แบบที่สถาปนิกฝรั่งเข้ามามีส่วนช่วยกันทำขึ้น ก่อด้วยอิฐตะกั่ว เป็นรูปโค้ง สำหรับเป็นที่
ประดิษฐานพระพุทธรูปปางวิมาน องค์กลางมณฑปนี้วางเป็นพระเจดีย์สำหรับบรรจุพระอัฐิ
ทิศเหนือประดิษฐานพระพุทธรูปปางลีลา ทิศใต้ประดิษฐานพระพุทธรูปประทับยืน ทิศ
ตะวันออกประดิษฐานพระพุทธรูปปาง ทิศตะวันตกประดิษฐานพระพุทธรูปปางไสยาสน์

วิหารกลาง เป็นที่ประดิษฐานพระศรีสรรเพชญ์ เป็นพระพุทธรูปหล่อใหญ่
ประทับยืนสูงถึงพระทนต์ถึงอกวัด ๘ วา พระหัตถ์ยาว ๔ ศอก กว้าง ๓ ศอก
พระเศียรกว้าง ๑๑ ศอก วัดองค์หน้าอก ๖๘ นิ้ว และที่หน้าอกมีภาพปี ๒๐๖ ซึ่ง
ไม่มีพระพุทธรูปอื่นใดใดใดใหญ่โต งดงามเท่าเท่าเทียมใด เมื่อครั้งเสด็จ
มณฑป วัดพระศรีสรรเพชญ์ไว้ในที่พระอารามวัดพระศรีสรรเพชญ์ของสมเด็จพระนารายณ์

ไปหมก ส่วนเจดีย์ทำครอบในวัดพระศรีสรรเพชญ์เป็นที่สำรับบรรจุพระอัฐิของเจ้านาย
ในราชวงศ์

วิหาร ๒ หลังอยู่ทางกำแพงด้านในวัดพระศรีสรรเพชญ์ ส่วนกำแพงด้านนอก
อยู่ทางทิศเหนือและทิศตะวันออกของโลกนาถ ส่วนองค์พระประธานในพระอุโบสถ
พระอุโบสถ อยู่ทางกำแพงทิศตะวันออกของพระวิหารหลวง และกำแพง
หน้าของวิหารพระอุโบสถโลกนาถ เป็นที่บำเพ็ญพระราชพิธีต่าง ๆ เช่นพิธีอภิเษก
รัตนศีลการาม (วัดพระศรี) ในกรุงเทพมหานคร

วิหาร ๓ หลังแฝก หรือพระที่นั่งจอมทอง

วิหารราช สร้างคู่กับเจดีย์รายแต่ละองค์ ทำด้วยไม้ท้าวบุญ
หักขิณายุกษ์ทำด้วยไม้ท้าวบุญใหญ่วางค้ำไปตลอด

วัดพระธาตุ

วัดพระธาตุทำด้วยไม้ท้าวบุญ นอกพระวิหารทิศตะวันออก วัดนี้มีมา
ก่อนสร้างกรุงศรีอยุธยา สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๑ (ขุนหลวงพะงั่ว) ซ่อมแซม
ครั้งหนึ่งแต่ยังไม่เสร็จเสียก่อนที่ ต่อมาถึงสมัยสมเด็จพระเจ้าทรงธรรมที่ ๒ เมื่อ
พ.ศ. ๑๙๒๗ พระองค์เสด็จกลับการศึกษาสงครามที่เชียงใหม่ ออกพระที่นั่ง
มังคลาภิเษก เสด็จ ๑๐ วัน พระเจ้าศิริกษัตริย์เสด็จไปปฏิบัติ สมเด็จพระรามาธิบดี
ออกพระเนตรเห็น จึงเสด็จลงมาเสวยน้ำสุชาไว้ ๓ ปีแล้วทรงสร้างพระอารามจน
สำเร็จ แดงขนานนามว่า "วัดพระธาตุ" เมื่อคราวเสียกรุงศรีอยุธยา ไม้ท้าวบุญ
เสียหายมาก พระอุโบสถ พระวิหาร พระบารมาถ และองค์พระอุโบสถใหม่อัน
แต่ซากฐานสิ่งสำคัญ

๑. ฐานพระมหาธาตุ หรือพระประธานตั้งอยู่กลางวัด ซึ่งบรรจุพระบรม
สารีริกธาตุตั้งอยู่กลาง มีองค์สูงประมาณ ๑๖ เมตร และมีพระพุทธรูปเป็นบริวารอีก
๔ องค์ อยู่รอบพระประธานอยู่รอบฐานองค์สูงไปประมาณ ๕ เมตร มีไม้ท้าวบุญ
หรือท้าวบุญ ๕ ต้น หลังพระประธานองค์ประธาน มีไม้ท้าวบุญมาครอบไว้โดยรอบ

หัวแห้วหวานมาอยู่เชิงบันไดทางขึ้นมีลักษณะ 4 มุม มีรูปเป็นวง ๆ เช่น รูปกฤษ
รอบ ๆ องค์พระนางกัณโถยเป็นลักษณะรอบ ภายในพระเบ็ญจกษัตริย์ตั้งพระพุทธรูปศิลา
เรียงรายเต็มไปหมด

2. พระอุโบสถ มีผนังทำเป็นช่องูกกวางและมีความยาวประคัม ตั้งอยู่
ทางคามหลังพระนางกัณโถยทางทิศตะวันตก

3. วิหาร กว้าง ใหญ่ และยาวมาก ยาว 60 เมตร กว้าง 20 เมตร
และมีวิหารเล็กรายรอบอีกประมาณ 15 หลัง

4. พระประธานหรือพระเจดีย์ ขนาดใหญ่ สอน และเล็ก เรียงราย
กระจัดกระจายอยู่ทั่วบริเวณพุทธาวาสอีกไม่น้อยกว่า 30 องค์ มีกำแพงแก้วล้อม
4 ด้าน

เมื่อ ปี พ.ศ. 2500 กรมศิลปากร ได้ขุดค้นขุดพระนางกัณโถย
พระบรมสารีริกธาตุบรรจุพระอุโบสถเจดีย์ ปัจจุบันพระบรมสารีริกธาตุที่ค้นพบอยู่ที่
พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติเจ้าสามพระยา

วัดราชบูรณะ

ที่ตั้งวัดวัดราชบูรณะ สมเด็จพระบรมราชินีนาถที่ 2 (เจ้าสามพระยา)
ทรงสร้างตรงที่ถวายพระเพลิงพระศพพระเจ้าอู่ทองพระองค์ คือเจ้าอู่ทอง และ
เจ้าอู่ทอง ซึ่งโค่นข้างวัดที่เชิงสะพานด้าน และฝั่งพระอุโบสถที่องค์พระองศ์ เมื่อ
พ.ศ. 1967 เสร็จแต่ที่ทรงเป็น จึงได้สร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่ และพระวิหารขึ้น
ถวายเป็นพุทธาวาสนามว่า "วัดราชบูรณะ" มีองค์เจดีย์คือ

1. พระนางกัณโถย ก่อด้วยศิลาและดินเหนียว ๆ ฐานสี่เหลี่ยม กว้าง
ยาวด้านละ 40 เมตร มีบันไดขึ้นสู่หน้าพระนางกัณโถยทางคามทิศตะวันออก นอกนั้นนอกต้น
มีพระพุทธรูปพระกัณโถย เป็นพระพุทธรูปปางสมาธิ 1 องค์ พระนางกัณโถยปางสมาธิ
รูปองค์พระนางกัณโถย 4 องค์ มีพระพุทธรูปพระกัณโถยในเรือนแก้วเรียงรายด้วย
กลีบปูน รูปพระกัณโถย 1 รูป พระนางกัณโถยปางสมาธิ 1 องค์ พระนางกัณโถย

๒. พระอุโบสถ ออู่ทางทิศตะวันตก กว้าง ๑๗.๕๐ เมตร ยาว ๒๗.๕๐ เมตร มีฐานพระประธานก่ออิฐถือปูนพระพักตร์ไปทางทิศตะวันออก

๓. พระวิหาร ก่ออิฐถือปูน กว้าง ๒๐ เมตร ยาว ๕๖ เมตร มีมุขด้านหน้าและด้านหลัง มีบันไดขึ้นรอบพระปรารักษ์ ยาวด้านละ ๒๒ เมตร

เมื่อคราวเสด็จกรุง วัดนี้และวัดมหาธาตุใหญ่ก็ให้ใหม่เสียหลายมาก และเมื่อเดือนกันยายน ๒๕๐๐ พระปรารักษ์องค์ใหญ่ของวัดราชบูรณะ ซึ่งสร้างมาประมาณ ๕๕๔ ปีมาแล้ว ทางราชการได้เปิดกรุออกปรากฏว่า ภายในกรุนี้มีสิ่งของมีค่าอันประมาณมิได้ต่าง ๆ ซึ่งเป็นของมีค่าต่าง ๆ มากมาย รวมทั้งพระพุทธรูปซึ่งมีพระเศียรรูปไว้เป็นจำนวนมาก สิ่งของเหล่านี้ได้นำไปเก็บรักษาไว้ ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติเจ้าสามพระยา นอกจากนี้ภายในพระปรารักษ์ยังมี "ภาพจิตรกรรม" เป็นภาพเขียนสี ระบายด้วยสีแดงและสีขาว บางภาพเขียนไว้ที่ผนังกรุ มีรูปเหมือนพระพุทธรูป กว้างยาวด้านละ ๑.๔๐ เมตร สูง ๒.๗๕ เมตร เพดานเป็นหินหน้ากระดาน ๖ แผ่น มีฉนวนภาพดาวบนเพดาน ปัจจุบันกรมศิลปากรได้จัดสร้างบันไดลงไปที่ดู โถงด้านล่างกรุภาพเขียน เพื่อเปิดให้ประชาชน นักศึกษาและผู้สนใจศึกษาค้นคว้า เลือกรับชมคนละ ๒ บาท

วัดใหญ่สุวรรณาราม

ตั้งอยู่ที่ตำบลสวนกุหลาบ อำเภอพระนครศรีอยุธยา สำนานกล่าวไว้ว่า "เมื่ออุกถึศราษ ๗๑๙ ปีชงกา พ.ศ. ๑๙๐๐ สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (พระเจ้าอู่ทอง) ทรงพระราชอุทิศอารามแห่งหนึ่งซึ่งในอารามมีพระพุทธรูปปางนาคปรกและพระรัตนตรัยในลักษณะที่แปลกประหลาด เรียกว่า "พระนาคปรก" คณะสงฆ์คณะนี้ได้อพยพมาทางวัดมหาธาตุระ คือบ้านเค็ดอยู่ภายนอกเป็นเจ้าอาวาส ต่อมาจึงย้ายมาอยู่ที่วัดใหญ่สุวรรณารามในแผ่นดินพระส่ง สยามแก้วมาดขันธ์ จึงเรียกกันว่า "วัดบ้านเค็ด" พระองค์มีภาพเขียนไว้บนผนังและสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ จึงทรงตั้งชื่อวัดนี้ว่าวัดบ้านเค็ดพระรัตนตรัย มีบันไดขึ้นวัดสมเด็จพระศรีสุริยราชเจ้าอยุธยา ก่อขึ้นสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ซึ่งเป็นอันเป็นที่มาของวัดพระแก้วและการเคารพบูชาพระไตรปิฎก มีพระเครื่องพระพุทธรูปต่าง ๆ มากมาย และโกนนามว่า "วัดเจ้าพระยาใหญ่"

ในปี พ.ศ. ๒๐๑๑ พระเพ็ชรราชา บุณยเรณูพระมหากษัตริย์ก่อนที่
จะจับขุนนางสามเณร และภรรยาผู้ถูกจำคุกไปประหารนั้น ได้เข้าไปเสวยหาอยู่ที่
พระอุโบสถวัดนี้

พ.ศ. ๒๑๖๖ พระนเรศวรมหาราชได้เสด็จประพาสมาประทับ
แรมที่เมืองนครราชสีมา สมเด็จพระสังฆราชวัดป่าแก้ว ได้ผูกขอมถวายแด่เหล่าทหารนาย
ที่ตามเสด็จพระองค์ไปโดยพร้อมกันมารบที่ตำบลหนองสาหร่าย จังหวัดสุพรรณบุรี และ
ทรงทำโทษพระองค์พระสังฆราชเจดีย์เป็นที่ระลึกเฉลิมพระเกียรติยศโดยมีพระที่นั่ง เจดีย์
ที่สมเด็จพระนเรศวรมหาราชสร้างขึ้น ชื่อนามว่า "เจดีย์ขอมเหล็ก" ครั้นนานมาจึง
เรียกว่าเจดีย์ขอมเหล็ก "วัดโคกขอมเหล็ก" มาจนทุกวันนี้

วัดใหญ่เป็นาววิหาร

พระเจ้าน้ำผึ้งกษัตริย์เมืองเสนาราชนคร ซึ่งทรงอยู่ที่ปากน้ำ
แม่ปิ้งโคกวัดใหญ่ จึงเป็นผู้สร้างวัดและพระพุทธรูปใหญ่ เพื่อเป็นอนุสรณ์แก่พระมหาลี
ของพระองค์ที่ทรงสถิตเมื่อ พ.ศ. ๑๖๖๗ เป็นพระพุทธรูปปางสมาธิทรงสร้างก่อนกรุง
ศรีอยุธยาเป็นราชธานี ๒๕ ปี เป็นพระพุทธรูปใหญ่ หน้าตักกว้าง ๑๕ เมตร สูง ๑๙ เมตร
๑๐ นิ้ว ปางสมาธิ พระพุทธรูปองค์นี้ชาวรามัญนับถือมาก เรียกว่า "เจ้าป่อง" คนไทยทั่วไป
เรียกว่า "หลวงปู่โต" ได้มีพระพุทธรูปองค์นี้มาหลายครั้ง โดยเสด็จพระบาทสมเด็จพระ
ทรงจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยเสด็จพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระ
โศทรรัตนมหาราช

วัดภูเขาทอง

อยู่ในฝั่งตะวันออก ในตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา
ห่างจากเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา ๖ กิโลเมตร จากหน้าวัดราชโอรสรัตนมหาราช
(อ้างจาก โศทรรัตนมหาราช ๒๕๑๑ : ๑๒๖) กล่าวถึง สมเด็จพระนเรศวรมหาราชซึ่งเป็น
ราชโอรสองค์เล็กของพระนเรศวรมหาราช ซึ่งสมเด็จเจ้าพระยาเจ้าอภัยมณีผู้สถาปนา
วัดนี้ขึ้น ได้มีพระบาทสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ๗๔๒ ๑๐๒๖ ๒๕๑๑ (พ.ศ. ๑๙๓๐)

สถาปนาวัดกุเฆาทอง" สำหรับพระเจดีย์ประธานของวัดนี้ ตามหนังสือทำใ้การ
ของชาวกรุงเก่าว่า (อ้างจาก เอก สุธรรณี 2511 : 121) "ในเวลาเมื่อ
พระเจ้าทรงสร้างวัดนี้พระเจดีย์ประธานหรือประธานนั้น ได้โปรดให้ทำพระเจดีย์ใหญ่
องค์หนึ่ง ที่ตำบลกุเฆาทอง ขนานนามพระเจดีย์นี้ว่า เจดีย์กุเฆาทอง มีปรากฏอยู่
จนทุกวันนี้" ซึ่งแต่เดิมพระเจดีย์นี้เป็นลักษณะของมอญ ต่อมาพระเจดีย์กุเฆาทองนี้หักพังลง
มาครั้งหนึ่งก่อนหน้านั้นสมัยกรุงศรีอยุธยา ครั้นถึงแผ่นดินสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ เมื่อ
พ.ศ. 2267 จึงโปรดให้ปฏิสังขรณ์พระเจดีย์ใหม่ เปลี่ยนรูปพระเจดีย์แบบมอญเป็น
รูปพระเจดีย์ไทย เพราะฉะนั้นในปัจจุบันจึงปรากฏว่ามีของมอญโบราณไว้แต่เดิม
ยังคงเหลืออยู่ แต่สิ่งโบราณเหล่านั้นล้วนขยับขึ้นไปเป็นพระเจดีย์ของไทย ทำเป็น
รูปย่อเหลือแต่ส่วนล่าง ต่อมาถึง พ.ศ. 2500 จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้มีบัญชา
ให้จัดการบูรณะปฏิสังขรณ์พระเจดีย์กุเฆาทองอีกครั้งหนึ่ง และทำปฏิมากรรมทองคำ
หนัก 2,500 กรัม ประดับไว้บนยอดพระเจดีย์ อันหมายความว่า ได้ริเริ่มการบูรณะเมื่อ
พ.ศ. 2500 หรือ 25 ของศักราช และหลังจากนั้นมาประมาณ 5 ปีเศษ คือ พ.ศ.
2505 ได้มีพระราชกฤษฎีกาตั้งวัดกุเฆาทองตำบลกุเฆาทองพระเจดีย์ตั้งถาวรไว้

วัดสุวรรณดาราราม

เป็นอารามราชวังชั้นเอก สนิทราชาววิหาร ตั้งอยู่ที่ตำบลนครรัตนไชย
อำเภอพระนครศรีอยุธยา เดิมชื่อ "วัดทอง" เป็นวัดโบราณ สมเด็จพระปฐมบรมมหาชนก
แห่งราชวงศ์จักรี ทรงเสด็จทรงกรุงศรีอยุธยา พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก
ขึ้นครองราชย์แล้ว โปรดให้ปฏิสังขรณ์ใหม่ตั้งอาราม โปรดให้ช่างเขียนภาพเทพชุมนุมไว้
ที่หน้าพระอุโบสถคอนกรีต ส่วนคอนกรีตเขียนเรื่องราวพระเวศนิมิตราศก เทมิชาดก และ
สุวรรณผาชาดก ไว้รอบพระอุโบสถ ทางผนังประติมากรรมเขียนเป็นภาพพระพุทธรูป
ปางมหาวิชัย ต่อมาในรัชกาลที่ 2 โปรดให้สร้างศาลาการเปรียญขึ้นเดิมชั้นอีกหลังหนึ่ง
แต่ยังไม่สำเร็จ รัชกาลที่ 3 ทรงสร้างต่อ รัชกาลที่ 5 ทรงสร้างต่อ รัชกาลที่ 9 โปรดให้สร้าง
พระเจดีย์บนยอดพระวิหารเดิมเดิมที่หน้าวัด รัชกาลที่ 9 ทรงสร้างคฤหาสน์เจ้าพระยา

ในรัชกาลนี้ โสทรเป็นเจ้าพระยาสุโขทัย ทำการเบียดเบียน และกดขี่ราษฎร รัชกาล
ที่ 6 โปรดให้เปลี่ยนพระเมืองแก้วจากพระสุโขทัยและพระวิหารเสียบใหม่เป็นพระเมือง
แก้ว รัชกาลที่ 7 โปรดให้พระยาอนุศาสน์จัตกร (จันทร์ จัตกร) เชื้อนภาพ
พระราชพงศาวดารของเจ้าแก้ว ๗ องค์สมเด็จพระนเรศวรมหาราชไว้ที่วัดพระวิหาร
สำเร็จเมื่อ พ.ศ. 2474 เช่นเดียวกับกรมพุทธหัตถ์ เป็นต้น รัชกาลที่ 8 และ
รัชกาลปัจจุบันโปรดให้พระยาอนุศาสน์จัตกรนี้ว่าว่าที่สุวรรณคหบดีราชบุรินทร์ของ
ราชวงศ์จักรีวงศ์กษัตริย์

หลวงพ่อบุญรอดบพิตร

หลวงพ่อบุญรอดบพิตร เป็นพระพุทธรูปหล่อด้วยดินเผา กว้าง ๒
ฟุต สูง ๑ ฟุต ๖ นิ้ว เป็นพระพุทธรูปปางสมาธิ อยู่ในประเทศไทย
ประดิษฐานอยู่ ณ วัดมหาธาตุ ในบริเวณพระราชวังโบราณตามคติพระพุทธรูป
สร้างในสมัยอู่ทองหรือก่อนหน้านั้น ชาวแผ่นดินสมเด็จพระนเรศวรมหาราชได้ขนานนาม
อยู่ทางทิศตะวันออกของพระราชวังหลวง สมเด็จพระเจ้าทรงธรรมโปรดให้ยกมาไว้
ทางทิศตะวันตก ให้สร้างพระประธานครอบไว้ ใน พ.ศ. 2146 ต่อมา พ.ศ. 2246
ในแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าเอกทัศ พระเจ้ากรุงธนบุรีโปรดให้พระพุทธรูปนี้ลงมา
ตั้งพระเศียรหัก สมเด็จพระเจ้าเอกทัศโปรดให้เปลี่ยนพระเศียรเป็นพระเศียร
พระพุทธรูปใหม่ ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เมื่อเสด็จกรุง
ศรีอยุธยาครั้งสุดท้าย วัดมหาธาตุพระพุทธรูปนี้ให้ใหม่ เครื่องบริวารที่ลงมาของ
พระเม้าและพระกรข้างขวาหัก สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมเจ้าฟ้าเสวยสิริ
อรรชชา โสทรจัตกรรับซ่อมแซม ต่อมาในปี พ.ศ. 2499 ได้บูรณะปฏิสังขรณ์พระวิหารและองค์
พระพุทธรูปเสียบใหม่ โสทรจัตกรรับซ่อมแซมให้เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ เมื่อ ปี พ.ศ. 2518
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ และพระเจ้าลูกยาเธอ
ทั้ง 2 พระองค์ ได้เสด็จมาทอดผ้าไตรพระวิหาร

เรือนไทย

เป็นรูปเรือนไทยทรงโบราณมีอยู่ 5 หลัง อยู่ทางตรงทางทิศใต้ของ
พระวิหารพระนางศรียะสุนทร มีหน้าจั่วแบบศรีสุพรรณ และถนนข้างในทำเป็นลประทาย
อำเภอพระนครศรีอยุธยา โดยมีความเรือนแต่ละหลังดังนี้

เรือนหลังใหญ่ทางด้านทิศตะวันตก	เรียก นอนโศก
เรือนหลังใต้	เรียก นอนวา
เรือนหลังเหนือ	เรียก นอนฟ้า
เรือนโถงหลังทางซ้ายเรือน	เรียก นอนกลาง
เรือนเล็กทางด้านหน้า	เรียก นอนหน้าหรือหน้าห้อง

มีเรือนหลังทางด้านหน้า 2 ชั้นโถง เรือนไทยหลังนี้เดิมเป็นบ้านพัก
ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ซึ่งอยู่ก่อนที่ท่านักสะทอน เกิดชื่อ เกาะกลอย ตำบลศรีอยุธยา เมื่อ พ.ศ.
2483 ทางราชการได้ย้ายมาปลูกใหม่ ณ ที่ดังกล่าว และให้ชื่อว่า "เรือนขุนแผน" แต่
มีใครมุ่งหมายสร้างให้ มีอยู่สองแบบคือแบบในวาร รัชกาลที่ ๖ คือ ชาวประมงที่แท้จริง
สร้างไว้เพื่อคนรุ่นหลังไว้เห็นแก่โคกที่ศิษย์บ้านโศกในสมัยก่อนโบราณว่า มีรูปทรง
เป็นอย่างไร ทั้งจะเห็นว่าเดิมก่อนนั้นมันมีบ้านอย่างไร เช่น เรือนแขก เรือนโศก
หรือพระ หอนั่ง กรัวไฟ และรูปปั้นพระโบราณแบบที่ในวันแต่จะหมดไป คือไปอาจหา
โศก

พระที่นั่งเพ็ญศรี

พระที่นั่งเพ็ญศรี หรือที่เรียกกันเป็นสามัญว่า "เพ็ญศรีทองช้าง"
ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของพระนครศรีอยุธยา มีหน้าจั่วรูปทิว ในด้านตะวันออก
อำเภอพระนครศรีอยุธยา คำว่า "เพ็ญศรี" แปลว่า "ดอกสำหรับจับช้าง" ลักษณะของ
เพ็ญศรีเป็นทรงคอกช้างสูงทั้งสาม มีคอกเป็นรูปแปดเหลี่ยมสองข้าง ๆ ละหลายเส้น
ทางด้านทิศเหนือ และทางด้านตะวันออกมีประตูรับน้ำไว้ ทำด้วยปูนปั้นใหญ่ เรียก
ว่า ประตูโศกแดง เป็นที่สำหรับคอกช้างเข้าเพ็ญศรี ลักษณะอย่างของพระที่นั่งเพ็ญศรี

จำหลักลายกรังกรูงหรืออุทธา มีทั้งประตูปะโบสถ์และหน้าบันซึ่ง เป็นงานฝีมือที่มีค่ามาก
ในอุโบสถแสดงพระพุทธรูปสมัยต่าง ๆ ที่ขุดพบ ในกรุวัดมหาธาตุ เช่น สมัยอุทอง
สุโขทัย เป็นต้น มีห้องแสดงพระบรมสารีริกธาตุที่ขุดพบ ณ กรุวัดมหาธาตุ เครื่องทอง
ราชูปโภค อันขุดพบจากกรุวัดราชบูรณะ และยังมีเครื่องถ้วยเบญจรงค์และ
ถ้วยเขียนสีในสมัยกรุงศรีอยุธยาลักษณะต่าง ๆ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเจ้าสามพระยา
เปิดให้ประชาชนเข้าชมในวันพุธ พฤหัสบดี ศุกร์ เสาร์ อาทิตย์ (เว้นวันจันทร์ อังคาร
กับวันหยุดตามประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี) ตั้งแต่ 9.00 น. ถึง 16.00 น. เฉพาะ
วันเสาร์ อาทิตย์ ต้องเสียค่าธรรมเนียมการเข้าชมคนละ 2 บาท

3. สาขากีฬาและนันทนาการ ศึกษา

3.1 การละเล่นพื้นเมือง ไค้แก

เพลงเรือ

เป็นการละเล่นพื้นเมืองของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา อ่างทอง
และสุพรรณบุรี ซึ่งการเล่นเพลงเรือนี้มีประวัติว่านิยมเล่นมาแต่โบราณกาล ตั้งแต่
สมัยกรุงศรีอยุธยา เป็นราชธานี ดังมีหลักฐานปรากฏว่ามีการเล่นเพลงเรือในเพลงยาว
สมัยกรุงศรีอยุธยา (อ้างจาก ประเทือง ถลายสุบรรณ 2522 : 65) ตอนหนึ่งว่า

พวกผู้ชายกรูมกริมยิ้มของ	หมคองสองไหล้เข้าไหล้หลัง
หักคอกไม้กรายครีคคีคิ้วคัง	บางก็คังทามันกรองเพลงเรือ

การเล่นเพลงเรือเป็นการเล่นที่ให้ความรื่นเริงเบิกบานของชาวบ้าน
หลังจากการเหน็ดเหนื่อยจากการทำงานตามฤดูกาล ทำให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ
และเป็นการแสดงปฏิภาณในศิลปะทางวรรณคดี อีกทั้งยังเป็นโอกาสพบปะกันระหว่างหนุ่ม
สาว เนื่องจากในสมัยก่อนหนุ่มสาวจะพบปะพูดจากันได้นั้นมีโอกาสน้อย เมื่อมีโอกาสดัง
นั้น ๆ จึงถือโอกาสเกี้ยวพาราสี และสาว ๆ ก็จะกล่าวตอบโต้กันอย่างสนุกสนาน

การเล่นเพลงเรื่อนั้นเนื่องจากต้องอาศัยเรื่อและน้ำเป็นสำคัญ เพราะฉะนั้นจึงนิยมเล่นกันในฤดูกาลน้ำหลาก โดยเฉพาะเดือน 11 ถึงเดือน 12 ซึ่งเป็นฤดูกาลทอดกฐิน ทอดผ้าป่า ลอยกระทง งานนมัสการพระตามวัดสำคัญต่าง ๆ ประจำปี สันนิษฐานว่า (อ้างจาก สุพรรณ พุทธะวัน 2520 : 93) การเล่นเพลงเรื่อจะสืบเนื่องมาจากการเล่นสีกวา แต่การเล่นสีกวานั้นคงจะไม่ค่อยสนุกสนานกรีกกรีนและทันอกทันใจผู้ฟัง การเล่นจึงเปลี่ยนแปลงมาเป็นเพลงเรื่อซึ่งมีความสนุกสนานกรีกกรีนดีกว่า การเล่นเพลงเรื่อนี้จะเล่นในเวลากลางวันหรือกลางคืนก็ได้ เรื่อที่ใช้เล่นเรื่อเพลงใช้เรื่อมาก ทรายหนึ่งนั่งได้ประมาณ 10 คน ในแต่ละลำจะต้องมีพ่อเพลงแม่เพลงอยู่ด้วย ลักษณะบทกลอนที่ร้องนิยมใช้กลอนหัวเดียว (กลอนที่มีลักษณะสัมผัสของท้าววรทรงเสียงเดียว คั่นตลอดทั้งเพลง) จะร้องว่าไปสักก็กลอนก็ได้ไม่บังคับ เครื่องดนตรีที่ใช้ให้จังหวะก็ได้แก่ ฉิ่งและกรับ ทำนองเพลงเรื่อจะร้องว่า "เอ้อ เออ เออ เออ" และเมื่อร้องจบแล้วลูกจะรับว่า "ข้าใช้ เชื้อบ ๆ นอย นอย นอย นอย นอย นอย นอย นอย นอย นอย ข้าใช้ เชื้อบ ๆ" จำนวนลูกภูมิ้อย่างน้อย 4 - 5 คน ถ้ายังมากก็ยิ่งกรีกกรีนมาก วิธีร้องรับของลูกจะไม่มีการตบมือ ลักษณะบทร้องจะประกอบด้วยบทปลอบ หรือเกริ่น บทประะ บทผูกรัก บทสู้ขอ บทลักหาพานี่ บทชิงชู บทตีหมากหัว และบทจาก

ตัวอย่างเพลงเรื่อ

(บทผูกรัก) ช. ที่มีใช้นายพราน ที่จะมาพานให้หญิงชั่ว รักกับที่แล้วเมื่อย่ากลัว...
ขวัญใจที่อยู่คนเดียว แสนจะเปลี่ยเอก็ กูครองพี่ก็ไม่มี... เสียเมื่อไร
อยุธยา, พาสี, บ้านหมี่, หนองโดน ที่เที่ยวหาเสียจนทุกถิ่น...ที่ไป
เมืองสิงห์เมืองสนั่น เมืองสุพรรณบุรี อ่างทองลาดพลี...ที่ก็ไป จะหา
เมียงามมาเดินตามกัน หาเมียก็สักคน...ก็ไม่ได้
วันนี้เป็นบุญ ผลคุณแต่ก่อนมาเจอ น้องที่สวนอัมพร...คืนใจ พอเห็น
ภาพใจที่วิวเขียนะหล่อน หึงชนตา กนงอน เพร็ดพราย โอแม่หวานสนิท

แม่สำเนียงเสนาะ วันนี้จำเพราะเป็นบุญ... เสียนี้กระไร
แม้งามขนง งามเนตร แม้งามเกศ งามกร แม้งามแฉ่งงามนอน...
แม้งามไค แม้งามคิ้ว งามข้าง งามคาง งามปาก แหมพิศพจน์หน้าผาก
เห็นแล้วที่เสียวไส้ ถ้าไคอย่างนี้สักคน ถึงจะจนก็ช่าง ที่จะพาแม่
สองกั ไปให้ไกล หม่อย่าทุกข์ไปเลย แม่ขอเคยคนดำ ที่ไม่ทำให้
ระกำ... ซ้ำใจ นี้จะเอาไหมเล่า น้องจะเอาไหมเล่าหนอ
ที่จะไคไปสู้อ... เอาไหม จะเอาเท่าแก่ ไปสู้อ ให้ถึงแม่ถึงพ่อ...
ไม่เป็นไร จะเรียกเอาเงินสักก็กอง จะเรียกเอาทอง... สักสอง
กระบาย

(ลง)

พอไหน้อง... คัดสิน... อย่าให้พี่สิ้นหัวใจ... ถ้าไคน้องเป็นเมีย...
จะคลอเกลียวอยู่ไกล... ถึงจะตายบนตัก ที่จะไม่ผลักให้ใคร จริง ๆ
นะแม่นายเพลงเออ...

เพลง เกี้ยวข้าว

เพลง เกี้ยวข้าว เป็นเพลงที่สำหรับร้องกันในขณะลงแขก เกี้ยวข้าว
เนื่องจากการทำนาเป็นอาชีพหลักของไทยมาเป็นเวลาช้านานแล้ว เพลง เกี้ยวข้าวจึง
เกิดมีมานานแล้วเช่นกัน โดยปกติชาวนาจะเริ่มลงมือทำการไถหว่านปักดำข้าวในราว
เดือนพฤษภาคม และมีฤดูฝนจะเริ่มเก็บเกี่ยวประมาณเดือนมกราคม
และ กุมภาพันธ์ การเก็บเกี่ยวถ้าไม่รีบทำขอมจะเกิดความเสียหายได้ จึงต้องเรียกคน
มาช่วยกัน ซึ่งเรียกว่า "ลงแขก" เมื่อมีคนมาชุมนุมช่วยงานมากในขณะทำงานหรือขณะ
หยุดพักม่อน จึงเกิดการเล่นเพลง เกี้ยวข้าวขึ้น เพื่อให้เกิดความสนุกสนาน กับความ
เหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้า เพลง เกี้ยวข้าวนี้นิยมเล่นเฉพาะในฤดู เกี้ยวข้าวเท่านั้น และมัก
เล่นกันในขณะกำลัง เกี้ยวข้าว คำร้องมักจะมีใจความไต่ถามถึงการทำนาและ เกี้ยวพาราตี
กัน ดังนั้นสิ่งที่ใคร่ขบถอกเหนือจากความสนุกสนานแล้ว ยังเกิดประ โยชน์ในการปลูกฝัง
ความสามัคคีระหว่างเพื่อนบ้านในอาชีพเดียวกัน การสมาคมระหว่างชายหญิงตลอดจน

ทำให้เกิดนิสัยรักในทางภาพย์ กลอน ฝึกให้เป็นคนเฉลียวฉลาดและมีไหวพริบ

สถานที่เล่นเพลงเกี่ยวข่าวก็คือในท้องนา หรือลานหน้าโรงนา การ
แต่งก็แต่งแบบพื้นเมือง วิธีเล่นก็แบ่งผู้เล่นออกเป็น 2 ฝ่าย ฝ่ายชายกับฝ่ายหญิง ฝ่ายละ
ก็คนก็ได้ไม่จำกัด แต่โดยปกติจะเป็นฝ่ายละ 5 - 6 คน แต่ละฝ่ายมีหัวหน้าหนึ่งคน
เรียกว่า "พ่อเพลง" กับ "แม่เพลง" ผู้เล่นทุกคนถือเกี่ยวมือหนึ่งกำตั้นข่าวมือหนึ่ง
ก่อนจะเล่นพ่อเพลงและแม่เพลงจะต้องว่าบทไหว้ครูก่อน โดยพ่อเพลงจะเป็นผู้เริ่มแล้ว
ตามด้วยแม่เพลง ร้องไหว้ครูบาง

ตัวอย่างเพลงเกี่ยวข่าว

ชะเอ็ง เ็ง เงย ชะเอ็ง เ็ง เงย เอาเฮ เอาเฮ ๆ
แซกอสาที่มากี่สาย ทังว้าวทังควายพะรุงพะรัง
ซื่อไอเฝือกออกหน้า ไอสรอยระชาตามมาข้างหลัง (ซำ)
พี่ซื่อไอหุขลุขัง ไปกระหังนาเออ เ็ง เอย นาเออ -
(ซำยอนตัน)

ชะเอ็ง เ็ง เงย ชะเอ็ง เ็ง เงย เอาเฮ เอาเฮ
เกี่ยวข่าวอยู่ข้างทาง เห็นสายระยางเป็นเชือกชัก
พี่ชอถามน้องสาว ว่าทำข่าวเบาหรือว่าทำข่าวหนัก (ซำ)
ขอยืมเกี่ยวเกี่ยวสักพัก แม่นกที่รักกันเออ เ็ง เอย กันเออ
(ซำยอนตัน)

ชะเอ็ง เ็ง เงย ชะเอ็ง เ็ง เงย เอาเฮ เอาเฮ ๆ
มาเด็กหนาแมมา แม่นกจะซำอยู่สามเบ็ลข่า (ซำ)
แมมาผสมคมเกี่ยว กันสักกะเกี่ยวเด็กเออ เ็ง เงย เด็กเออ
(ซำยอนตัน)

ชะเอ็ง เ็ง เงย ชะเอ็ง เ็ง เงย เอาเฮ เอาเฮ ๆ
มาเด็กหนาแมมา แม่นกจะซำอยู่เห็นคณัง (ซำ)
มาวาวมาวอัยกับข้อยบาง แม่นสาวกำลังชมเออ เ็ง เงย ชมเออ
(ซำยอนตัน)

เพลงฉ่อย

เพลงฉ่อยเป็นการเล่นพื้นเมืองที่ดัดแปลงขึ้นภายหลัง มนตรี ตราโมท (มนตรี ตราโมท 2497 : 61) กล่าวว่า "เมื่อนักเพลงเห็นว่าเพลงปรบไก่ และ เพลง โคราชไม่ค่อยทันอกทันใจ หรือว่ากันไต่ความมากอย่างเพลงเรือ จึงดัดแปลงเกิด เป็นเพลงฉ่อยขึ้น โดยใช้กลอนอย่างเพลง โคราช เป็นบทไหว้ครู และเกริ่นก่อนว่าแก้กัน ใช้กลอนหัวเดียวอย่างกลอนเพลงเรือ ใช้ตบมือประกอบจังหวะอย่างเพลงปรบไก่ วิธี เล่นบางครั้งยื่นล้อมวงเล่น มีพ่อเพลงกับแม่เพลงอยู่หัวแถว ลูกคู่ยืนถัดมา เรียกว่า กอสอง กอสามตามลำดับ ขณะร้องจะขยับเท้าเดินช้า ๆ หมุนเป็นวงไปรอบ ๆ และ จากลักษณะการเล่นเช่นนี้เอง บางครั้งจึงมีผู้เรียกเพลงฉ่อยว่า "เพลงวง"

เพลงฉ่อยเป็นเพลงร้องเกี่ยวกับดาราสีไต่ต่อกันระหว่างหนุ่มสาว นิยมเล่นกันในงานเทศกาล หรืองานนักขัตฤกษ์ต่าง ๆ การเล่นจะร้องไต่ต่อกันด้วย การมกมกาย มีการใช้ถ้อยคำมีความหมายสองแง่สองง่ามอย่างมีอารมณ์ขัน นอกจาก ร้องไต่ต่อกันเกี่ยวกับดาราสีแล้ว ยังมีการผูกเป็นเรื่องสมมติเล่น เกี่ยวกับ กู๋ซอ ลักหาพาหนี ชมป่า ชิงขู เป็นต้น

การร้องจะขึ้นต้นด้วยเสียงเอื้อนว่า "โอง... โงง... โงย... ฉะโอง... โงง... โงย!" แล้วพ่อเพลงหรือแม่เพลงจะร้องที่ละสองวรรค จบแล้ว ลูกคู่จะร้องต่อโดยซ้ำคำถามวรรคสุดท้ายครั้งหนึ่ง ลูกคู่มีหน้าที่คอยปรบมือเป็นจังหวะ และ คอยช่วยเหลือรับช่วยสอดเพลงให้พ่อเพลงแม่เพลง เวลาสอดเขาจะสอดตรงวรรคหลัง ว่า "หน้อยแม่ หรือชาฉ่าชา" อะไรก็ตามที่จะเป็นเสียง กระทุ้งให้ลูกคู่กรีกกรีน ไม่ปล่อยให้ เพลงเงียบเชียบ เมื่อพ่อเพลงหรือแม่เพลงร้องจบก็จะคอยรับว่า "เอ้อชา... ชา... ฉาคชา หนอยแม่... และถ้าพ่อเพลง หรือแม่เพลงต้องการจะเปลี่ยนเรื่องหรือบทลูกคู่ก็จะรับด้วย "ส่ายเออ ช่างน่ารักจริง"

ตัวอย่างเพลงฉ่อย

เพลงขมลก

ธรรมเนียนเข้าป่า กัดองขมลก ถ้า मैंเข้ารกขมิ้น ผมจะเป็นคนขี้ให้พาก
ท่านถอยขม ไปตามแนวพนมพนาลัย (ลง)

ไปตามแนวพนมพนาลัย ไนนกเหือกชะง่อน มันแขกหงอนชะงอก ชูหัวขงก
ไนนเห็นไหม ไนนกกระเด็น เต็นต้อจ้อยอยู่ตอมะตูม หัวโตเป็นตุ่มเห่าลูกโต ไนนก
กาเหว่า มันบินหวา มาเจอคนหวา เมื่อตะวันบ่ายวายเสียไค่น้ำเสียคายลูกหวา เมื่อ
กาเหว่าไม่มาหวากไควาย เห่งจะวายไปเสียเมื่อวาน หวากำลังจะหวานก็มาวาย
วายเสียไค่น้ำเสียคายลูกเบน กาเหว่าเลยไม่ไค้เล่นกะเขาส์กไบ (ลง)

ลิเก

ในสมัยต้นรัชกาลที่ 5 ชาวมลายูไค่นำการละเล่นชนิดหนึ่งเข้ามา
แสดงในกรุงเทพ การแสดงมีคนตีกลองรำมะนาหลายคน หรือมควยเครื่องประกอบจังหวะ
นั่งล้อมกันเป็นวง ปากกรองเพลง เป็นภาษามลายู คำว่าลิเกน่าจะมาจากคำในภาษามลายู
คือคำว่า ลีเกร์ ซึ่งแปลว่าขบร้อง แต่เดิมเป็นการสวดบูชาพระในทางศาสนาของพวก
แขกอิสลาม ภายหลังเพี้ยนเสียงไปเป็นลิเก หรือยี่เก การเล่นสวดและตีรำมะนานั้น
ต่อมาไค้มีผู้คิดคักแปลงไปเป็นท่านองอย่างละคอน แต่เพื่อจะไค้คนชอบดูมากจึงมักเล่น
ไปทางข้างตลกคะนองให้ขบขัน และให้เร้วทันใจคนดู กับแต่งตัวให้สวยหรูบาดตาคนและ
ขบเล็กน้อย เล่นเจรจา ตลกคะนองเป็นพื้น การเล่นลิเกแบ่งเป็น

1. ลิเกบันตน
2. ลิเกอุกบท
3. ลิเกทรงเครื่อง

การแสดงมีดังนี้

1. วิธีแสดง ก่อนดำเนินเรื่องจะมีการบรรเลงเพลงใหม่โรง ซึ่ง
เรียกว่าใหม่โรง 3 ลา แล้วมีการไหว้ครู เสร็จแล้วจะมีการออกแขก เมื่อจบก็แสดง

ตามเรื่องทันที ในปัจจุบันได้มีการลดการรำลง จนบางครั้งแทบจะไม่มีการรำเลย เมื่อ
ปีพหุภัยบรรเลงเพลงเชคก็เดินเข้าจากไปเฉย ๆ มีน้อยคณะที่ยังยึดถือศิลปะการรำอยู่

2. ผู้แสดง เดิมใช้ชายล้วน ต่อมาเริ่มให้ผู้หญิงแสดงในสมัยนาย
คอกกิ้น เสือสง่า และการแสดงที่ใช้ชายจริงหญิงแท้ตามท้องเรื่องจะเริ่มโดยคณะหอมหวล
นาคทิริ เป็นคณะแรก ผู้แสดงลิเกจะต้องมีปฏิภาณกว้างอย่างมาก เพราะการร้องเพลง
หรือการร้องคำเนินเรื่องไม่มีการบอกบทเลย ก่อนแสดงหัวหน้าคณะจะเล่าเรื่องให้ฟัง
ก่อน ผู้แสดงจะต้องคิดหาทางบทร้องและบทเจรจาด้วยตนเองทั้งสิ้น เพราะไม่มีบท
เขียนไว้ ผู้แสดงลิเกจึงต้องเป็นผู้สามารถในการค้นกลอนสดได้เก่ง และต้องรำเก่ง
อีกด้วย

3. เพลงและดนตรี เพลงสำหรับคำเนินเรื่องใช้เพลงหงส์ทองชั้น
เดียว ต่อมา คอกกิ้น เสือสง่า นักแสดงลิเกผู้มีชื่อเสียงได้ดัดแปลงเพลงมอญกรวญของ
ลิเกบันตนที่ใช้กับบทโศก มาเป็นเพลงแสดงความรักด้วย เรียกว่าเพลง "รานีเกลิง"
ตั้งแต่นั้นมาลิเกมักร้อง "รานีเกลิง" เป็นพื้น ๆ เสมอ ดนตรีประกอบการแสดงใช้
ปีพหุภัย จะเป็นขนาดโคซันอยู่กับฐานะของงานนั้น มีทั้งเครื่องห้า เครื่องคู่หรือเครื่องใหญ่
แต่ต้องมีเครื่องหนึ่งประเภทต่าง ๆ สำหรับใช้ "ออกภาษา"

4. เรื่องที่แสดง เดิมนิยมใช้เรื่องจากละครรำหรือละครใน หรือ
เรื่องพงศาวดารชาติต่าง ๆ เช่น สามก๊ก ในระยะต่อมาเจ้าของคณะลิเกมักแต่งเรื่อง
ขึ้นเอง ให้พิศดารออกไป ปัจจุบันได้มีการนำเรื่องจากนวนิยายมาแสดงลิเก

5. การแต่งกาย เดิมผู้แสดงมักแต่งตัวประดับเครื่องทรงต่าง ๆ
เลียนแบบกะตริย์ ซึ่งเรียกว่าลิเกทรงเครื่อง ในปัจจุบันคำทรงชีพสูงขึ้น จึงดัดและ
ดัดแปลงให้ง่ายและสะดวกกว่าเดิมเช่น ผู้ชายนุ่งผ้าโจงกระเบน สวมเสื้อคอหงส์มาลัย
เป็นต้น เครื่องแต่งกายที่นับว่าแปลกกว่าการแสดงอื่น ๆ และนับว่าเป็นเอกลักษณ์ของ
ลิเกคือการสวมถุงเท้าขาวส้นเท้าขาวแทนการปักผู้น้อยอย่างละคร แต่ไม่สวมรองเท้า ส่วนตัวโง่
ก็สวมถุงเท้าสีดำ แต่ไม่สวมรองเท้า

6. สถานที่แสดง แสงไฟทุกที่มีบริเวณกว้างขวางพอ เช่น บริเวณ
วัด สนามกว้าง ๆ ตลาด โดยการปลูกเป็นเพิงสูงระดับสายตา มีขนาดใหญ่พอที่จะบรรจุ
คณะลิเกได้พอ คำนหน้าใช้เป็นที่สำหรับแสดง คำนหลังใช้เป็นที่พักผู้แสดง

ตัวอย่างบทร้องลิเก

(รานีกลิ้ง)	เมื่อยามอรุณรุ่งตรู	คูเหว่ากู่ขันเกื้อ
	ไถ่แกวขันชานระเมอ	อาทิตย์เฝอส่องหล้า
	น้ำค้างพรหมลมพัด	เมื่อธรรมชาติดิยามเช้า
	หมคราตรีประดับดาว	หมครอนหนาว แลหนาว
	โคมแม่หญิง เทพี	เมื่อแต่งอินทรีย์เสร็จสืบ
	ชมความสวยสาวระยับ	เตรียมประทับรับท่า
	ปางสนมใหญ่ผวย	เขาก้อยเขาเฝ้า
	สกุกิจอมควา	ประชาชาวหัวหล้า
	คง ศศิธรทรงกลด	บนราชรถเวชายนัด
	นางงามเหมือนดวงจันทร์	ที่เฝ้าขยันส่องหล้า
	(แปลงรัศมีไซติข้าง	ท่ามกลางดวงคารา)

ลำตัด

ลำตัดเป็นการละเล่นที่สืบเนื่องมาจากลิเก หรือติเก๋ ของมลายูสาขา
หนึ่ง ที่เรียกว่า "ละกูเขา" วิธีแสดงละกูเขานี้ แรกเริ่มทีเกิดวเริ่มด้วยผู้ตีรำมะนา
หลาย ๆ คน จึงเป็นนักร้องด้วย ออกมาตั้งวง ร่วมเป็นวงเดียวกัน ตีรำมะนาโหมโรง
ด้วยเพลงรำมะนาลาน ๆ ก่อน ต่อจากนั้นผู้เป็นต้นบทจะนำร้องขึ้นต้นเพลงใดเพลงหนึ่ง
ซึ่งเป็นภาษาแขกอันเป็นบทร้องสรรอสำหรับถูกกู่รับขึ้นก่อน แล้วบรรดาผู้ที่ตีรำมะนาใน
วงนั้นร้องตามอีก 2 เที่ยว ต้นบทจึงแยกออกร้องเป็นใจความสั้น ๆ และถูกกู่กู่ร้องรับยืนอยู่
ในทำนองเดิมนั้นตลอดไปนานพอสมควร แล้วต้นบทก็เปลี่ยนแปลงต่อไปตามลำตัด ผู้ร้อง

คนแบบนี้จะมีอีกคนและหลักเปลี่ยนกันอย่างไรก็ได้ บางทีหลักกันร้องเป็นคนบทเรียงลำตัด
ไปข้างก็มี ถอยคำร้องนั้นภายหลังแทรกคำไทยเข้าไปมาก เหลือภาษาแขกไว้แต่คำที่
ถูกกรับ จนกระทั่งต่อมาร้องเป็นคำไทยทั้งหมด แยกออกได้เป็น 2 ชนิด ชนิดหนึ่งว่ากล่าว
กันให้เสียหาย เพื่อให้อีกฝ่ายกล่าวแก้ อีกชนิดหนึ่งเป็นการสอบถามความรู้กัน เกมเรียกกลืน
ลำตัด ต่อมาภายหลังเรียกสั้นเข้าเหลือลำตัด แรก ๆ ที่มีลำตัดเกิดขึ้น ใช้ผู้ชายแสดง
ล้วน ๆ ภายหลังจึงเปลี่ยนเป็นไปมีทั้งหญิงและชาย การเล่นลำตัดนั้นผู้ที่จะเป็นคนบทต้อง
มีฝีปากคม ปฏิภาณไวและโดยเฉพาอย่างยิ่งถ้ามีการประชันกันระหว่างวง เพื่อเอาแพ้
เอาชนะกัน แต่คำร้องที่ใช้ในการเล่นลำตัดมักจะค่อนข้างคลกและหยาบ โลกสักหน่อย
ในกรณีที่เป็นการเล่นทั่ว ๆ ไป แต่กาเป็นงานที่ระลึกในวันสำคัญต่าง ๆ หรืองาน
อวยพร ก็อาจจะไปโดยสุภาพ อย่างไรก็ตามการเล่นพื้นเมืองประเภทนี้ยังเป็นที่
นิยมกันอยู่มาก

ตัวอย่างบทร้องลำตัด

สร้อย สาลิกา โหมทางไหนแน่ ชายตาคอยแฉ แล ๆ ฝ้าแต่แลทุกคน
กร ประนมกมล กลาซาพเจ้าจะสนอง
ทุกสร้อยรอยกร องตามท่านองนุสนธ์
อย่าก่อนเคาะเขาะฉิ่งเชอทุกท่านจันต์กวี
ใช้เชื่อว่าชาตูกตลก็เชิงว่าที่นิพนธ์
จะฟังคำสัมผัสยัง เชนชกคำชาน
อักษรจะไม่ฉฉานไม่เชื่อว่าชาตูกตล
ก็ศิธรอ่อนแสงหรือจะแข่งระวีวรรณ
รัศมีสีสรรไม่เหิมหันพระสุริยน
เหมือนข้าเจ้าเบาสติเฟิงเริ่มรินาฏศาสตร์
ไม่งามเรียบเฉียบชาคยัง เรียรากคกลั่น
เฟิงจะผ่านการศึกษา เออ..เออ...สติปัญญาังใจเขลา
ยังไม่รู้หนักเบาเหมือนหนึ่งเหล่าชวชน

สาวสี่มีแกทวนโตไปรดปรานซีซ่อง
ถาชาคตบพรองจงช่วยประคองไว้สักหน
ตัวข้าเล่าก็เหมือนเหมือนคนเกิ่นคั้นกรุง
โคยินเสียงปิ่นอินสตุ้งไปทั่วทุ่งน้ำวน
ไม่ก่อยโตพอบรมสมาคมขึ้นสูง
เดินไปไหนต้องให้เขาสูงยังหลงฝูงตื่นถนน
โปรดเมตตาอย่าหลกช่วยเป็นนิกฤเทศ
ขอพึ่งบุญคุณเกษมพระเดชพอรอดคน
หมเป็นคนชนบทรู้แต่รสวีทวาย
แตกเบรียง ๆ เพียงสาย ล่าบากกายขัดสน
จนเอนดูชอุบ.....เออเออ.....จะไม่ลืมบุพพการี
ทุกทิวาราตรีขอสาวสี่ทุก ๆ คน

3.2 เพลงกล่อมเด็ก

เป็นวรรณคดีประเภทมุขปาฐะ ซึ่งน่าจะมีวิวัฒนาการมาจากการเล่านิทาน หรือนิยายให้เด็กฟังในเวลาอนอนนั่นเอง โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้เด็กเกิดความรู้สึกเพลิดเพลิน นอนหลับง่าย และอบอุ่นใจว่าขณะที่ตนนอนอยู่นั้นไม่ได้อยู่คนเดียวว่ามีคนอยู่เป็นเพื่อน ทะนุถนอมอยู่ข้าง ๆ คอย เด็กจะหลับอย่างไรว่าแห้วหรือวิตกกังวลสิ่งใดเลย แต่การกระทำดังกล่าวย่อมเป็นภาระที่จะต้องหาเรื่องมาเล่าสลับเปลี่ยนกันหลายเรื่องกว่าเด็กจะหลับ จึงมีผู้คิดนำเอาทำนองเพลงที่มีลีลาซ้ำ ๆ แทรกเข้าไปคอย เพื่อความไพเราะและสร้างบรรยากาศให้เกิดความสงบวิ้งเวงชวนนอน ช่วยให้เด็กหลับง่ายขึ้น

เพลงกล่อมเด็กนั้นมักเกิดจากบุคคลที่เป็นชาวบ้านธรรมดาสามัญ มักเป็นผู้มีการศึกษาน้อย เนื้อหาในการร้องนั้นบางครั้งก็อะไรก็ร้องขึ้นมา ไม่เป็นเรื่องเป็นราวอะไร บางครั้งก็มีสาระเป็นเรื่องราวแล้วก็ตามกันค่อย ๆ มา เนื้อหาส่วนที่คล้าย ๆ กันก็คือ การรำพึงรำพันความรู้สึกของแม่ที่มีต่อลูก ลีลาของกลอนในการขับกล่อมมีสัมพันธ์กันในการขับร้อง แต่ไม่ถือเคร่งครัดเป็นแบบแผนนัก เป็นแบบกลอนชาวบ้านมีสัมผัสง่าย ๆ

เช่นนี้เหมือนกันทุกชาติทุกภาษา และเคยกล่อมกันมาอย่างไรก็กล่อมกันอย่างนั้นต่อไปเรื่อย ๆ จนบางเพลงร้องกันมานานับตั้งร้อย ๆ ปี เรื่องในคำกล่อมนั้นบ้างไม่รู้บ้าง ก็จำมาขับร้องเป็นมรดกตกทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน

เพลง กล่อมเด็กในประเทศไทย มีชื่อเรียกต่าง ๆ กันไปตามภูมิประเทศ เช่น ภาคเหนือเรียกว่า "เพลงอ้อลูก" และมักมีคำนำหน้าเพลงว่าอ้อจายอ้อเสมอ ภาคใต้เรียกว่า "เพลงร้องเรือ" หรือ "เพลงชานอง" ที่เรียกว่าร้องเรือก็เพราะว่า เปลวที่ไขต่าง เปลวที่เด็กนอนนั้นมีรูปร่างคล้ายเรือ ส่วนที่เรียกว่าชานองนั้นเพราะ "ชา" หรือ "ชา" แปลว่ากล่อมขวัญหรือสวด

คุณค่าของเพลงกล่อมเด็กนั้น พิจารณาได้ 2 ประการ (ประทีอง กลายสุบรรณ 2514 : 4) คือ

1. ประโยชน์จากการนำไปใช้การได้โดยตรง คือให้เด็กเกิดความเพลิดเพลิน ไม่อึดอัดและหลับง่าย นอกจากนี้ยังช่วยผ่อนคลายความเหนื่อยหน่ายของผู้เลี้ยงดู เพราะผู้เลี้ยงดูเพลิดเพลินกับเสียงของตัวเขา หากผู้กล่อมมีความเข้าใจที่จะพูดออกมาจาก ก็มักนำเรื่องนั้นมาผูกขึ้นเป็นเพลงกล่อมเป็นการระบายความอัดอั้นตันใจของตนเองด้วย เหตุนี้เองเนื้อร้องเพลงกล่อมเด็กจึงมีเนื้อหาหลายแนว เช่น ล้อเลียน เสียดสีสังคม อบรมสั่งสอน แสดงความรักใคร่ผูกพันระหว่างแม่กับลูก
2. เพลงกล่อมเด็กถือว่าเป็นวรรณกรรมส่วนหนึ่ง คือสะท้อนให้เห็นสภาพของสังคม ความเชื่อถือ ค่านิยม และความเป็นอยู่ค่านิยมต่าง ๆ ของคนโบราณอย่างเด่นชัด และส่วนใหญ่เป็นการแสดงให้เห็นออกมาอย่างตรง ๆ มิได้แฝงอยู่ให้ต้องการตีความแต่อย่างใด

ตัวอย่างเพลงกล่อมเด็ก

วัดโบสถ์

วัดเอษลัทธิโบสถ์

เจ้าขุนทอง ไปปล้น

มีตนโดนตเจ้าตตน

ปานฉะนี้ไม่เห็นมา

กดขาออกใส่ท่อ
เขากี่รำดูมา
ศพเจ้ายังทิ้งไว้
เหลือแต่กระดูกแก้ว
ขุนศรีจะถือฉัตร
จะถือท้ายเรือหงส์

จะถือเรือออกไปหา
ว่าเจ้าขุนทองตายแล้ว
ไม่มีใครจะวิเวา
เมียรักจะไปปลง
ยกกระบัตร์จะถือธง
ไปปลงศพของ โอเมณา

(ประทีอง กล้ายสุบรรณ 2517 : 40)

เจ้าเนื้อละเอียก

เจ้าเนื้อละเอียกเอ๋ย
แม่มิให้เจ้าไปกู
มันคงเป็นบ่าวอยู่
บุญชูเจ้าคนเคียวเอ๋ย

ช่างเข้าในเพนียด
ช่างหลายคนน้ำมัน
แม่ห้ามไว้มิให้กู

(กุหลาบ มลลิกะมาส 2516 : 7)

เนื้ออ่อน

เนื้ออ่อนเอ๋ย
อาบน้ำปอนขาว
สงวนนักจัก เคยมือ
เนื้อเจ้าจะหมองศรี

แม่จะให้เจ้านอนเข้า
ตื่นแต่เช้าแม่กูดสุดที่รักเอ๋ย
แม่มิให้ใครตอง
ทองก็แม่มีคนเคียวเอ๋ย

(สังวาลย์ ศาลยาชีวิต (อ้างจาก พระอภ
โษะกฤษณะ และคณะ 2520 : 93)

3.3 นิทานชาวบ้าน

นิทานชาวบ้านเป็นเรื่องเล่าต่อ ๆ สืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน เป็นทำนอง
มุขปาฐะ (เล่าด้วยปาก) มักเป็นเรื่องเหตุการณ์เคียวและเกี่ยวกับความเชื่อ ขนบธรรม-
เนียมประเพณี ไซกลาง หรือคตินิยมอย่างใดอย่างหนึ่ง อันเป็นพื้นบ้านของคนในท้องถิ่นนั้น

แม้ว่าจะเป็นเรื่องแปลกพิศดาร หรือพันวิสัยความเป็นจริงไปบ้างก็ตาม ก็ยังเชื่อมั่นว่า
เรื่องเล่านี้เกิดจริงเป็นจริง หรือมีเค้าความจริง มีตัวบุคคลจริง มีสถานที่จริงที่กำหนด
แน่นอนขึ้น

ลักษณะของนิทานชาวบ้าน (กุหลาบ วัลลภมาส 2516 : 99 - 100)

1. เป็นเรื่องเล่าด้วยถ้อยคำธรรมดา เป็นภาษาร้อยแก้ว ไม่ใช่
ร้อยกรอง

2. เล่ากันด้วยปากสืบทอดมาเป็นเวลาช้านาน แต่ต่อมาในระยะหลัง
เมื่อมีการเขียนเจริญขึ้น ก็อาจเขียนขึ้นตามเค้าเดิมที่เคยเล่าด้วยปากเปล่า

3. ไม่ปรากฏว่าผู้เล่าตั้งเค้าขึ้นเป็นใคร อาจแต่ว่าเป็นของเก่า
ฟังมาจากผู้เล่าซึ่งเป็นผู้บุคคลสำคัญในอดีตอีกต่อหนึ่ง

จากนิทานชาวบ้านนั้นนอกจากจะได้ความเพลิดเพลินและสนุกสนานแล้ว
นิทานชาวบ้านบางเรื่องยังได้สอดแทรกความรู้ต่าง ๆ เช่น คานประวัติศาสตร์ โบราณคดี
เป็นต้น อีกทั้งยังให้ลูกหลานคิดสอนใจ สอนบางอย่างและอบรมค่านิยมจริยธรรม

ตัวอย่างนิทานชาวบ้าน

ขุนแผนปราบกระต๊อง

ครั้งหนึ่งในสมัยอยุธยา มีชายหนุ่มคนหนึ่งชื่อขุนแผน เป็นผู้กล้าหาญ ร่างกาย
บึกบึนแข็งแรง และสง่างาม วันหนึ่งเขานึกอยากจะไต่หลักศิมาท่าคาบคู่มือสักเล่มหนึ่ง
เพราะขณะนั้นเขาเป็นทหาร ขุนแผนจึงออกเดินทางค้นหาหลักศิมา จนเขามาถึงตำบล
บ้านท่า อำเภอม่วงสามสิบจันทบุรี ที่บ้านท่าขุนแผนได้อาศัยอยู่กับท่านหมื่นหาญ
ท่านหมื่นหาญนั้นแต่เดิมชื่อนายเดช กระต๊องคำ เป็นหัวไม่อยู่ในตำบลนี้ ไกร ๆ กิ่ง
เกรง รูปร่างแก่ใหญ่โต ตาแดง หนวดโค้ง ผมหอกเป็นลอน ที่หน้าอกมีขนขึ้นรุงรัง
ภรรยาแกชื่อนางจันทร์ แกมีลูกสาวชื่อนางแก้ว แกมีลูกน้องที่มีสมัครพรรคพวกที่เป็นลูกน้องแก
มาก หมื่นหาญรักขุนแผนมาก บัวแก้วลูกสาวหมื่นหาญก็เรียกขุนแผนว่าพี่ ครั้งหนึ่งหมื่นหาญ
ก็จะไปล่าสัตว์ จึงชวนขุนแผนไปค้า หังสองคนเดินกันไปป่าใหญ่ ขณะนั้นหมื่นหาญ

เหลือบไปเห็นวักระหิงค์ตัวหนึ่ง กำลังจะเล็มหญ้ากินอยู่ แกล้งแอบคันไม้ และยิงวักระหิงค์
ควายนิน แต่บังเอิญยิงผิดไป วักระหิงค์จึงจะชิวคั่นหน้าหนีให้ตายเพราะมันโกรธว่ายังมีมัน
แต่หันไปโดนขุนแผนก็กระโดดเข้าช่วย ขุนแผนโดดเข้าจับทางและง้างเอาไว้ และต่อสู้กัน
อยู่พักหนึ่งอย่างน่ากลัวและตื่นเต้นมาก บางครั้งก็หลุกมือ กระหิงค์ชิวคั่นหน้าหนีแต่ไม่ถูก
เพราะขุนแผนหลบทัน พอวักระหิงค์ชิวคั่นหน้าหนีเข้าถอกคอไว้แน่น ห่านหน้าหนีหาญ
ลุกขึ้นได้ก็แทงกระหิงค์ควายหอกเข้าตรงคอ เลือกทะเล็กออกมาลมหายใจอยู่ตรงนั้นเอง เป็น
อันว่าทั้งสองคนรอดตาย ห่านหน้าหนีหาญรอดตายเพราะมีขุนแผนช่วยเหลือไว้ แกล้งนึกถึง
บุญคุณของขุนแผนมาก ไม่รู้ว่าจะตอบแทนบุญคุณอะไรจึงจะคุ้มค่า แกล้งยกบัลลังก์บุตรสาว
ให้เป็นเมียขุนแผน

(จกั ฤทธิไธสง และคณะ 2503 : 13)

วัดพนัญเชิง

วัดพนัญเชิง เดิมมีชื่อว่าวัดนางเชิง โดยมีเรื่องเล่ากันต่อ ๆ มาว่า โดยมี
กษัตริย์ไทยองค์หนึ่ง ชื่อพระเจ้าสายน้ำผึ้ง พระองค์ทรงเสด็จประพาสประเทศจีน
พระเจ้าสายน้ำผึ้งเสด็จไปเยี่ยมพระเจ้ากรุงจีนในพระมหาราชวัง ขณะที่พระองค์เสด็จไป
ตามทางนั้น พระเจ้าสายน้ำผึ้งทรงพบเข้ากับเจ้าหญิงจีนองค์หนึ่ง ซึ่งเป็นธิดาพระเจ้า
กรุงจีน เจ้าหญิงองค์นี้ชื่อว่า นางสร้อยดอกหมาก พระเจ้าสายน้ำผึ้งทรงพอพระทัยใน
ความงามของเจ้าหญิงองค์นี้ จึงได้แต่งทูตเพื่อนำสาส์นไปทูลขอต่อพระเจ้ากรุงจีน พระเจ้า
กรุงจีนมิได้ทรงขัดข้องแต่ประการใด ทรงมีความยินดีประทานพระธิดาให้เป็นสนมพระเจ้า
สายน้ำผึ้ง เพื่อความสัมพันธ์ไมตรีระหว่างเมืองไทยกับเมืองจีน พระเจ้าสายน้ำผึ้ง
เสด็จกลับจากเมืองจีนแล้ว และทรงรับปากกับพระนางสร้อยดอกหมากว่า เมื่อพระนาง
เสด็จมาถึงเมืองไทยจะนำราชรถมารับให้สมเกียรติ ทางพระเจ้ากรุงจีนรีบจัดแจงแต่ง
เรือสำเภาให้นางสร้อยดอกหมากเสด็จสู่เมืองไทย เมื่อนางสร้อยดอกหมากเสด็จมาถึง
อยุธยาแล้ว ไม่เห็นพระเจ้าสายน้ำผึ้งจัดราชรถมารับพระนาง พระนางสร้อยดอกหมาก
ก็นั่งน้อยใจที่พระเจ้าสายน้ำผึ้งผิดสัญญาที่ให้ไว้ พระนางสร้อยดอกหมากเข้าใจว่า

พระเจ้าสายน้ำผึ้งทรงลืมนางเสียดแล้ว จึงตัดสินใจกระโดดน้ำตายที่ตำบลสำเภากลุ่ม (ที่วัดกษัตริย์เชิงปัจจุบันนี้ และมีศาลเจ้าอาาเหนียอยู่ใกล้วัดกษัตริย์เชิง)

ความเรื่องนี้ทราบไปถึงพระเจ้าสายน้ำผึ้ง พระองค์ทรงเสียดพระทัยที่จัดราชรถมารับพระนางเข้าไป พระองค์ทรงรักและอาลัยนางสร้อยคอกหมากเป็นอย่างยิ่ง ถึงกับโปรดให้สร้างอนุสาวรีย์ไว้เป็นที่ระลึกแก่นางสร้อยคอกหมาก ไว้ที่ตำบลสำเภากลุ่ม คือปรากฏอยู่ในทุกวันนี้

(จัด ฤทธิ์ไธสง และคณะ 2503 : 150 - 153)

4. สาขาช่างฝีมือ ศึกษา

4.1 การทำมิกอร์ญุก

มิกอร์ญุก หมายถึงความตกลงถึงสิ่งอื่นซึ่งไม่ใช่มิกทวย เช่น ชวาน หลัวจอบ แหล่งที่ผลิตมิกอร์ญุก คือที่หมู่บ้านตันโพธิ์ และไม้หนอง หมู่ที่ 6 - 7 ตำบลท่าช้าง อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ประวัติของการทำมิกอร์ญุกขึ้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยานั้น ได้เล่าสืบต่อกันมาว่า บรรพบุรุษของผู้ที่ทำมิกอร์ญุก เป็นชาวเวียงจันทร์ ได้อพยพมาตั้งแคตสมัยเจ้าอนุ เนื่องจากว่าในสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรีได้กวาดต้อนครัวเรือนชาวเวียงจันทร์ต่อมาในรัชกาลที่ 1 ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าแต่งตั้งเจ้าอนุให้เป็นเจ้าเมืองเวียงจันทร์ เพราะได้ช่วยราชการสงครามอย่างเข้มแข็ง และรัชกาลที่ 2 ก็ทรงโปรดปรานมาก ในรัชกาลที่ 3 เจ้าอนุคิดกบฏและถูกปราบปรามจึงได้มีการกวาดครัวเรือนชาวเวียงจันทร์อีกครั้งหนึ่ง พวกครัวเรือนชาวเวียงจันทร์ได้มาอยู่ที่ "บ้านสวนมะม่วง" ต่อมาเรียกกันว่า "บ้านกะตึกกู" ต่อมาพวกอพยพเหล่านี้ได้ย้ายมาอยู่ที่ริมแม่น้ำแควป่าสัก ซึ่งมีตันโพธิ์อยู่ริมน้ำพวกหนึ่ง ซึ่งต่อมาบริเวณนี้เรียกกันว่า "บ้านตันโพธิ์" แต่ตันโพธิ์นี้ถูกน้ำเซาะพังไปนานแล้ว ในสมัยก่อนเรียกบริเวณบ้านตันโพธิ์ว่า "นอกเวียง" และบ้านไม้หนอง เรียกว่า "ในเวียง" ชาวเวียงจันทร์ทั้ง 2 กลุ่มนี้ มีฝีมือในการทำมิกมาแต่ตั้งแคตสมัย

อยู่ที่บ้านเวียงจันทร์ เมื่ออพยพมาอยู่ในบริเวณทั้ง 2 แห่งนี้ ก็ได้ยึดการทำมิดเป็นอาชีพ เลี้ยงครอบครัว และได้นำไปจำหน่ายที่หน้าโรงบ่อนอร์ญุก เมื่อมีผู้เอาไปใช้แล้วมี คุณภาพดี ชื่อมิดอร์ญุกจึงติดปากทุกคน ชาวบ้านคันโพธิ์ - ไผ่หนอง จึงใช้ชื่อ "อร์ญุก" เรื่อย ๆ มา มิดอร์ญุกถือเป็นงานช่างฝีมือที่มีชื่อเสียงของจังหวัดพระนครหรืออยุธยา ประเภทหนึ่ง เพื่อเป็นการรักษาคุณภาพ และอาชีพทำมิดไว้จึงได้มีการรวบรวมผู้มีอาชีพ ทำมิดเหล่านี้ จัดตั้งเป็นสหกรณ์มิดอร์ญุกจำกัดขึ้น ตั้งแต่ พ.ศ. 2497 สมาชิกส่วนใหญ่ เป็นผู้มีอาชีพทำมิดเป็นอาชีพหลัก และถือเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือน แต่ละครอบครัว จะมีความเชี่ยวชาญเป็นพิเศษในการทำมิดแต่ละชนิด กล่าวคือบางครอบครัวชำนาญมิด ขนาดใหญ่ ใช้งานเกษตร เช่น มิดโต มิดกลางหญ้า บางครอบครัวก็ถนัดทำมิดขนาดเล็ก เช่น มิดบาง

กรรมวิธีในการผลิต

นำเหล็กมาตีเป็นท่อน ๆ ตามความยาวขนาดต่าง ๆ ตามต้องการ นำเข้าเผาในเตาไฟให้เหล็กแดง แล้วนำเอาออกมาตี โดยใช้ตะเน็นตีเป็นหุ่นมิด ทำ อย่างนี้เรียกว่า "ทำหุ่น" หรือ "หลายนูก" แล้วนำเอาเหล็กให้สนิมกระเทาะออก แล้วนำไปตีด้วยฆ้อนเหล็ก เพื่อให้เนื้อเรียบ เรียกว่า "รำเรียบ" หรือ "โม่" แล้ว ใช้ตะไบแต่งให้เข้ารูปทรง จากนั้นก็ใช้เหล็กชุดครึ่งเล่มให้สวยงาม ต่อไปใช้ตะไบตกแต่ง ให้เข้ารูป แล้วจึงนำมิดไปหาเลนผสมเกลือ นำไปเผาไฟชุบให้แข็งแรง ในการชุบนี้เป็น เรื่องสำคัญมาก เพราะมิดจะมีคุณภาพดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับเทคนิคในการชุบนี้ เพราะถ้าแข็งไป ก็บิ่นง่าย ถ้าอ่อนไปก็ยุ่ย เมื่อชุบแล้วจึงซักและผนให้ขาวคมดีขึ้น แล้วนำไปลับหินละเอียด ไหลงคม นำไปเข้าคามส่วนมากก็คามไม้ไผ่ เพราะหาได้ง่ายและรวดเร็วแต่งให้เข้ากับ ตัวมิดด้วยตะไบบุง แล้วนำมาทาน้ำมันก๊วยไว้นำจำหน่ายต่อไป

4.2 การสานปลาตะเพียน

การสานปลาตะเพียนเป็นงานช่างฝีมือที่ทำกันอย่าง เป็นลำ เป็นสัน จนกลายเป็นเอกลักษณ์ที่นำภาคภูมิใจอย่างหนึ่งของจังหวัดพระนครหรืออยุธยา แต่เดิมการสาน

ปลาตะเพียนมีแรงผลักดัน (นิพนธ์ ทวีกาญจน์ 2522 : 39) อยู่ 4 ประการ คือ

1. เป็นของ เด็กเล่นยามว่าง สมัยก่อนผู้ใหญ่นิยมใช้เวลาว่างใน การทำของ เด็กเล่นสำหรับลูกหลานของตน ซึ่งมักจะเป็นของที่เลียนแบบคน สัตว์ หรือ สิ่งที่อยู่ใกล้ตัว และคุ้นเคยกับชีวิตประจำวัน เช่น การสานปลาตะเพียน การปั้นตุ๊กตา ชาววัง

2. มีความงามและความง่าย เนื่องจากโครงสร้างของปลาตะเพียน นั้นท่ง่ายและมันยังมีลักษณะเด่นอยู่ที่เกล็ด กรีบ และหางอันสวยงาม จาก 2 สิ่งนี้จึง ทำให้คนคิดสร้างปลาชนิดนี้ขึ้น

3. แสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ในครัวเรือน คนโบราณนิยมมีลูกมาก เพราะถือว่าเป็นการตัวจุนครอบครัวและวงศ์ตระกูล การมีลูกมาก ๆ จะช่วยพ่อแม่ทำ งานเมื่อแก่ชรา ดังนั้นการสานปลาตะเพียนจึงนิยมทำ เป็นพวงที่มีแม่ปลาและลูกปลา ตัวเล็ก ๆ อยู่ด้วย

4. เป็นเครื่องกล่อมเด็ก ในสมัยก่อนการเลี้ยงเด็กนิยมให้นอนใน เปล แลวกกลมไกวให้เด็กหลับ นอกจากเสียงร้องเพลงกล่อมเด็กแล้ว คนไทยยังนิยม แววนสิ่งของต่าง ๆ ไว้เหนือเปลให้เด็กดู เพื่อความเพลิดเพลิน แลวกลับไป

ในปัจจุบันการสานปลาตะเพียนได้กลายเป็นสินค้าออกชนิดหนึ่งของ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และประเทศไทยด้วยซึ่งทำรายได้ดีมาก เนื่องจากชาว ต่างประเทศ เช่น ญี่ปุ่น อเมริกา ให้ความสนใจและสั่งทำเป็นพิเศษมากขึ้น และงาน นี้ยัง เป็นส่วนช่วยให้ชาวบ้านมีงานทำแทนการอยู่ว่าง เมื่อหมดหน้าทำนาหรือกิจกรรมอื่น ๆ

ในการประดิษฐ์ปลาตะเพียนนั้น วัสดุที่ใช้คือ ไบลาณ สีต่าง ๆ และ บรอนซ์เงินหรือบรอนซ์ทอง จึงมีกรรมวิธีในการผลิตดังนี้

1. เตรียมวัสดุที่จะทำ มีไบลาณ มีค กรรไกร ลวดสีต่าง ๆ และ อุปกรณ์การเขียน

2. ักัดไบลาณขนาดใหญ่ทำแม่ปลา ขนาดเล็กทำลูกปลา แล้วเลื่อย เอาแกนออกให้หมด แยกแกนไว้สำหรับสานตัวปลา

3. ส่วน กระจง คือส่วนบนของการร้อยปลาซึ่งเป็นหาง ติดอยู่กับ
ขอแขวนปลา มีลักษณะคล้ายรูปกางเขนมี 8 - 12 แฉก แล้วส่วนกระจง ก็รูปดาวมี
6 แฉก คล้ายกระจง ซึ่งเป็นที่แขวนหางปลา ตลอดจนเมื่อบักเป่า และใบโพธิ์ห้อย
เตรียมไว้ให้พร้อม

4. ส่วนลูกปลาก่อนแล้วจึงสานแม่ปลา

5. นำไปตกแต่งด้วยสีน้ำมัน ลวดลายที่ตกแต่งมีอยู่หลายลวดลาย
บางครั้งแต่งลายคล้ายของจริงหรือเป็นลายไทย ลายดอกไม้ ความหยาบละเอียดอยู่ที่
ฝีมือของแต่ละคน เมื่อแต่งลวดลายทุกส่วนแล้ว ทิ้งไว้ให้แห้ง

6. นำส่วนต่าง ๆ มาประกอบกัน จากกระจงมีสายที่ร้อยด้วยเม็ด
บักเป่า ต่อลงไปที่กระจง จากนั้นถึงแม่ปลาตัวใหญ่ จากแม่ปลาตัวใหญ่ร้อยด้วยเม็ด
บักเป่า ต่อลงไปที่กระจงอีก แล้วจึงมีลูกปลาตัวเล็ก ๆ ซึ่งมีชื่อเรียกอีกว่า "ปลาลูกเกา"
"ปลาลูกสิบสอง" "ปลาลูกสิบห้า" ซึ่งหมายถึง ปลาตะเพียนส่วนหางหนึ่งอาจมีลูกปลา
เกาตัว สิบสองตัว หรือสิบห้าตัวแล้วแต่นาของแม่ปลา สำหรับใบโพธิ์จะห้อยประดับ
อยู่เกือบทั้งหาง สีของหางปลาจะมีอยู่หลายสี ที่นิยมกันคือ สีดำ สีชมพู เขียว สีเหลือง
น้ำเงิน และแดง รายละเอียดบนหัวปลา และส่วนประกอบต่าง ๆ มักจะเน้นด้วยบรอนซ์
เงิน และสีบรอนซ์ทอง เพื่อให้ดูงามยิ่งขึ้น

4.3 การสานงอบ

งอบ เป็นชื่อเครื่องสามที่ระชะ สำหรับกันแดดกันฝน สานด้วยดอกเป็น
โครงไม้ไผ่ กรุควยใบลาน รูปร่างคล้ายกระจงจากคว่ำมีรังสำหรับสามที่ระชะใช้เช่นเดียวกับ
หมวก งอบมีใช้กันมากในชนบทภาคกลางในหมู่ชาวไร่ ชาวนา ชาวสวน และสามัญชน
ทั่วไป งอบมีประโยชน์ในทางใช้สอยเช่นเดียวกับหมวก แต่งอบมีลักษณะและคุณสมบัติ
ที่พิเศษกว่าหมวกคือ งอบมีขนาดใหญ่กว่า กันแดดกันฝนได้ดีกว่า มีน้ำหนักเบา รังงอบ
สานด้วยไม้ไผ่สำหรับสามที่ระชะ โปร่งสามารถระบายอากาศได้ดี เหมาะสมสำหรับใช้สาม
หว่างานกลางแจ้ง

ประวัติ การนำงอบเข้ามาใช้ในประเทศไทยนั้น จะเข้ามาในสมัยใด ไม่ปรากฏหลักฐานเป็นที่แน่ชัด แต่การผลิตงอบที่มีสืบต่อกันมาเป็นเวลาอันช้านานนี้ ได้ทำขึ้นที่ "บ้านโพธิ์" อำเภอสiena จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเอง แม้กระทั่งบัดนี้ งามอบบ้านโพธิ์ก็ยังมิชื่อว่า "งามอบที่คิดงอบเป็นงามอบบ้านโพธิ์" และงามอบบ้านโพธิ์นี้ชาวบ้านจะเรียกว่า "งามอบทรงมอญ" ซึ่งแสดงว่างามอบบ้านโพธิ์ได้เลียนแบบมาจากมอญนั่นเอง งามอบทรงมอญหรืองามอบบ้านโพธิ์นี้ว่า เป็นงามอบที่มีลักษณะพิเศษ ทรงสวย จึงมีคตินิยมทั่วไปในสมัยก่อนที่มีการเล่นเพลงเรือ งามอบทรงมอญได้รับเลือกให้เป็นงามอบที่ใช้ในการแต่งกายในการเล่นเพลงเรือ ในปัจจุบันการผลิตงอบนั้นจะมีการทำกันอย่างเป็นล่ำเป็นสันแต่เฉพาะในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเท่านั้น ในระยะหลังนี้การผลิตงอบที่บ้านโพธิ์ได้ลดปริมาณลง แต่กลับมาทำกันมากในเขตท้องที่อำเภอบางปะหัน จนตราบทุกวันนี้ งามอบบางปะหันจึงกลับมีชื่อและเป็นสินค้าออกที่สำคัญของอำเภอนี้ได้อย่างออกหน้าออกตา ถึงแม้ว่ารูปทรงของงามอบจะเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมบ้างเล็กน้อย แต่ก็ยังอยู่ในความนิยมของตลาด การผลิตงอบในอำเภอบางปะหัน ปัจจุบันกระทำเป็นอาชีพรองจากอาชีพทำนา ลักษณะการทำก็เป็นแบบอุตสาหกรรมภายในครอบครัว ทำกันทุกครัวเรือนในหมู่บ้าน เกาะเล็ก นกกระจอก บางหว้า และบ้านบางปะหัน การทำก็แยกย้ายกันทำเป็นชั้น ๆ กล่าวคือ หมู่บ้านหนึ่งอาจทำเฉพาะการสานโครงงอบ อีกหมู่บ้านหนึ่งผลิตเฉพาะรังงอบ และอีกหมู่บ้านหนึ่งมีหน้าที่เข้บงอบอย่างนี้เป็นต้น เมื่อหมู่บ้านใดผลิตได้สิ่งใดก็ส่งไปขายกันเป็นทอด ๆ แต่ที่รวมก็คือตลาดใหญ่ซึ่งทำหน้าที่เป็นเอเยนต์ เพื่อจัดส่งจำหน่ายให้แก่ลูกค้าในท้องที่ต่าง ๆ

ชนิดของงามอบ โดยแบ่งออกตามลักษณะการทำและการใช้ได้ดังนี้ คือ

ก. งามอบธรรมดาหรืองามอบนาง เป็นงามอบที่เห็นโดยทั่วไปที่ใช้ในงานทำไร่ ทำนา การผลิตค่อนข้างประณีตปานกลาง การดูงามอบเพื่อแยกประเภทของงามอบนั้น จะใช้ดูที่โครงงอบว่าการสานโครงงอบนั้นมีลักษณะแตกต่างกันอย่างไร มีความปราณีตเพียงใดโดยจะนับ "ตาโครงสานงามอบ" เป็นเกณฑ์ งามอบนางหรืองามอบธรรมดาจะมีตารอบประมาณ 14 ตาถึง 18 ตา

ข. งามอบหมาย เป็นงอบที่ก่อนข้างมีราคาต่ำ การผลิตก็ไม่ปราณีต นับตั้งแต่การสานโครงงอบ การทูลใบลาน แต่ก็มีผู้นิยมใช้ในงานชั่วคราว บางแห่งก็นำไปใช้อย่างอื่น เช่น ใช้นั่งแตก ให้อีกพืชผักที่ปลูกใหม่ เป็นต้น

ค. งามพิเศษ ส่วนใหญ่จะเป็นงอบ "ทรงมอญ" ก็มีรูปทรงสูงกว่า งามธรรมดา การทำก็ปราณีตนับตั้งแต่การสานโครง การทูลใบลาน การเย็บ นอกจากนี้ยังตกแต่งให้สวยงามอีกด้วย งามพิเศษนี้จะใช้ในเทศกาลหรืองานประเพณีต่าง ๆ เช่น หม่อมสาวจะใช้ประกอบการแต่งกายในการเล่นเพลงเรือ เป็นต้น ในปัจจุบันงามพิเศษใช้ทำเป็นของที่ระลึก ของชำร่วยในงานต่าง ๆ ได้อีกด้วย จะมีขนาดตั้งแต่เล็กจิ๋วไปจนถึงขนาดใหญ่ที่ใช้ได้จริง การผลิตงามพิเศษจะทำได้เมื่อมีผู้สั่งซื้อเป็นพิเศษเท่านั้น

กรรมวิธีในการผลิต

1. การทำโครงงอบ การทำโครงงอบหรือการสานโครงงอบนั้น นับเป็นงานเริ่มแรกที่จะสานโครงงอบขึ้นมาเป็นรูปทรง การสานโครงงอบจะใช้ไม้ไผ่สีสุกเพียงชนิดเดียวเท่านั้น เพราะหาไม้ไผ่สีสุกจะมีคุณสมบัติเหนียว เส้นเนื้อไม้จะจักสานและหลาง่าย การผลิตโครงงอบจะมีส่วนสัมพันธ์ไปถึงการผลิตงอบชนิดต่าง ๆ ดังกล่าวแล้วข้างต้น โครงงอบที่สานได้รูปทรงดี ละเอียดยึด ทอที่สานเหลาได้ขนาดกลมกลืนดี การเย็บปราณีตก็จะได้ออบที่ดี การผลิตโครงงอบจะมีส่วนประกอบสำคัญ ๆ สองประการคือ

ก. การจักตอก ตอกที่ใช้ทำงอบจะแบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ ตอกยืนหรือตอกตั้ง และตอกสาน ตอกทั้งสองชนิดก็ทำจากไม้ไผ่สีสุกเช่นเดียวกัน ตอกตั้งหรือตอกยืนจะมีลักษณะขนาดยาวประมาณเส้นละ 60 - 75 ซม. หรือเท่ากับความยาวของไม้ไผ่สองปล้องติดต่อกัน การจักตอกยืนนี้จะใช้ไม้ขนาดทั้งกล่าวแล้วให้ขอไม้อยู่ตรงกลางเส้นตอก จักตอกให้มีขนาดกว้างประมาณ 1 หุน หรืออาจเล็กกว่าแล้วแต่ว่าจะทำงอบชนิดใด ตอกแต่ละเส้นจะผ่าซีกปลายทั้งสองข้างเข้ามาบรรจบกันตรงกลาง หรือตรงขอไม้ไผ่พอดี นั่นคือตอก 1 เส้น จะมีปลายสองข้างฉีกออกจากกันกลายเป็นสี่เส้น

แต่ไม่แยกออกจากกัน ส่วนตอนส่วนนี้จะใช้ดอกสองชนิดคือ ดอกกลม กับดอกแบน
ดอกส่วนจะมีความยาวเท่าใดไม่จำกัด แล้วแต่จะหาใจดอกส่วนแบนจะใช้ในการสาน
โครง โดยรอบให้เป็นรูปโครงงอบ ส่วนดอกกลมจะใช้สานขอบริมเพื่อให้แข็งแรง
การสานงอบใบหนึ่งจะใช้ดอกยืนหรือดอกตั้งจำนวน 36 เส้น ส่วน
ดอกส่วนนั้นแล้วแต่จะหาดอกส่วนใดยาวเท่าใด ส่วนใหญ่จะใช้ประมาณ 5 - 6 เส้นเท่านั้น
การสานโครงงอบนั้นจะต้องฝึกหัดสาน เพราะมีลวดลายลักษณะพิเศษไม่เหมือนการสาน
อย่างอื่น ๆ ผู้ที่มีความสามารถในการสานที่ทำกันโดยทั่วไปจะสานได้วันหนึ่งอย่างมาก
15 ใบ

ข. การทำพิมพ์ การสานโครงงอบมีโครงสร้างโดยใช้มือเปล่า ๆ
แล้วออกมาเป็นรูปร่างของงอบ แต่จะต้องใช้แบบพิมพ์ซึ่งทำด้วยไม้เนื้อแข็งทำเป็นรูปงอบ
อาจเรียกพิมพ์นี้ว่า "รอง" งอบจะเป็นรูปทรงโค้งจะขึ้นอยู่กับพิมพ์ที่ทำไว้ พิมพ์หรือรองนี้
จะมีผู้ออกขายอีกต่างหาก หรืออาจสั่งทำได้ ไม้ที่ใช้ทำพิมพ์หรือรองส่วนใหญ่จะใช้ไม้
ก้ามปู ไซขวานตากเป็นรูปโครง แล้วใช้กบไสให้เรียบ รองหรือพิมพ์จะนำไปติดกับแท่น
เพื่อสะดวกในการใช้ ซึ่งเรียกว่า "ธรณี" ซึ่งหมายถึงที่วางพิมพ์นั่นเอง พิมพ์จะสามารถ
หมุนได้รอบ ๆ ตัวเพื่อนำไปติดกับธรณี เวลาสานโครงงอบก็จะสานบนพิมพ์นั่นเอง

2. การกรุงอบ หมายถึงการนำเอาโครงงอบไปกรุงหุ้มด้วยใบลาน
โดยใช้การเย็บด้วยมือ การกรุงอบเป็นงานละเอียดอีกขั้นหนึ่ง โครงงอบจากแหล่งพิมพ์
จะถูกส่งไปยังแหล่งกรุงอบในที่ต่าง ๆ ผู้ที่กรุงอบก็จะทำหน้าที่กรุงอบแต่เพียงอย่างเดียว
การกรุงอบที่อำเภอบางปะหันนี้จะทำกันในหลายหมู่บ้าน เช่น บางหว้า บางปะหัน บ้านค่าย
ซึ่งทำกันเป็นงานอดิเรกทุกหลังคาเรือน อุปกรณ์ที่สำคัญในการกรุงอบมีดังนี้คือ

ก. ใบลาน ใบลานเป็นวัสดุที่สำคัญในการกรุงอบ ใบลานที่อำเภอ
บางปะหันนี้ จะต้องไปซื้อมาจากต่างจังหวัด คือจากจังหวัดเพชรบูรณ์ นครสวรรค์ เป็นต้น
ใบลานจะส่งขายเป็นมัด ชาวบ้านจะเย็บงอบจะต้องไปซื้อใบลานจากร้านค้าทั่วไป ใบลาน
ที่ไคจะมีลักษณะยังสด ต้องนำไปตากให้พอนหมาด แล้วใช้เคียวกรีดให้เรียบ นอกจากนั้น
จึงนำไปเจียนเอาก้านออก แล้วตัดให้โดยขนาด ใบลาน 1 ใบ จะเจียนออกเป็นเส้นได้

ประมาณ 4 - 5 เส้น แถวแคบขนาดที่จะใช้เย็บขอบ งามธรรมดาจะใช้ใบลานชนิดธรรมดาคือไม้ตองฟอกขาว แถวขอบชนิดพิเศษจะต้องฟอกใบลานให้ขาว จึงมีกรรมวิธีง่าย ๆ คือ นำไปแช่ในน้ำขาวหรือสารส้มแล้วนำไปตากแห้งเท่านั้น เมื่อนำมารีก็จะมีสีเขียวและชันเงามัน

ข. ค่ายเย็บและท้ายผูกขอบ ค่ายเย็บขอบส่วนใหญ่จะใช้ค่ายเย็บผ้าธรรมดา แต่เลือกชนิดค่อนข้างเหนียว ปัจจุบันนิยมใช้ค่ายใยสังเคราะห์ ส่วนท้ายติดขอบนั้นใช้พลาสติกซึ่งในสมัยก่อนใช้กล่า (พืชชนิดหนึ่งคล้ายต้นกก) เย็บขอบ

3. เส้นประกับขอบงาม คือไม้ไผ่เหลาเป็นเส้นกลมเล็ก ๆ ใช้ประกับทับใบลานรอบ ๆ ชายโครงงามให้ติดกับโครง เส้นประกับงามจะช่วยให้เส้นขอบรอบชายงามแข็งแรงขึ้น ช่วยให้ชายงามทนไม่ขาด หรือชำรุดง่าย และช่วยเน้นให้ชายงามดูกลมสวยงามยิ่งขึ้นด้วย

4. การทำดอกจันทน์ หรือจอม เมื่อเย็บงามเสร็จแล้ว ตรงกลางกระหม่อมจะมีช่อง โหว่เป็นรู จะต้องทำดอกจันทน์หรือจอมปิด ซึ่งมีชื่อเรียกต่าง ๆ กัน เช่น กระหม่อม จอม หรือดอกจันทน์ จอมเป็นแผ่นใบลานที่เย็บติดกันเป็นแผ่นกลม ๆ ตรงกลางบุนถลายผ้าสีเล็ก ๆ

5. การทำรังงาม รังงามคือส่วนที่ใช้สามกิริยะ มีลักษณะกลม ๆ กลายตะกร้อ รังงามนี้จะสานเป็นโครงค่อนข้างห่าง เพื่อให้ชายยี่ดักตัวโตเล็กน้อยตามขนาดกิริยะ รังงามสานด้วยไม้ไผ่ซึ่งจักตอกออกเป็นเส้นเล็ก ๆ เรียกสายที่ใช้สานรังงามว่า "ลายซัด" รังงามจะใช้ประกอบกับตัวงามอีกต่างหาก

4.4 เครื่องปั้นดินเผา

เครื่องปั้นดินเผาตรงกับภาษาอังกฤษว่า Pottery หมายถึงภาชนะสิ่งของเครื่องใช้ เครื่องประดับตกแต่งที่ทำมาจากดิน ดิน หวาย แร่ธาตุต่าง ๆ ผสมกันนำมาปั้นและเผาให้คงรูปร่าง (เสาวภาคย์ ฤทธิรงค์ 2520 : 32)

เครื่องปั้นดินเผาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่จะกล่าวถึงนี้ หมายถึง การปั้น

หม้อ ดิน หรือหม้อดินเผา ซึ่งทำกันมากที่ตำบลคลองสระบัว อำเภอพระนครศรีอยุธยา
หม้อดินเผานี้ทำเพื่อประโยชน์ในชีวิตประจำวัน และเป็นที่ยอมรับของท้องถิ่น นับว่าเป็น
งานช่างฝีมือพื้นบ้านดั้งเดิมที่ใคร่กระทำให้สืบทอดกันต่อมา จนกลายเป็นมรดกตกทอดมา
จากปู่ย่าตายายที่ได้ปลูกฝังกันไว้ ทั้งนี้มีคำสั่งสอนด้วยการฝึกหัดจากโรงเรียน ส่วนใหญ่
เคยทำกันมาในลักษณะถ่ายทอดจากกรรมวิธีการดั้งเดิม และรูปแบบเดิมที่ยังรักษา
เอกลักษณ์ในรูปแบบเก่า ๆ ไว้ ซึ่งเป็นรูปแบบง่าย ๆ ที่ปราศจากการพัฒนา หรือใ้รับ
การออกแบบเพิ่มเติมให้เข้ากับวัฒนธรรมสมัยใหม่ทีหลังไหลเข้ามา ฉะนั้นรูปแบบของ
ช่างปั้นหม้อที่คลองสระบัวจึงยังคงแบบเฉพาะของท้องถิ่นตน ที่จะสะท้อนถึงชีวิตความ
เป็นอยู่ของชุมชนนั้นได้เป็นอย่างดี

กรรมวิธีในการผลิต

การปั้นหม้อผู้ทำจะใช้วิธีเค้น เพราะความเหมาะสมและชำนาญอยู่
แล้ว ส่วนใหญ่การปั้นหม้อจะเป็นผู้หญิง ผู้ชายจะช่วยงานด้านอื่น ๆ เช่น การเตรียมดิน
การเผา การตาก หม้อดินไหแห้ง ฯลฯ

แหล่งที่มาของดิน จะได้อาโดยการซื้อมาจากแถบกลางทุ่ง ซึ่งอยู่
ห่างจากหมู่บ้าน เช่น ทุ่งแถบเหนียก ทุ่งโพธิ์สามต้น การขุดต้องขุดหน้าดินทิ้งไปเสีย
ก่อน แล้วค่อย ๆ ขุดให้ลึกจนถึงดินเหนียว ซึ่งเป็นดินที่ใช้ในการปั้น

การเตรียมดิน นำดินที่เตรียมไว้ก่อนรวมเป็นกองดิน ตามความต้องการ
การเสร็จแล้วเอาน้ำมารดดินจนทั่ว แล้วนำเอาไปกองแห้งมากลุมดินไม่ให้ดินแห้ง หรือ
ใช้พลาสติกคลุมไว้ประมาณ 24 ชั่วโมง หรือ 1 วัน จนเห็นว่าดินนั้นมีความชื้นพอควรแล้ว
นำมีดบาง ๆ มาขูดดินให้บางเป็นแผ่น ๆ ใ้ตามความต้องการ แล้วนำดินส่วนที่มีขูดนั้น
ไปแช่ที่บ่อ (บ่อหมักดิน) เอาทรายรองก้นบ่อให้ทั่วเอาดินด้วยวิธีการกลับดินจนทั่ว จน
เห็นว่าดินและทรายนั้นเข้ากันดีแล้ว นำหามาคลุมดินกันแห้ง เพื่อเตรียมที่จะขึ้นเป็นรูปหม้อ
ตามขั้นตอนต่อไป

การปั้น

นำดินที่เตรียมไว้วางลงบนแป้นหมุน เป็นแป้นไม้วางกลมแล้วางบน

นอกจากการปั้นหม้อแล้ว ประเพณีอันหนึ่งที่ชาวบ้านคลองสระบัวได้รักษาไว้ นั่นคือ ประเพณีการไหว้ครูเตาในช่วงเดือนสงกรานต์ ทำเพื่อระลึกถึงบุญคุณของครูอาจารย์เพื่อความเป็นศิริมงคลแก่คนและครอบครัว จะจัดไหว้ในวันพฤหัสบดี เพราะถือเป็นวันครู และชาวบ้านจะหยุดงาน 1 วัน ถือว่าเป็นการทำบุญถวายเตา

4.5 การทำหัตถชนก

การทำหัตถชนกเป็นงานช่างฝีมือซึ่งผลิตเป็นสินค้าในกรอบที่ขึ้นหน้าชั้นตาของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาอีกชนิดหนึ่ง ซึ่งทำสืบเนื่องกันมาตั้งแต่ปู่ย่าตาทวด จนเป็นที่รู้จักและมีชื่อเสียงของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา แต่ปัจจุบันสินค้าประเภทนี้ซีกจะเริ่มลดน้อยลงทุกที เหตุเกิดจากการหาชนกโตยาก ภายหลังจากได้มีกฎหมายควบคุมการยิงสัตว์แล้ว ก็ขาดชนกอันเป็นปัจจัยสำคัญในการทำหัตถชนกนี้ บางรายก็ถึงเลิกไปก็มี ปัจจุบันได้มีการพยายามนำชนกไก่และเป็ดโคลงทำรูปบ้าง นอกจากจะสวยงามสู้ชนกไม่ได้แล้วยังปรากฏว่าทำยากกว่าชนก เพราะงานแข่งและเปราะทำให้หักชำรุดได้ยากอีกด้วย

ชนกที่ใช้ในการทำหัตถชนกใช้ได้ทุกชนิด เป็นต้นว่า นกยูง นกกระสา นกกระยาง นกปากห่าง เป็นต้น สำหรับราคาของหัตถชนกนอกจากคิดตามขนาดของหัตถแล้ว สิ่งสำคัญต้องขึ้นอยู่กับชนกที่หามาได้ หากเป็นชนกที่หายากราคาก็ย่อมสูง เช่น นกยูง เป็นต้น หัตถ์ที่ผลิตขายทั่วไปมีรูปแบบ 2 ชนิด คือ หัตถ์ยอด และหัตถ์หางปลา

กรรมวิธีในการผลิต

นำชนกมาซักด้วยสบู่ขี้เถ้า เพราะสบู่ชนิดนี้มีคามเหนียว จะช่วยให้ชนกเรียบ อย่านำไปแช่สบู่อะไรที่มีกรดมากเพราะอาจจะทำให้ชนกเปื่อยยุ่ยได้ ซักแล้วนำมาผึ่งแดดให้แห้ง แล้วจัดเรียงซ้อนกันตั้งแต่สั้นไปจนถึงยาว หัตถ์ 1 เล่ม ก็เรียงซ้อนกัน 2 ข้าง คือหงซ้ายและขวา ถ้าเป็นหัตถ์ยอดใช้อย่างมากข้างละ 27 กาน อยางน้อยข้างละ 25 กาน หัตถ์หางปลาใช้อย่างมากข้างละ 12 กาน และอยางน้อยข้างละ 11 กาน นกบางชนิดขนสวยตามธรรมชาติก็อยู่แล้ว ก็ไม่จำเป็นต้องมาซ่อมอีก แต่บางชนิดก็อาจจะ

เคื่อยไม้แก่น เป็นแกนกลาง การขึ้นรูปนี้จะต้องช่วยกันถึงสองคน คนแรกจะใช้มือหมุน เป็นหมุนให้เร็วพอสมควร ส่วนข้างป็นจะใช้มือทั้งสองรีดคันท่อน เป็นรูปทรงตามต้องการ การขึ้นรูปครั้งแรกจะขึ้นเป็นรูปหม้อปากกว้าง อุปกรณ์สำหรับการปั้นนี้มี ฝาชุบน้ำคอลลูบดินแต่งให้เรียบให้เป็นไปตามความต้องการ เมื่อขึ้นเป็นรูปหม้อปากกว้างแล้วใช้เส้นค้ายัดคันท่อน นำไปวางลงบนแผ่นไม้ นำไปเก็บซึ่งทำไว้เฉพาะ โดยไม่ให้ถูกแดด พอเห็นว่าดินขึ้นแห้งหมาด ๆ ก็นำออกมาตี ซึ่งเรียกว่า "หุ่น" ข้างป็นหม้อจะตีให้ผิวของหม้อบาง และใช้เครื่องมือตกแต่ง คือ

1. ก้อนหินกลมยาวมน เอาไวขวางในหุ่นเวลาใช้ไม้ตีหม้อ
2. ไม้ตีที่ใช้ในการขึ้นรูปหม้อ มีชื่อเรียกต่าง ๆ กัน เช่น
ลายหลัก คือ การตีให้ผิวหม้อเกลี้ยง
ลายแบน คือ การตีผิวหม้อให้แบน

เมื่อข้างป็นหม้อตีเรียบร้อยตามความต้องการแล้ว นำหม้อมาฝังให้แห้ง แล้วทาดยดินสีเหลือง ปหล่อยให้หม้อแห้งสนิท แล้วนำหินหน้าเกลี้ยงมาขัดผิวหม้อให้มันทุกใบ เพื่อรอการเผาต่อไป

การเผาหม้อ นำหม้อที่ฝังแห้งสนิทดีแล้วมาตากแดดให้ร้อนก่อน เรียกว่า เป็นการอุ่นหม้อ การตากแดดนี้จะตากหม้อทุกใบ แล้วจึงนำไปเรียงในเตาเผา ซึ่งเรียกว่า เตามอนู ลักษณะเตาส่วนใหญ่ก่อด้วยอิฐ ด้วยการใช้แกลบคั้บดินย่ำให้เข้ากัน แล้วใช้อิฐเรียง โดยการใช้ดินที่ผสมแล้วมาภายนอกของเตา ในการเผาหม้อดินนั้น การเผาครั้งแรกจะใช้ฟืนเล็ก ๆ เป็นเชื้อไฟก่อน ด้วยการใช้ฟืนเป็นเชื้อไปในตัว และใช้ฟืนสะแกแห้ง ๆ เรียงแต่ละชั้นสลับกันใส่ในประกบเตา (หมายถึงช่องใส่ฟืน) พอไฟติดดีแล้วสังเกตว่ามีถ่านมาก ก็นำถ่านใส่เข้าไปประกบเตาอีก 3 - 4 ครั้ง ด้วยการใช้ฟืนอ่อน ๆ โคมให้ไฟลุกสม่ำเสมอแรงขึ้นเห็นฟืนในคิ ด จึงไหมไฟใหญ่สักพัก ระยะเวลาหนึ่ง จะเห็นฟืนเสร็จแล้วมองห้องเตาไฟจะฉ่ำจนทั่ว การเผานี้ก็เสร็จสิ้น การเผาส่วนมากจะเผาเวลา 5 โมงเช้าจนถึง 3 โมงเย็น ปหล่อยเตาให้เย็นแล้วก็สามารถเก็บหม้อดินเผาออกมาได้

สกปรกไปบ้างหรือมีรอยเล็กละเอียด ชักไม่ออก หรือผู้ซื้อต้องการทัศนคติที่สวยงามกว่าสีธรรมชาติ ผู้ผลิตก็จะนำมาขอมสีในน้ำอุ่นเสียก่อน การขอมสีประเภทขอมผ้าแพร และขอสาคัญของมีคุณภาพดี เพื่อความทนของสีให้สวยสดอยู่เสมอ การตากหลังจากขอมสีแล้ว นำไปตากในที่ร่ม เพื่อกันแดดเลียสี แล้วจึงนำมาเรียงซ้อนกันคังกลามาแล้ว ชั้นต่อไปเหลาไม้สำหรับโคงพักโดยใช้ไม้ไผ่ ต่อไปใช้เหล็กหมาก เจาะก้านขนนกให้เป็นรูสำหรับนำไม้ไผ่ที่เหลาไว้แล้วร้อยตามรู แล้วเรียงขนทั้งชายขวาให้คดหล่นโคงเป็นรูปพัด สำหรับพัดขอมจะใช้ลวดร้อยไม้ไผ่ เพราะพัดจะไม่เคลื่อนที่และลื่นหมด นำไปเย็บด้วยด้าย 2 ชั้น การเย็บต้องเย็บพร้อมกันทั้งชายและขวา เพื่อให้พัดเรียงเป็นรูปสวยงาม แล้วจึงใส่ตามทำด้วยไม้ โมก ไม้ชนิดนี้มีคุณสมบัติเบามาก นำมาเหลาด้วยมือให้เรียงเป็นค้ำพัก ใช้กระดาษทรายขัดให้เรียบ นำไปใส่เป็นค้ำพัก หลังใส่ใช้น้ำร้อน ลวกตรง โคนก้าน แล้วเอาป่านมก โคนให้แน่นอีกที การที่นำมาลวกด้วยน้ำร้อนก็เพื่อให้ นิ่มเสียก่อน จะช่วยให้ร้ง่ายเข้า และเมื่อลวกแล้วก้านจะพอง และหลังจากแห้งแล้วจะ รัดตัว ก็คือรัดป่านสำหรับพัดขอม และลวดสำหรับพัดหางปลา ให้แน่นขึ้น เพื่อความสวยงาม ขึ้นอีกก็ใช้ขนปุยติดตรงกลาง รอบแผ่นกำมะหยี่ ชั้นสุดท้ายนำมาปิดหน้าด้วยกำมะหยี่หรือ สีกหลากหลาย ซึ่งเรียกว่าหน้าพัด เพื่อปกปิดความไม่เรียบร้อยของเงื่อนแปมในการเข้าพัด หน้าพัดมักปักดินเป็นตัวหนังสือด้วยถ้อยคำต่าง ๆ เช่น อวยุชยาที่ระลึก เป็นต้น พัดขนนก อันหนึ่งจะใช้เวลาทำประมาณ 1 วัน เป็นที่น่าสังเกตว่า การประดิษฐ์พัดขนนกแบบนี้ ปัจจุบันมีเพียงในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาแห่งเดียว เท่านั้นที่ทำออกจำหน่าย เป็นสินค้า แต่เหลือผู้ผลิตเพียง 2 - 3 รายเท่านั้น แต่ละคนจะได้รับการถ่ายทอดวิชามาจาก บรรพบุรุษของตนมานับหลายสิบปี จึงเป็นที่น่าสนใจว่างานช่างฝีมือประเภทนี้นับวันจะ สูญไปเพราะขาดวัตถุดิบ และช่างผู้ชำนาญจึงมีเหลือน้อยเต็มที

4.6 การทำหัวโขน

การทำหัวโขนในปัจจุบัน เป็นวิชาชีพ เป็นมรดกตกทอดกันมาแต่ปู่ย่าตายาย อีกทั้งยังเป็นงานศิลปะที่ต้องใช้ฝีมือในการทำจากความร่วมมือปะหลาดแขนงเข้าด้วยกัน

ประกอบกับการตั้งใจจริงในการทำ และต้องศึกษาหาประสบการณ์จากด้านต่าง ๆ อันจะเป็นส่วนประกอบในการสร้างผลงานให้ได้ส่วนดีและแบบแผนที่ถูกต้องสมบูรณ์ ซึ่งจะได้อผลงานที่ปราณีตและเป็นเครื่องยืนยันในความ เป็นเอกลักษณ์ทางด้านศิลปะของชาติไทย ได้ โครงสร้างในการทำหัว โขน แบ่งเป็น 6 ขั้นตอน คือ

1. การศึกษาลวดลายไทย สี และลักษณะของหน้าโขนชนิดต่าง ๆ

ลักษณะการเขียนลวดลายไทยซึ่งเป็นส่วนประกอบที่สำคัญที่สุดใน การทำหัว โขนให้ออกมาในรูปของความประณีตละเอียดอ่อนได้ ผู้ทำจะต้องศึกษาลวดลาย ไทยแล้วฝึกฝนให้ชำนาญ การศึกษาสีและลักษณะของหน้าโขนนั้นศึกษาจากพงศาวดาร กษัตริย์ เพื่อดูความแตกต่าง ระหว่างหัวแต่ละหัว และหน้าตาของหัวทวย เพื่อการผสมสีให้ได้ถูก ส่วนและใช้สีถูกต้องตามพงศาวดารของหัว โขนนั้น ถ้าผู้ทำใช้สีผิดอาจจะทำให้หัว โขนที่ได้ ออกมาผิดตามพงศาวดารได้ กล่าวได้ว่า สี ลักษณะหัว โขนและยอดของหัว โขนมีส่วนสัมพันธ์ สอดคล้อง เป็นประการเดียวกัน ถ้าส่วนหนึ่งส่วนใดผิดพลาดก็จะเปลี่ยนไปทันที

2. การปั้นหุ่นแบบต่าง ๆ

หุ่นในที่นี้หมายถึงรูปแบบของหัว โขน การจะสร้างหัว โขนใดนั้น ต้องปั้นหุ่นด้วยดินเหนียว เช่น หุ่นพระ-นาง หุ่นยักษ์โล้น หุ่นลิง โล้น หุ่นพิเศษ เป็นต้น การแบ่งหุ่นตามประเภทเพื่อสะดวกในการปั้น เพราะแต่ละแบบ มีความแตกต่างกันออกไป ตามสถานการณ์ของหน้าโขนชนิดนั้น ๆ

เริ่มแรกของการปั้นหุ่นหน้าโขน คือการนำดินเหนียวให้ได้ที่แล้ว นำมาวางบนแป้นคือ กระจาดแล้วปั้นเป็นรูปหุ่นแบบต่าง ๆ ตามต้องการ การปั้นหุ่น จำเป็นต้องเข้าใจลวดลายและลักษณะหน้าตาของหน้าโขนที่ทำควรมีลักษณะ เช่นใด เพื่อสร้างหุ่นให้ได้แบบเป็นกลาง และสามารถนำไปประยุกต์เป็นแบบต่าง ๆ ได้ในโอกาสต่อไป

3. การปิดกระดาษ และการผ่าหุ่น เมื่อปั้นหุ่นให้เรียบร้อยตามต้องการแล้ว เมื่อต้องการจะทำหัว โขนชนิดใด ผู้ทำจึงนำกระดาษมาปิดทับลงบนหุ่น กระดาษที่ใช้คือ

กระดาษสาหรือกระดาษข่อย ก่อนปิดกระดาษต้องทาหินสอพองลงบนหุ่นเสียก่อน ทั้งนี้ เพื่อให้สะดวกในการนำหุ่นซึ่งจะลอกออกได้ง่าย การปิดกระดาษต้องใช้กระดาษนำมา แบ่งเป็นสี่ส่วนเพื่อปิดตามรูปของหุ่น และใช้แปรงเป็ยกทาปิดหุ่นประมาณ 5 - 6 ชั้น การปิดกระดาษในส่วนนี้สำคัญมาก ผู้ทำจะต้องทำด้วยความชำนาญ และมีเทคนิคในการ หนีกว่าควรให้ส่วนใดหนา ส่วนใดบาง เพราะมีฉะนั้นการลอกหุ่นจะตะปุมตะป้าไม่น่าดู และลวดลายที่จะนำมาตกแต่งภายหลังไม้ขัดและสวองามเท่าที่ควรจะเป็น ปิดกระดาษ เรียบร้อยแล้วนำไปตากแดดให้แห้ง เมื่อแห้งก็แล้วใช้ไม้ขลุ่ยหรือไม้ไผ่ หรืองาช้าง หรือเขาสัตว์ที่ทำเป็นชิ้นขนาดมีคาง ปลายแหลมมน ๆ ขัดถูให้เรียบ หลังจากนั้นใช้ มีดผ่าตามหลังของหุ่น โดยผ่าตั้งแต่กลางศีรษะลงไปท้ายทอย ค่อย ๆ แกะกระดาษ ออกจากหุ่น เพื่อให้หุ่นออกมาในรูปที่ เรียบร้อย ต่อมาเย็บส่วนที่ผ่าด้วยลวด ใช้กระดาษ ทาแปรงเป็ยกปิดรอยเย็บให้เรียบร้อย

4. การตกแต่งหุ่นและการติดลวดลาย หุ่นที่แกะออกมาแล้วจำเป็น ต้องตกแต่งให้สี่ส่วนต่าง ๆ บนใบหน้าหุ่นเด่นชัด กรรมวิธีนี้คือการใช้รักปั้นตามรูปหน้า กิ้ว ริมฝีปาก ตลอดจนส่วนอื่น ๆ ที่ต้องการให้เห็นหุ่น เรียกว่ากระแทะหน้าให้ มี ลวดลายขึ้นมา หรือเห็นปลายกนกไหลออกมามาก ๆ แล้วปิดกระดาษทับ ส่วนใดไม่ เรียบใช้มีดตกแต่งให้เรียบ ต่อจากนั้นก็ถึงขั้นตกแต่ง สิ่งตกแต่งต่าง ๆ บนหัว โขนก็ ก้จำเป็นต้องมีแบบ ซึ่งแะเป็นรูปต่าง ๆ ไว้บนแผ่นหินอ่อน เป็นลวดลายต่าง ๆ ที่ต้อง ใช้ เรียกว่าแผ่นหินอ่อนว่า แบบพิมพ์ เมื่อจะกดแบบก็เอาพิมพ์ชุบน้ำจมนโชกแล้วจึงใช้ รักน้ำชั้นกกลง ต้องใช้รักน้ำชั้นเพราะเมื่อเวลาแะจะไค้ไม่อ่อนตัว เมื่อไค้รักจาก แบบพิมพ์แล้วนำไปติดกับหัว โขน

5. การปิดทองและติดพลอยหรือกระจกสี เมื่อติดลวดลายลงบน หน้าโขนเรียบร้อยแล้วจึงลงรักน้ำเกลี้ยง ปิดทองกำแปลง 100% เพื่อให้สีทองติดทน ไม่ลอกง่าย ๆ แล้วนำไปประดับเพชร หรือติดพลอย หรือกระจกสีตามส่วนที่ต้องการ เพื่อ ให้เกิดประกายงดงาม

6. การลงสีและการเขียนลวดลายลงบนหัว โขน การลงสีหน้าโขน จะต้องศึกษาลักษณะและสีหน้าโขนแต่ละหน้าให้ละเอียดถี่ถ้วน การลงสีจะต้องถูกต้องไม่ ผิดเพี้ยน หลังจากลงสีคือการเขียนลวดลาย แต่ละหน้าตกแต่งอย่างละเอียดตามลักษณะ ของหน้าโขนชนิดนั้น ๆ ความประณีตของลวดลายมีความสำคัญยิ่ง เพราะส่วนนี้เองจะทำให้ ผู้ดูเกิดความรู้สึกว้าประณีตงดงามเพียงใด

เนื่องจากการทำหัว โขนเป็นงานที่ต้องใช้ความละเอียดประณีต จึงเป็น งานยากในปัจจุบันจึงหาผู้ที่มีฝีมือและผู้ใฝ่ใจศึกษาอันจะดำรง ศิลปะค่านีไว้ได้น้อยราย ดังนั้นจึงควรได้มีการเผยแพร่ให้รู้ถึงความสำคัญอันจะเป็นแนวทางให้ช่วยกันดำรง รักษา อาชีพนี้ไว้สืบต่อไป สำหรับการทำหัว โขนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีผู้ทำเพียงแหล่ง เดียวคือ บ้านของ ม.ร.ว.จรรยาสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์

การทดลอง การถ่ายทอกรมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น
แก่เด็กวัยรุ่นในจังหวัดนครราชสีมา

บทคัดย่อ
ของ
จุไร รังสิกรรพม์

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
เพื่อเป็นตำแหน่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต
ธันวาคม 2524

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อเปรียบเทียบผลของการถ่ายทอดกรรมคททาง
วัฒนธรรมท้องถิ่นของกลุ่มทดลอง ซึ่งถ่ายทอดโดยวิธีสอนโดยอยู่กายพักแรม วิธีสอน
ในห้องเรียน และวิธีสอนแบบควบคุมที่มีคือความรู้และทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น
ของเด็กวัยรุ่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนรัฐบาล
ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ปี พ.ศ. 2523 จำนวน 60 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บ
รวบรวมข้อมูล คือ แบบทดสอบวัดความรู้และแบบสอบถามทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรม
ท้องถิ่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผลการศึกษาพบว่า การถ่ายทอดกรรมคททางวัฒนธรรมท้องถิ่นทั้ง 3 วิธี คือ
วิธีสอนโดยอยู่กายพักแรม วิธีสอนในห้องเรียน และวิธีสอนแบบควบคุม ทำให้ความรู้
และทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม มีค่าแตกต่างกัน
อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยกลุ่มสอนโดยอยู่กายพักแรมมีความรู้และทัศนคติ
ต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น มากกว่ากลุ่มสอนในห้องเรียน และกลุ่มสอนแบบควบคุม
อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และกลุ่มสอนในห้องเรียนมีความรู้และทัศนคติต่อ
มรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น มากกว่ากลุ่มสอนแบบควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

THE EXPERIMENTS IN CULTURAL HERITAGE PROGRAMS
FOR THAI ADOLESCENTS IN AYUTTHAYA PROVINCE

AN ABSTRACT

BY

CHURAI RANGSIGUNPOOM

Presented in partial fulfillment of the requirements
for the Master of Education degree
at Srinakharinwirot University.

February 1981

The objective of this study was to compare the effects of the transferred local cultural heritage to the adolescents in Ayutthaya Province in the aspects of knowledge, and attitude towards the local cultural heritage among three groups: The camping group, the classroom group and the control group.

The total subjects in this study were 60 M.S.3 students from the government school in Ayutthaya in 1980. The devices for collected data were the local cultural heritage achievement test, the local cultural heritage attitude questionnaires.

The result of this study shows that three cultural heritage programs -- the camping group, the classroom group and the control group -- have significantly greater knowledge in and better attitude towards local culture at the .05 level. The group undergoing camping group has significantly greater knowledge in and better attitude toward local culture than the classroom group and the control group at the .05 level. The group undergoing classroom instruction has significantly greater knowledge in and better attitude toward local culture than the control group at the .05 level.